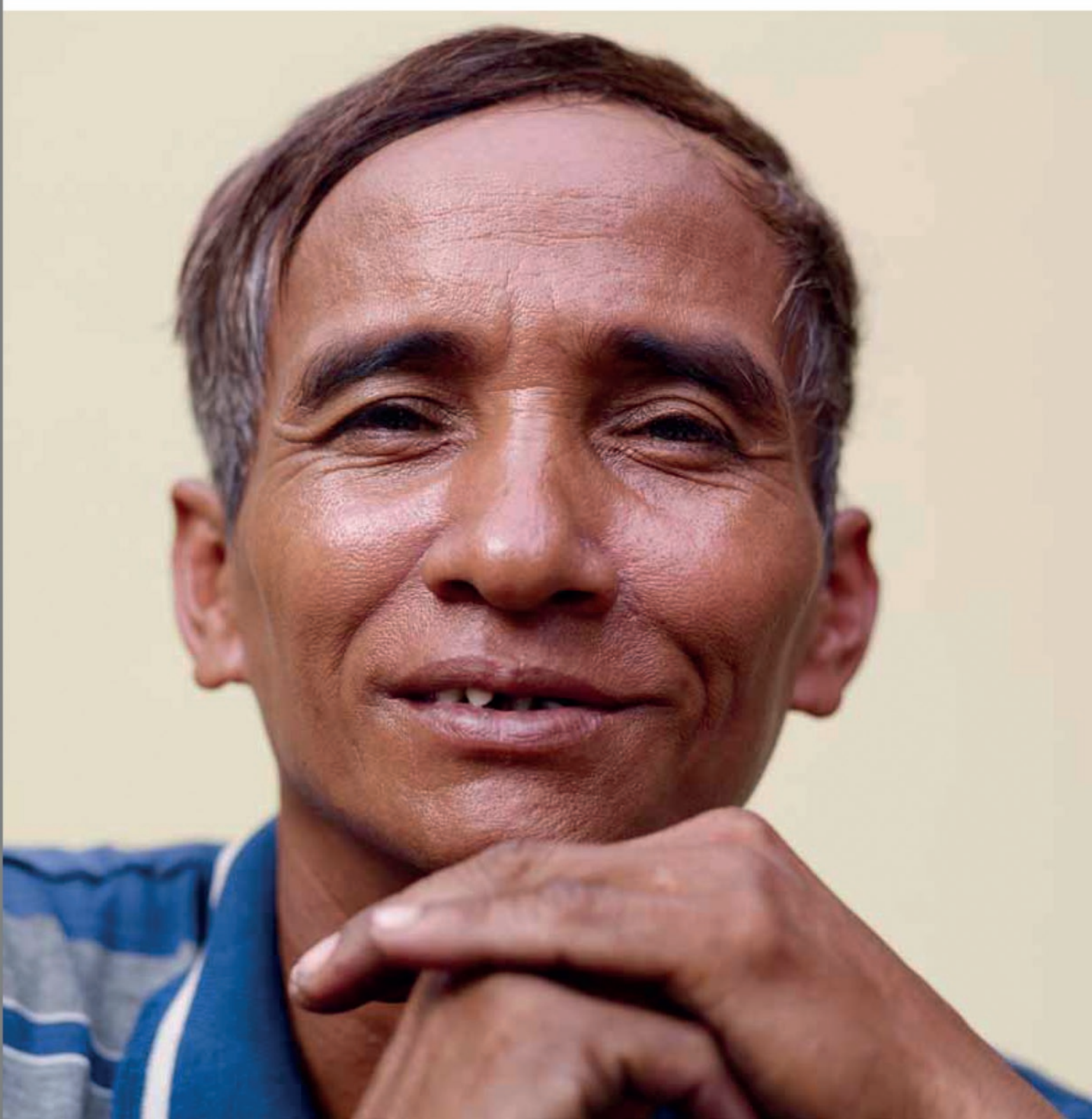

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoinen arviointi

Hieman hiomalla timantiksi

KARI HUOTARI | SARI PITKÄNEN | LAURA JAUHOLA

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoinen arviointi

Hieman hiomalla timantiksi

KARI HUOTARI
SARI PITKÄNEN
LAURA JAUHOLA

RAPORTEJA 54 | 2012

**MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISKOULUTUKSEN MODUULIMALLIN ULKOINEN ARVIOINTI
HIEMAN HIOMALLA TIMANTIKSI**

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Erja Hirvonen, Kopijyvä Oy

Painopaikka: Kopijyvä Oy, Jyväskylä

ISBN 978-952-257-552-4 (painettu)

ISBN 978-952-257-553-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-553-1

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Arvioinnin tausta	6
3 Arviointitehtävä, aineistot ja menetelmät	13
4 Maahanmuuttajien näkemykset koulutuksen toteuttamisesta ja sen tuloksista	15
4.1 Luki-koulutuksessa olevien maahanmuuttajien näkemykset	15
4.2 Muiden moduulikoulutusten opiskelijoiden näkemykset	19
5 Työnantajien näkemykset maahanmuuttajista työssäoppimisjaksoilla	28
6 Kainuun ELY-keskuksen työntekijöiden, TE-toimistojen edustajien ja kouluttajien näkemykset moduulimallista	32
6.1 Alkukartoitus	32
6.2 Kielitestit	33
6.3 Moduulien pituus ja moduulien kertaaminen	33
6.4 Siirtyminen moduulilta toiselle	34
6.5 Moduulien välissä olevat työharjoittelujaksot sekä työelämämoduuli	37
6.6 Moduulien jälkeinen jatkokoulutus ja työelämään siirtyminen	39
6.7 Moduulien toimivuuteen liittyvät muut haasteet	42
7 Johtopäätökset	44
7.1 Johtopäätökset moduulimallin aineiston näkökulmasta	44
7.2 Johtopäätökset benchmarkkauksen näkökulmasta	47
8 Kehittämisehdotukset	54
Liitteet	56

1 Johdanto

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jäljempänä ELY-keskus) toteuttama ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittama Kansainvälinen työvoima -projekti kehittää Kainuussa työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä. Kainuun ELY-keskus yhteistyössä alueen TE-toimistojen kanssa järjestää maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta moduulimuotoisena. Kotoutumiskoulutusta järjestetään aikuisille, kotoutumislain piirissä oleville maahanmuuttajille. Koulutus on pääsääntöisesti työvoimapolitiittista koulutusta ja sen tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien suomen- tai ruotsinkielentaitoa sekä yhteiskunnan tuntemusta. Koulutukseen kuuluu myös työharjoittelua.

Tämä raportti on Kainuun ELY-keskuksen toimeksiannosta tehtävän ulkoisen arvioinnin loppuraportti. Kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoisella arvioinnilla tähdätään mallin kehittämiseen ja sitä kautta maahanmuuttajien kotoutumisen ja myös työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Ulkoisen arvioinnin tavoitteena on moduulimallin kehittäminen tuloksellisempaan ja tehokkaampaan suuntaan siten, että se paremmin palvelee maahanmuuttajien kotoutumistavoitteita. Arviointiin kuuluu siten myös arvioinnin pohjalta tehtävät toimenpideehdotukset.

Arvioinnissa selvitetään ensinnäkin 1) mallin *vaikutusta* kotoutumisessa. Arvioinnissa tarkastellaan 2) koko mallin toteutusta sekä 3) yksittäisten moduulien toimivuutta suhteessa kokonaisuuteen. Arvioinnissa eritellään 4)

maahanmuuttajien polku moduulimallissa ja 5) moduulien välillä liikkuminen. Lisäksi arvioidaan 6) alkukartoituksen sekä 7) kielitestistön toimivuutta, koska ne ovat olennaisia moduulimallin osia. Arvioinnissa on käytetty aineistona kirjallista koulutuksesta kertovaa materiaalia, kouluttajien, maahanmuuttajien, työnantajien ja muiden sidosryhmien haastatteluita sekä työpajatyöskentelyä.

Arvioinnissa ja erityisesti kehittämisehdotuksissa otetaan huomioon lain asettamat reunaehdot, joista keskeisiä asettaa uusi kotouttamislaki (tuli voimaan syyskuussa 2011). Opetushallituksen antama määräys aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaksi astui voimaan 1.2.2012. Arvioinnissa vertaillaan moduulimallin toteutusta opetussuunnitelman tavoitteisiin. Lisäksi kehittämisehdotuksissa otetaan huomioon muut relevantit lähitulevaisuuden muutokset, jotka koskevat maahanmuuttajien kotoutumista ja kotoutumiskoulutusta.

Ulkoisen arvioinnin on tehnyt Kainuun ELY-keskuksen toimeksiannosta työryhmä, johon ovat kuuluneet VTT Kari Huotari Referenssi Oy:stä, YTM Sari Pitkänen Sosiaalikehitys Oy:stä sekä YTM Laura Jauhola (tmi Laura Jauhola). Työtä ovat ohjanneet tilaajan edustajana Anita Salonen ja Ellinoora Neitola Kainuun ELY-keskuksesta (Kansainvälinen työvoima-projekti), Kati Kemppainen Länsi-Kainuun TE-toimistosta, Leena Meriläinen Kainuun ELY-keskuksesta sekä Raija Mikkonen Kainuun ELY-keskuksesta. Tutkijat kiittävät heitä saamastaan tuesta ja arvokkaista neuvoista. Kiitos myös rakentavista kommentteista VTT Sinikka Törmälle.

2 Arvioinnin tausta

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt ja palveluiden kehittämiskohteet

Suomessa asuu muihin Euroopan maihin verrattuna vähän maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Suomessa ja myös Kainuussa on kasvanut ulkomailla syntyneiden kansalaisten määrä. Vuonna 2000 Kainuussa asui noin 600 ulkomaan kansalaista (0,7 % väestöstä), kun ulkomaan kansalaisia oli vuonna 2010 noin 1300 henkilöä eli 1,7 % väestöstä (ks. kuvio 1). Kainuussa asuu Suomen keskiarvoon (3,1 %) verrattuna vähemmän ulkomaalaisia henkilöitä. Suomeen on saapunut 1970-luvun alusta lähtien yhteensä noin 30 000 pakolaista ja Suomessa on ollut 2000-luvulla vuosittain noin 3 000 turvapaikanhakijaa. Sisäasianministeriön tilastojen mukaan vuosina 2000–2010 kuntien vastaanottamasta noin 19 500 pakolaisesta Kainuuseen on sijoittunut 1021.

Vuonna 2009 uusitun sopimuksen mukaan Kajaani vastaanottaa 50 pakolaista vuosittain. Ulkomaalaisia asuu eniten Kajaanissa (noin 890 henkilöä), Sotkamossa (noin 130), Suomussalmella (noin 120) ja Kuhmossa (115). Kainuussa asui vuonna 2010 ulkomaalaisia yli 70:stä eri maasta. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät ovat venäläiset, joita on 38 % ulkomaan kansalaisista. Kainuussa asuvista ulkomaan kansalaisista on somalialaisia 9 % ja Kongon demokraattisen tasavallan kansalaisia 6 %². Ilman ulkomailta muuttaneita Kainuun väestö vähenisi vieläkin voimakkaammin. Kainuun alueelle on muuttanut enemmän henkilöitä ulkomailta kuin luonnollinen väestönkasvu on ollut.

Kainuun työ- ja elinkeinotoimistoissa oli vuonna 2010 736 ulkomaalaista työnhakijaa. Heistä noin 500 oli Länsi-Kainuun, noin 110 Itä-Kainuun ja 90 Ylä-Kainuun TE-toimiston asiakkaina. Kainuussa asuvilla ulkomaalaisilla on vastaava ammatillisen koulutuksen tausta kuin maassa asuvilla ulkomaalaisilla keskimäärin. Perusasteen suoritaneiden osuus on maan keskiarvoa suurempi, mutta tähän voi vaikuttaa muuta Suomea pienempi koulutusalaan tuntemattomien ulkomaalaisten osuus. Vuonna 2010 ulkomaalaisista työnhakijoista oli 526 aloittanut työvoimakoulutuksen, 470 ollut sijoitettu työhallinnon toimenpiteille ja 247 oli saanut työpaikan avoimilta työmarkkinoilta.

Suomessa maahanmuuttajien integroituminen työmarkkinoille on tapahtunut verrattain hitaasti. Suomessa asuvista maahanmuuttajista on työkäisiä noin 80 %, mutta työkäisistä maahanmuuttajista kuuluu työvoimaan vain 60 %. Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat mm. yleinen työllisyystilanne, maahanmuuttaja-asemasta johtuvat moniperusteiset ongelmat, työnantajiin ja työyhteisöön liittyvät tekijät sekä palveluista johtuvat tekijät. Yksi työperusteiseen maahanmuuttoon vaikuttavana tekijänä on ollut suomalainen kotoutumisprosessi, jota on kritisoitu hitauteesta ja liian vähäisestä tiiviyydestä.

Yksi keskeisimmistä välineistä jo maassa asuvien ja Suomeen työn perässä muuttavien henkilöiden kotoutumisessa on suomen kielen taitoa kehittävä koulutus. Suomen kielen taidolla on merkitystä maahanmuuttajien työllistymiselle, työssä pärjäämiselle ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumiselle. Yhtenä haasteena aikuisille maahanmuuttajille suunnatussa koulutuksessa on sen sirpaleisuus, liian vähäisen kielitaidon omaavien maahanmuuttajien ottaminen valmentaviin koulutuksiin, koulutusryhmiin osallistuvien heterogeenisuus ja oppimista vaikeuttava opiskelijoiden liian erilainen kielitaitotaso ja enemmän tukea opinnoissaan tarvitsevien liian vähäinen huomiointi koulutuksessa³. Kielikoulutuksen haasteena ovat myös sen vähäinen määrä ja pitkät jonotusajat kursseille, mikä on pitkittänyt kotoutumisprosessia. Tähän on pyritty vastaamaan kehittämällä moduuleittain eteneviä kielikoulutusmalleja. Moduuleittain etenevien koulutusmallien etuna on ollut se, että niissä pystytään paremmin huomioimaan maahanmuuttajien erilaiset lähtötasot ja tarpeet kielitaidon ja työelämäosaamisen parantamisessa.

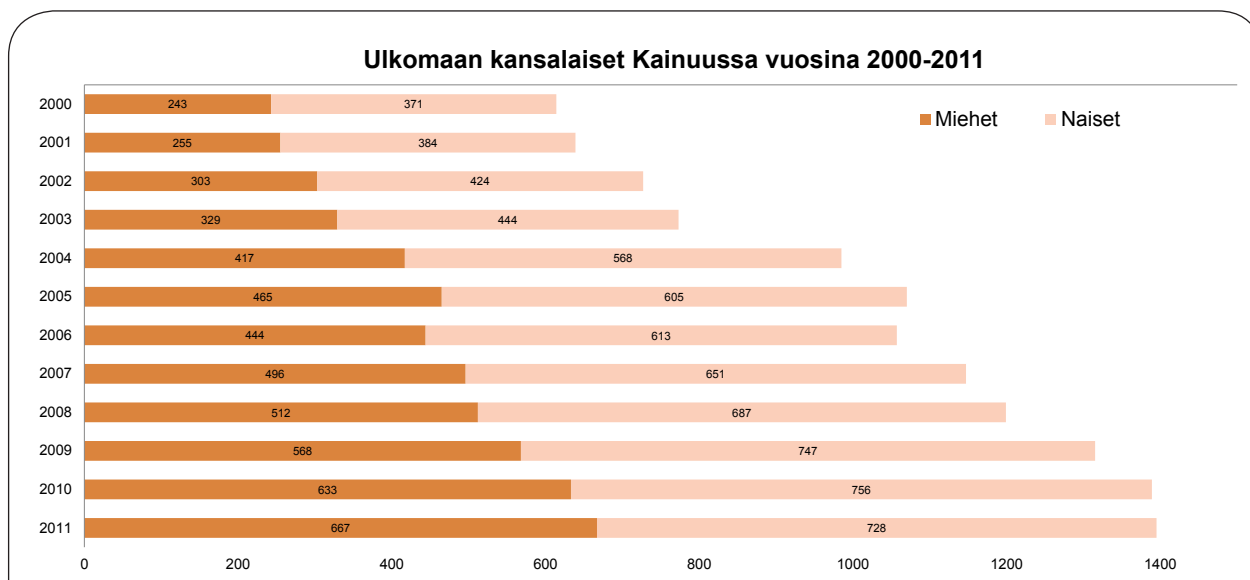
Toinen keskeinen kotoutumiskoulutuksen haaste on kotoutumiskoulutuksen työelämlähtöisyys. Esimerkiksi Pentti Arajärven laatimassa maahanmuuttajien työllistymisen esteitä ja tuloloukkuja koskevassa selvityksessä (2009⁴) on nostettu esille nopean ja katkeamattoman prosessin merkitys maahanmuuttajien koulutuksessa ja työelämässä selviämiseksi. Selvityksessä korostettiin lyhyeksikin jäävän työllistymisen merkitystä kotoutumiselle. Koulutusten työelämlähtöisyyden toteutumisessa on suuria eroja koulutusten välillä ja valtakunnalliseksi tavoit-

¹ Suomen maahanmuuttajataustaisen väestön osuutta voidaan tarkastella vieraskielisten, ulkomailla syntyneiden ja ulkomaan kansalaisten määrien avulla.

² Kainuuta koskevat tiedot: Ulkomaalainen väestö Kainuussa. Tilastotietoa vuosilta 2009-2010.

³ Esim. Miettunen Sanna (2008). Aikuisille maahanmuuttajille suunnattu valmentava koulutus Etelä-Savossa. Nykytila ja kehittämistarpeet. Maahanmuuttajien koulutus -projektin selvitys. Etelä-Savon TE-keskuksen raportteja 4/2008. Etelä-Savon TE-keskus, Mikkeli.

⁴ Arajärvi, Pentti (2009). Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009.

Kuvio 1: Ulkomaan kansalaiset Kainuussa vuosina 2000-2011.
(lähde: Tilastokeskus, http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp)

teeksi on asetettu koulutusten työelämäyhteyksien parantaminen. Maahanmuuttajien kotoutumisessa pidetään yhtenä keskeisimmistä kehittämiskohteista työelämäyhteyksien vahvistamista ja varhaisempaa työharjoittelujen tarjoamista kielikoulutuksen aikana.

Arajärven selvityksessä huomioitiin lisäksi viranomaisten niukat maahanmuuttoon kohdistetut voimavarat. Tärkeänä on pidetty selkiyttää viranomaisten vastuita maahanmuuttoasioissa, kaikille viranomaisille asetettavaa erityistä maahanmuuttajiin kohdistuvaa neuvonta- ja ohjausvelvollisuutta sekä kuntien pakolaisten vastaanottamisesta saamien korvausten tarkastamista.

Maahanmuuttajien kotoutuminen ja kotoutumiskoulutuksen kehittäminen

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka turvin hän voi osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan kotouttamislailla. Maahanmuuttajiin liittyvässä lainsäädännössä ja sen myötä viranomaisten velvoitteissa sekä maahanmuuttajille tarkoitetuissa palveluissa on merkitystä sillä, onko maahanmuuttaja tullut Suomeen pakolaisena vai työperäisin perustein. Uudistetun ja 1.9.2011 voimaan tulleen kotoutumislain (1386/2010) mukaan kotouttamispalveluita tarjotaan kaikille eri perustein Suomeen tulleille maahanmuuttajille lukuun ottamatta turistiluonteisesti Suomessa oleskelevia henkilöitä.

Kotoutumislain mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Laki määrittää

myös tehtävät ja toimenpiteet, joilla kunnan tulee tukea maahanmuuttajia. Uudistunut kotouttamislaki edellyttää kunnilta aiempaa vahvempaa panostusta maahanmuuttajille suunnattujen laadukkaiden palveluiden tarjoamiseen ja kehittämiseen, kun entistä useampi maahanmuuttaja on kotoutumista edistävien toimenpiteiden piirissä. Kotoutumisen kannalta keskeisiä ovat ohjaus- ja neuvontapalvelut, kieli- ja koulutuspalvelut, asumisen tukipalvelut sekä erityisen tuen tarpeiden huomioiminen. Kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja että heille tarkoitetut toimenpiteet ja palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Maahanmuuttajille tarkoitettuja toimenpiteitä ja palveluja voidaan järjestää myös kuntien välisenä yhteistyönä.

Kotoutumislain mukaan paikallisten viranomaisten on kehitettävä kotouttamista monialaisena yhteistyönä. Paikalliseen monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto ja poliisi sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. (30-31 §). Kunnan ja TE-toimiston tulee koota yhtenäinen palveluiden ja toimenpiteiden kokonaisuus, jossa julkisten ja yksityisten tahojen palvelut ja toimenpiteet täydentävät toisiaan. Kunnilta edellytetään kotouttamisohjelmaa, joka sisältää suunnitelman kotoutumista edistävästä ja tukevasta toimenpiteistä, palveluista, yhteistyöstä ja vastuista. Lisäksi kuntien tulee laatia yhdenvertaisuussuunnitelma etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän estämiseksi toiminnassaan.

Työhallinnon tavoitteena on edistää maahanmuuttajien työllistymistä tukemalla heidän omaa aktiivisuuttaan ja tarjoamalla aktivoivia toimenpiteitä. Kotouttamislain

mukaan TE-toimistolla on päävastuu työnhakijoiksi ilmoittautuneiden maahanmuuttajien kotouttamisesta. TE-toimisto vastaa yhdessä ELY-keskuksen kanssa kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalvelujen sekä luku- ja kirjoitustaidon opetuksen ja perusopetuksen järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröidylle maahanmuuttajalle. Uudistettu kotouttamislaki vaikuttaa kuntien lisäksi myös TE-toimistojen velvoitteisiin.

Lain mukaan kunnan tai TE-toimiston on tehtävä töitä työnhakijoille sekä toimeentulotukea saaville ja sitä pyytävälle *alkukartoitus*, jossa arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja kotoutumisedellytykset kotoutumissuunnitelman laatimista varten. Alkukartoituksen perusteella maahanmuuttaja ohjataan hänen tarpeitaan vastaavaan toimenpiteeseen tai palveluun. Alkukartoituksen perusteella maahanmuuttajalle laaditaan kotoutumissuunnitelma, jonka tarkoituksena on tukea ja ohjata maahanmuuttajaa kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajaa hankkimaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavia taitoja.

Keskeisin palvelu on *kotoutumiskoulutus*, jota järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille pääsääntöisesti työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena.

Kunta voi sekä järjestää kotoutumiskoulutusta että ohjata maahanmuuttajan hakeutumaan tai muun toimijan järjestämään omaehtoiseen opiskeluun. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on opettaa maahanmuuttajalle suomen tai ruotsin kielessä toimiva kielitaito. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 20-21 §)

Kotoutumiskoulutuksessa haasteena oleva koulutusten työelämäyhteyksien parantaminen on huomioitu vuoden 2011 lopussa valmistuneessa maahanmuuttajakoulutuksen opetussuunnitelman uudistamistyössä. Opetushallitus on laatinut aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet (2012), jotka tulee ottaa käyttöön viimeistään 1.6.2012 jälkeen hankitussa ja alkaneessa koulutuksessa. Samanaikaisesti on laadittu aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteet.⁵

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmassa korostetaan, kuinka kotoutumiskoulutuksen järjestäjän tulee tehdä koulutukseen liittyvää yhteistyötä muiden tahojen kanssa omalla toiminta-alueellaan. Yhteistyötä voidaan tehdä julkisen, yksityisen ja kol-

⁵ Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Määräykset ja ohjeet 2012:1. Opetushallitus, Helsinki.; Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Määräykset ja ohjeet 2012:2. Opetushallitus, Helsinki.

mannen sektorin toimijoiden kanssa ennen koulutusjakson järjestämistä, sen aikana ja jakson jälkeen. Erityisen tiivistä yhteistyötä koulutuksen järjestäjältä edellytetään työelämän toimijoiden ja työhallinnon kanssa. Opetussuunnitelman mukaan ”työnantajien kanssa voidaan luoda yhteistyömalleja, joiden avulla maahanmuuttajien pääsy työelämäjaksoille ja niiden kautta palkkatyöhön, oppisopimuskoulutukseen tai työelämävalmennukseen helpottuu. Yhteistyön kautta koulutuksenjärjestäjä hankkii itselleen ajantasaisen käsityksen työelämän maahanmuuttajilta vaatimista tiedoista ja taidoista.” (s. 15). Hyödyllisenä pidetään koulutuksen järjestäjän yhteistyötä kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa, joiden kautta maahanmuuttajaopiskelijat voivat saada tarvitsemaansa vertaistukea ja kotoutumisen edistymistä.

Uudistuneessa kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmassa korostetaan opiskelijan tutustumista suomalaisen työelämään sekä työelämävalmiuksien ja työelämässä tarvittavien viestintätaitojen kehittämistä. Työelämäjaksoilla pyritään edistämään opiskelijan työhönsijoittumista, lisäämään opiskelijan valmiuksia oman koulutus- ja työllistymissuunnitelman laadintaan sekä omien jatkosuunnitelmien selkiyttämiseen. Tavoitteeksi on asetettu, että työelämäjakso kestäisi vähintään kuusi viikkoa. Opetussuunnitelman mukaan työelämäjakso voidaan suorittaa useilla eri työpaikoilla ja/tai tutustumalla ammatilliseen tai muuhun koulutukseen. Työelämäjaksoja koskeissa ohjeissa korostetaan kuinka kouluttajan tulee pitää säännöllisesti yhteyttä opiskelijaan ja käydä työpaikalla. Opiskelija, kouluttaja ja työpaikalle nimetty työpaikkaohjaaja seuraavat harjoittelun etenemistä ja arvioivat sitä yhdessä. Opiskelijan tulee saada palautetta työelämäjakson suorittamisen aikana kouluttajalta ja työpaikkaohjaajalta. Harjoittelun lopussa käytävässä palauttekeskustelussa ovat mukana opiskelija sekä työpaikan ja koulun edustaja. Työelämäjakson ohjaajan tulee antaa työelämäjakson suorittamisesta kirjallinen palaute, joka jää opiskelijalle työtodistukseksi. (s. 34-35)

Opetussuunnitelman mukaan kotoutumiskoulutuksen keskeisenä tavoitteena on lisätä opiskelijoiden omaloitteisuutta ja opettaa oppimisen taitoja. Oppimaan oppimisella pyritään siihen, että opiskelija näkee oman toiminnan vaikutukset oppimiseen. Uudistuneessa opetussuunnitelmassa korostetaan kotoutumiskoulutukseen osana olevaa ohjausta, jolla edistetään opiskelijoiden osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia henkilökohtaisen opetussuunnitelman lisäksi siihen sisältyvä *ohjaussuunnitelma*, jossa kuvataan ohjaukseen osallistujien tehtävät ja työnjako. Ohjaussuunnitelmassa kuvataan omassa oppilaitoksessa järjestettävän ohjauksen lisäksi mahdollinen yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Ohjauksen tavoitteena on vahvistaa ja tukea maahanmuuttajaopiskelijaa niin, että hän osaisi tehdä omaa elämänuraansa, koulutustaan ja työllistymistä kos-

kevia valintoja ja ratkaisuja. Ohjaussuunnitelman tavoitteena on edistää opiskelijan työhön sijoittumista ja jatko-opintoihin hakeutumista. Opiskelijan kanssa käsitellään ammatillista osaamista ja sen kehittymistarpeita ohjauskeskusteluissa ja arvioidaan työelämäjaksoilla, joissa ohjausta antavat oppilaitoksen ja työnantajan edustaja. Ammatillisessa ohjauksessa korostuu työllistymisnäkökulma. Tavoitteena on, että ammatillisen ohjauksen avulla opiskelija määrittää itselleen sopivat pitkän aikavälin ammatilliset tavoitteet ja määrittää niihin pääsemiseksi tarvittavat lähitulevaisuuden toimenpiteet. Ammatillinen ohjauksen tulee olla opetussuunnitelman mukaan jatkuva ja muutuva prosessi, joka tukee opiskelijan omien tavoitteiden selkiytymistä ja opiskelijan urasuunnitelmaa. (s. 22)

Uudistuneessa opetussuunnitelmassa todetaan, että kotoutumiskoulutuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon opiskelijan koulutustarpeiden mukainen opintopolku sekä alueellinen koulutustarjonta. Opintopolut voivat toteuttaa opiskelijaryhmässä tai heterogeenisen ryhmän sisällä eriyttämällä opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan. Opintopolut voivat olla esimerkiksi peruspolku, hitaasti etenevien polku ja nopeasti etenevien polku. Kotoutumiskoulutus voidaan jakaa moduuleihin, joilla tarkoitetaan opintojaksoja, joiden kesto ja etenemisnopeus voivat vaihdella eri opintopoluilla. Opetussuunnitelman mukaan kotoutumiskoulutus voi koostua 2–5 moduulista.

Kotoutumiskoulutusta kehitetään myös Osallisena Suomessa -hankkeen kautta. Työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen kuntaliiton, Suomen kulttuurirahaston ja Svenska kulturfondenin yhteistyöllä ja yhteisrahoituksella toteuttavan Osallisena Suomessa -hankkeen tavoitteena on aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sekä maahanmuuttajalasten ja nuorten koulutuksen kehittämien. Hankkeessa kokeillaan ja vertaillaan erilaisia vaihtoehtoisia koulutuksen toteuttamis- ja toimintatapoja.

Osallisena Suomessa -kehittämissuunnitelmassa on kehitetty ja esitetty aikuisten kotoutumiskoulutuksen arviointi- ja seurantakriteereitä, joita voidaan soveltaa aikuisten kotoutumiskoulutuksen arvioinnissa ja seurannassa. Makrotason kriteerien mukaan maahanmuuttaja ohjautuu hyvin palveluihin, ohjauspalvelut toimivat tarkoitukseenmukaisella tavalla, moniammatillinen ja poikkihallinnollinen yhteistyö on toimivaa, toiminnan resursointi on mitoitettu tavoitteisiin ja sisältöihin sekä tuloksiin nähden tarkoituksenmukaisesti, toiminnasta kerätään palautetta, jota hyödynnetään toiminnassa sekä hyviksi osoittautuneet käytänteet dokumentoidaan ja välitetään eteenpäin jalkautettavaksi. Mikrotason kriteerien mukaan koulutuksen/toiminnan sisällöllä on lisäarvoa ja se vastaa kehittämistavoitteita, koulutuksen sisältö/toiminta vastaa sille asetettuja tavoitteita, käytetyt työtavat ja menetelmät sekä materiaalit sopivat hyvin tarkoitukseensa, opiskelijat ovat vastuullisia toimijoita, kouluttajien ammatillista kehittymistä ja osaamista tuetaan, koulutuksesta/toiminnasta

kerätään palautetta ja sitä hyödynnetään toiminnassa sekä koulutuksen/toiminnan sisältö ja sen käytänteet ovat hyödynnettävissä ja laajennettavissa muuallekin.⁶

Lisäksi alkuvaiheen ohjauksen ja osaamisen kehittämishojelman (ALPO-tukirakenne) hankkeiden tavoitteena on tehostaa alkuvaiheen ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi kehittämällä osaamisen kartoitusta, kielenopetusta ja ohjausta. ALPO-tukirakenteen toimesta on laadittu alkukartoituksen toimeenpanon tueksi julkaisu, jossa esitellään alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan sekä alkukartoituksen hyviä käytänteitä.⁷

Kainuun ELY-keskuksen moduulikoulutusmalli

Kainuun ELY-keskuksen kotoutumiskoulutuksen moduulimalli on ollut Kainuussa käytössä vuodesta 2007, ja sitä on jatkuvasti pyritty kehittämään sekä asiakaslähtöisemmäksi että tehokkaammaksi. Kotoutumiskoulutuksen mo-

duulimallissa on kyse lakisääteisistä viranomaistoimenpiteistä, joilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista. Kotoutumisen *tavoitteet* määritellään pääasiassa henkilölle laadittavissa *kotoutumissuunnitelmissa*. Kotouttamistoimet puolestaan ovat hyvin vahvasti työelämälähtöisiä. Moduulimalli mahdollistaa useita erilaisia kotoutumis- ja oppimispolkuja, joita voidaan varioida sekä räätälöidä opiskelijan tilanteen ja taitotason mukaisiksi. Pää tavoitteena on, että kotoutumiskoulutuksen läpi käynyt opiskelija joko työllistyy tai siirtyy ammatilliseen tai muuhun sopivaan koulutukseen.

Moduulimalli koostuu **alkukartoituksesta, seitsemästä moduulista sekä kielitestistä**. Alkukartoituksen perusteella maahanmuuttajalle haetaan sopiva aloitusmoduuli. Kielitesti järjestetään jokaisen moduulin jälkeen, ja sen tarkoituksena on löytää opiskelijalle sen hetkisen osaamistason mukainen jatkopolku. Moduulit voi suorittaa peräkkäin ilman taukoja tai niiden välissä voi pitää pidemmän tauon, jos opiskelijan elämäntilanne sitä edellyttää. Kaikkia moduuleja ei siis tarvitse suorittaa ja alkutason moduuleja voi jättää väliin, mikäli kouluttaja arvioi opiskelijan kykenevän suoriutumaan vaativammasta moduulista. Toisaalta moduuleissa voidaan liikkua myös taaksepäin, mikäli opiskelijan katsotaan jostain syystä tällaisesta menettelystä hyötyvän. Pääsääntöisesti kuitenkin pyritään siihen, että opiskelijat menevät moduuleissa ”ylöspäin”. Myös moduulien kertaaminen on mahdollis-

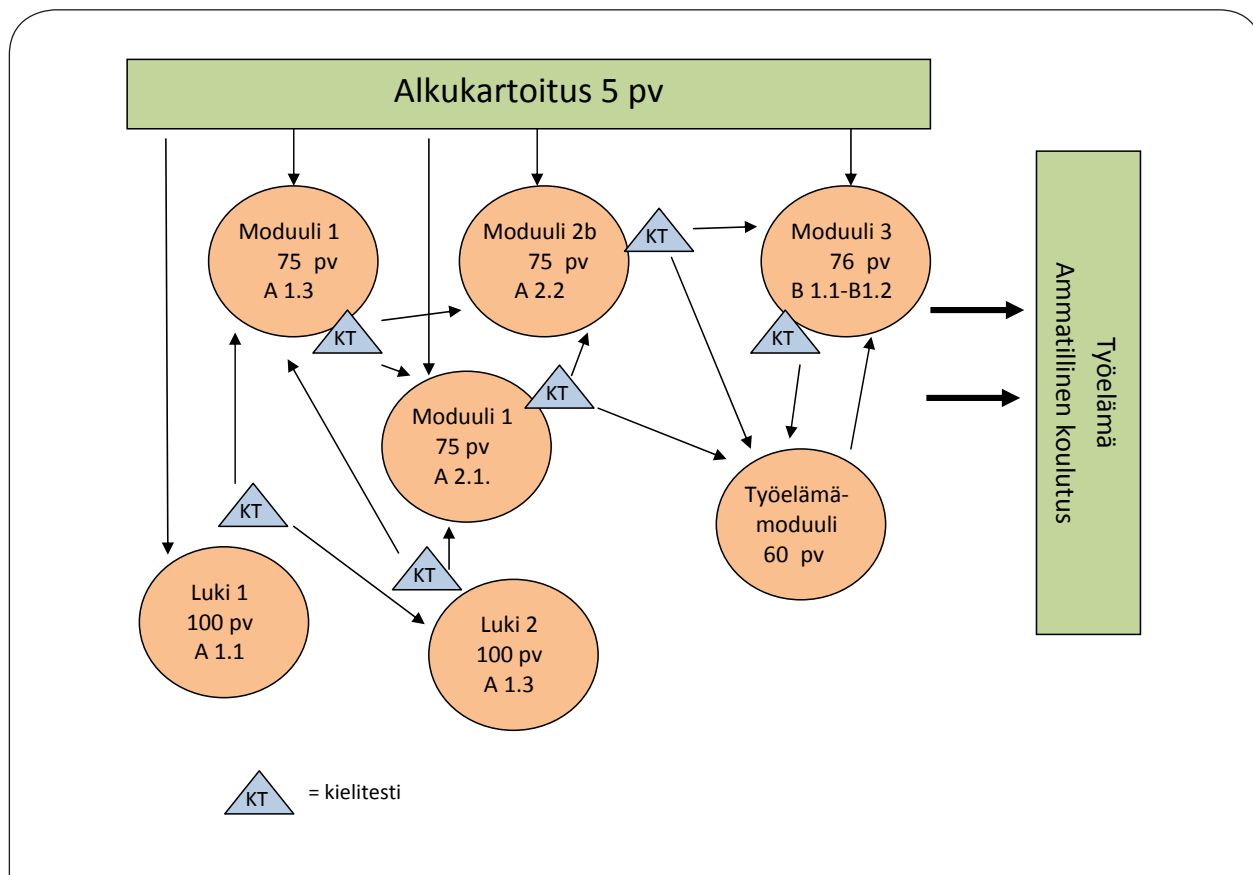
⁶ Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E.-M., Virtanen, A., Pihlaja, L. (2010) Osallisen Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Suomen Kulttuurirahasto 2010. 84-85.

⁷ Huttunen H.-P., Karinen R., Kivisik K., Korhonen I., Laine H., Mikkonen M., Prisada J., Ruohomäki I. & Sallinen S. (2012) Alkukartoituksen avuksi. Esimerkkejä kotoutumislain mukaisen alkukartoituksen hyvistä käytännöistä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja yrittäjyys 1/2012.

ta. Moduulien kesto vaihtelee 60 päivästä 100 päivään. Moduulit sisältävät myös tet-jaksoja (työelämään tutustuminen), joiden tavoitteena on tutustuttaa opiskelija suomalaiseen työelämään, työpaikkaan/työpaikkoihin tai opilaitokseen. Kainuussa ELY-keskus hankkii ja järjestää kotoutumiskoulutusta yhteistyössä alueen TE-toimistojen kanssa. Koulutusta ostetaan puitehankintana. Kotoutumiskoulutuksen puitehankintaan kuuluu tällä hetkellä viisi kouluttajaa: Kainuun ammattiopisto, Kaukametsän opisto, Arffman Consulting, Kianta Opisto sekä Taitoprofiilit.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 2) on kuvattu maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimalli ja oppimispolut, joita voidaan varioida ja räätälöidä opiskelijan tilanteen ja taitotason mukaisesti.

Moduulit voi suorittaa peräkkäin ilman taukoja, tai niiden välissä voi pitää pidemmän tauon, jos opiskelijan elämäntilanne sitä edellyttää. Seuraavassa taulukossa (taulukko 1) on esitetty koulutuksen aikataulutus ja hankittujen moduulien määrät.

Kuvio 2: Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimalli ja oppimispolut.

Taulukko 1: Koulutukseen aikataulutus ja hankittujen moduulien määrät vuonna 2011.

	Kevät 2011 07.02.2011 – 24.05.2011		Syksy 2011 05.09.2011 – 19.12.2011	
	Koulutuksia kpl	Aloittaneita henkilöitä	Koulutuksia kpl	Aloittaneita henkilöitä
Luki 1-2	2	30	2	21
Moduuli 1	4	68	4	63
Moduuli 2A	4	60	3	43
Moduuli 2b	2	30	3	63
Moduuli 3	2	24	1	14
Työelämämoduuli	1	16	2	24

Moduulikoulutuksen aloittaneita on yhteensä 228 keväällä ja 228 syksyllä. Nämä henkilöt voivat olla myös samoja. Voi kuitenkin todeta, että koulutuksen aloittaneiden määrä on suuri. Syksyllä 2011 suurimmat määrät ovat moduulin 1 ja Moduulien 2a ja 2b aloittaneiden määrissä. Myös työelämämoduuliin on syksyllä 2011 ollut paljon tulijoita, sillä kaksi työelämämoduuliryhmää on käynnistetty.

Taulukkoon 2 on koottu oppilaitosaineistoista moduulikoulutusten järjestämistä koskevia tilastoja. Oppilaitoksilla on hyvin eri tavoin koottua tietoa moduulikoulutuksista.

Oppilaitoksilla on vaihtelevasti sekä määrällistä tilastotietoa koulutukseen osallistuneista että laadullista kuvausta ja itsearviointia sisältäviä raportteja koulutusten toteutumisesta. Taulukon 1 tiedot eivät ole kattavia ja ne ovat eri aikaväleiltä koostettuja, joten ne eivät ole yhteismitallisia. Taulukko ei ole tarkoitettu täydelliseksi faktakoosteeksi vaan osoitukseksi siitä, millä tasolla on helposti saatavilla oppilaitoskohtaista ja yhdenmukaista tietoa koulutusten toteutumisesta. Joidenkin oppilaitosten suuret osallistujamäärät selittyvät alkukartoituksiin osallistuneiden suurilla määrillä, jotka on otettu mukaan laskelmaan.

Taulukko 2: Koulutusten järjestäjiä ja opiskelijamääriä vuosilta 2007-2011.

	Arffman	Osallistujia	Kaukametsän opisto	Osallistujia	Kianta Opisto	Osallistujia	Kainuun ammattiopisto	Osallistujia	Taitoprofiilit
Vuosi 2007			Maahanmuuttajakoulutus	48	Maahanmuuttajakoulutus	16			
Vuosi 2008	Alkukartoitus, Moduuli 1,2,3	196	Alkukartoitus, Moduulit 1,2,3	188	Alkukartoitus, moduuli 1	29	Luki 1,2, Moduuli 1,2	107	
Vuosi 2009	Moduuli 1,2,2b,3	129	Alkukartoitus, Moduulit 1,2a, 3	178	Moduuli 2,3	28	Moduuli 2,3	75	
Vuosi 2010	Moduuli 1,2a,2b	100	Alkukartoitus, Moduulit Luki 1 ja 2, 1,2a, 2b	228	Moduuli 1	11	Luki 1,2, Moduuli 1,2,3	124	Työelämämoduuli
Vuosi 2011	Moduuli 1,2a,2b,3	71	Alkukartoitus, Moduulit Luki 2, 1, 2a, 2b, 3	200	Moduuli 2a, 2b	27	Luki 1, Moduuli 1,2a, 2b,3	116	
Yht.		496		842		111		422	84

3 Arviointitehtävä, aineistot ja menetelmät

Arviointitehtävänä on vastata seuraaviin kysymyksiin:

A) Millaisia ovat moduulimallin toteutus ja toimivuus?

- 1. Miten yksittäiset moduulit vastaavat sisällöltään ja pituudeltaan tavoitteita ja miten tarkoituksenmukaisia moduulit ovat?**
- 2. Millainen rooli ja merkitys moduuleihin sisältyvillä työharjoitteluilla ja työelämään tutustumisilla on haluttujen tulosten kannalta?**
- 3. Millainen on maahanmuuttajan polku moduulimallissa?** Tässä tarkastellaan erityisesti alkukartoituksen ja kielitestistön merkitystä moduulilta toiselle siirryttäessä.
- 4. Miten paljon ja miksi ilmenee moduulin kertausten tarvetta?**
- 5. Miten onnistuu siirtyminen ”moduulin yli” esimerkiksi ykkösmoduulilta suoraan kolmoselle ja miten sellainen on ylipäättään mahdollista?**
- 6. Miten kotoutumispolku niveltyy jatkopolkuihin?**

B) Millaisia ovat moduulimallin tulokset ja vaikutavuus?

- 1. Millaisia tuloksia moduulimallilla saavutetaan ja miten ne vastaavat toivottuja tuloksia?**
- 2. Mitä maahanmuuttajalle tapahtuu moduulimallin jälkeen?** Tässä selvitetään jatkopolkuja työelämään, ammatilliseen koulutukseen ja muihin mahdollisiin paikkoihin.

Arvioinnin aineistoina on käytetty: 1) maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta saatua materiaalia, 2) maahanmuuttajien haastatteluja, 3) maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin tilaajien ja käyttäjien (ELY-keskus, TE-toimistot), sekä kouluttajien ja sidosryhmien (esim. työnantajat) haastatteluja. Arviointia varten on myös järjestetty 4) kaksi työpajaa, joihin koottiin maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin kouluttajien ja työhallinnon edustajia. Lisäksi on hyödynnetty laajempaa maahanmuuttajuutta ja maahanmuuttajien moduulimallia koskevaa tutkimusta, kirjallisuutta sekä muuta tilastollista aineistoa.

Seuraavaksi eritellään tarkemmin aineistojen keruuseen sisältyvät kokonaisuudet:

Kirjallinen koulutuksesta kertova materiaali

- 1) Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta saatavat alkukartoitukset, kielitestistöt, moduuleja koskevaa materiaali sekä muu arvioinnin kannalta olennainen materiaali**

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta koskevat materiaalit on saatu ELY-keskukselta ja oppilaitoksilta, jotka järjestävät moduulimallin mukaista koulutusta. Tätä materiaalia ovat alkukartoitukset, kielitestistöt, moduuleja koskevat materiaalit sekä kaikki muu aihetta koskeva arvioinnin kannalta oleellinen materiaali.

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta kertova materiaali on analysoitu pääosin laadullista sisällönanalyysiä hyödyntäen, tilastojen ja tunnuslukujen osalta on käytetty kvantitatiivisia menetelmiä. Materiaalista on tehty sisältövertailua valmistuviin maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

- 2) Viranomaisilta saatavat koulutukseen osallistuneista kertovat seurantamateriaalit**

OPAL-järjestelmä on työhallinnon tietokantapohjainen työvoimakoulutuksen opiskelijapalautteen hallinnoinnin ja raportoinnin atk-sovellus, jolla seurataan koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta. Internetiin koottavaa palautetta kerätään koulutuksessa olleilta koulutuksen loppuvaiheessa. Alkuperäisestä toteuttamissuunnitelmasta poiketen OPAL-palautteita ei ole käytetty tässä arvioinnissa, sillä moduulikoulutuksessa ei koota palautetta kuin kotoutumiskoulutuksen Moduulissa 3 niistä saatavan vähäisen informaatioarvon vuoksi. Tämä haaste on havaittu myös yleisemmin OPAL-palautteiden hyödyntämisessä (esim. Pöyhönen, Tarnanen, Kyllönen, Vehviläinen & Rynkänen 2009⁸).

Arvioinnissa on käytetty moduulimallin tulosten ja vaikutusten arvioinnissa ELY-keskukselta saatua tilastomateriaalia. Työhallinnon URA-järjestelmästä on tehty poiminta, joka kertoo poikkileikkaushetken tilanteen moduulikoulutuksessa vuonna 2011 olleiden maahanmuuttajien työmarkkinatilanteesta. Tilasto on hyvin kapea koulutukseen osallistuneiden jatkopoluista kertova mittari eikä se anna todellista kuvaa tilanteesta.

⁸ Pöyhönen Sari, Tarnanen Mirja, Kyllönen Teija, Vehviläinen Eeva-Maija & Rynkänen Tatjana (2009) Kielikoulutus maahanmuuttajien Kotoutumiskoulutuksessa. Tavoitteet, toteutus ja hallinnollinen yhteistyö. Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Haastatteluaineistot

Haastatteluilla on saatu syvällisempää ja kokonaisvaltaisempaa tietoa projektin hyödyistä eri kohderyhmille ja projektin tulosten vaikutuksista. Teemahaastattelujen avulla on voitu myös konkretisoida ja elävöittää aineistoa ja saada selkeitä esimerkkejä projektin hyödyistä. Arviointia varten on toteutettu haastatteluja teemahaastatteluina, joita on analysoitu kvalitatiivisin menetelmin.

3) Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin kouluttajien ja sidosryhmien haastattelut

Arviointia varten on haastateltu projektihenkilöstön lisäksi yhteensä 23 koulutusorganisaatioiden edustajaa sekä koulutuksen toteuttamisen kannalta keskeistä asiantuntijaa ja sidosryhmien, kuten ELY-keskuksen ja TE-toimiston, edustajaa. Haastattelut toteutettiin kasvokkain yksilö- tai ryhmähaastatteluina.

4) Maahanmuuttajien haastattelut

Moduulikoulutuksen arvioinnin kannalta oli keskeistä kuulla siihen osallistuvien maahanmuuttajien näkemyksiä koulutuksen toteuttamisesta ja sen tuloksista. Maahanmuuttajien haastattelut ovat olleet erityisen tärkeitä kotoutumiskoulutuksessa, josta ei muutoin saada hyödynnettävissä olevaa palautetta asiakkailta eli tässä moduulikoulutuksen opiskelijoilta. Haastattelut on toteutettu ryhmähaastatteluina, jotka on toteutettu moduulikoulutuksessa osallistujille opetustunnin aikana. Haastatteluja on tehty kaikissa moduulikoulutusta tarjoavissa oppilaitoksissa, lukuun ottamatta Arffman Consultingia. Haastatteluilla katettiin kaikki moduulit 1 ja 2a moduuleita lukuun ottamatta. Arviointia varten tehtyihin haastatteluihin on osallistunut yhteensä 59 maahanmuuttajaa.

5) Työnantajien haastattelut

Työssäoppimisjaksot ovat tärkeä osa moduulikoulutuksen toteuttamista. Arviointia varten haastateltiin yhteensä 13 työnantajaa, joilla on ollut työharjoittelija/työntekijä moduulikoulutuksen kautta. Haastattelut tehtiin puhelinhaastatteluina eri toimialoilla toimiville ja eri alueilla sijaitsevien oppilaitosten yhteistyötahoina toimiville yrityksille.

6) Muut asiantuntijahaastattelut

Kainuun moduulimallin koulutuksen kehittämistyötä haluttiin tukea arvioinnissa tuomalla esille benchmarkkauksen kohteita. Muissa koulutuksissa hyviksi havaittujen kotoutumiskoulutuksen toteuttamisen esimerkkien avulla haluttiin saada vertailukohtaa moduulimallin onnistuneisuudelle ja helpottaa sen vertaiskehittämistä. Arviointia varten toteutettiin 10 haastattelua eri puolelle Suomea sijaitseville kotoutumiskoulutusta järjestäville oppilaitoksille, Osallisen Suomessa –hankkeiden edustajille ja muille kotoutumiskoulutuksen asiantuntijoille.

Työpajatyöskentely

7) Kotoutumiskoulutusta tilaaville ja käyttäville työhallinnon edustajille sekä oppilaitoksille suunnatut työpajat

Arvioitsijat toteuttivat arvioinnin aikana kaksi työpajaa, joita käytettiin myös aineistonkeruun väylänä. Ensimmäinen joulukuussa 2011 toteutettu työpaja järjestettiin oppilaitosten ja työhallinnon edustajille erillisesti. Työpaja pidettiin asiakashaastattelujen jälkeen, joten se toimi haastatteluja tukevana aineistona. Toinen alustavia tuloksia ja johtopäätöksiä koskeva työpaja järjestettiin helmikuussa 2012. Tämä työpaja toteutettiin oppilaitosten ja työhallinnon edustajien yhteisenä keskustelutilaisuutena, jonka tarkoituksena oli virittää moduulimallin jatkokehittämisestä käytävää keskustelua. Arviointikeskustelussa käytiin yhdessä arvioitsijoiden ja muiden osallistujien kanssa vuoropuhelua projektin tuloksista, hyödyistä ja vaikutuksista jatkotyön kehittämiseksi.

4 Maahanmuuttajien näkemykset koulutuksen toteuttamisesta ja sen tuloksista

Tässä luvussa esitellään maahanmuuttajahaastatteluiden tuloksia. Luvussa 4.1 käydään yksityiskohtaisemmin lävitse ensimmäisiä moduuleja ja niitä koskevia haastatteluita. Koska aineistossa tuli esille samoja teemoja, toiston välttämiseksi luvussa 4.2 on esitelty haastatteluiden pääkohdat ilman yhtä tarkkaa kuvausta haastatteluiden annista kuin luvussa 4.1.

Maahanmuuttajien näkemyksen esille saamiseksi tehtiin useita ryhmähaastatteluita. Moduuleita⁹ Luki 1, Luki 2, moduuli 2b, moduuli 3 ja työelämämoduulia koskeviin haastatteluihin osallistui yhteensä 59 maahanmuuttajaa. Kajaanissa sijaitsevasta Kainuun ammattiopistosta (Edu-kai) haastateltiin moduulista Luki 1 yhteensä 6 maahanmuuttajaa, moduulista 2b yhteensä 9 maahanmuuttajaa ja moduulista 3 yhteensä 7 maahanmuuttajaa. Kaukametsän opistosta haastateltiin moduulista Luki 2 yhteensä 13 maahanmuuttajaa sekä Suomussalmella sijaitsevasta Kianta Opistosta moduulista 2b yhteensä 13 maahanmuuttajaa. Lisäksi Taitoprofiileista haastateltiin yhteensä 11 työelämäjaksolle osallistunutta maahanmuuttajaa.

Ryhmähaastatteluissa maahanmuuttajilta kysyttiin muun muassa moduulimallin hyviä ja huonoja puolia, kokemuksia kielitestistä ja moduulien pituudesta, moduulien kertauksen tarpeesta ja siirtymisestä moduulilta toiselle, työharjoittelusta sekä jatkosuunnitelmista moduulien jälkeen.

4.1 Luki-koulutuksessa olevien maahanmuuttajien näkemykset

Luki 1 ja Luki 2 koulutuksessa olevat asuivat Kajaanissa. Opiskelijat tulivat monesta eri maasta, kuten Irakista, Somaliasta, Venäjältä, Kazakstanista, Afganistanista, Kongosta ja Turkista. Opiskelijoista 10 oli naisia ja 9 oli miehiä. Kaikki olivat asuneet Suomessa vasta muutaman vuoden. Muun muassa moduulin Luki 2 opiskelijat olivat asuneet Suomessa keskimäärin neljä vuotta. Pisimpään Suomessa ollut nainen kertoi asuneensa Suomessa 10 vuotta. Monilla naisista oli runsaasti pieniä lapsia, kahdel

la oli peräti yhdeksän lasta, mikä osaltaan vaikutti opiskelijan etenemiseen.

Mukana ryhmähaastattelussa olivat myös Luki 1 ja Luki 2 moduulien opettajat ja toisessa haastattelussa myös apuopettaja, joka oli mukana omaan koulutukseen liittyvässä työharjoittelussa. Ryhmähaastattelussa moduulin opettajat toimivat ”tulkkina”¹⁰ ja tiedonvälittäjänä, sillä arvioitsijalla olisi ollut ilman opettajan läsnäoloa hyvin vaikea saada tutkimuskysymysten mukaista tietoa esille heikosti suomen kieltä puhuvilta maahanmuuttajilta. Opettajat olivat tottuneita kysymään asioita moneen eri kertaan ja monella eri tavalla, mikä auttoi ratkaisevasti tiedon saamisessa.

Yksi Luki 1 opiskelijoista oli venäjänkielinen, kuten myös jakson opettaja. Muiden opiskelijoiden suostumuksella opettaja kysyi joitakin asioita tältä opiskelijalta myös venäjäksi ja tulkki vastauksen sitten muille. Näin tehtiin siksi, että joihinkin vaikeimpiin kysymyksiin saatiin edes jotakin vastauksia. Tämän Luki 1 ryhmän opetuksessa opettajat käyttivät ja korostivat erityisesti toiminnallista opetusta ja opetusmenetelmiä. Haasteellisuutta opetukseen lisäsi se, että opettajan mukaan tässä Luki 1 ryhmässä yhtä lukuun ottamatta kaikki muut opiskelijat olivat primääri luku- ja kirjoitustaidottomia, eli he eivät osanneet omalla äidinkielläkään kirjoittaa tai lukea. Tästä syystä myös opiskelutaidot ovat heikkoja, vaikka jotkut ovat voineet käydä esimerkiksi koraanikoulua jonkin aikaa.

Myös Luki 2 moduulin useimmat opiskelijat vastasivat kysymyksiin aika lyhyesti (usein kertomalla, että joku asia on ”hyvä” tai ”ei hyvä”), sillä heidän suomenkielen taitonsa ei riittänyt monisanaisimpiin vastauksiin. Opiskelijoista eräs parhaiten suomea puhuva kuvasi kielitaitoaan näin: *”Minä paljon on vielä vaikeaa kieli suomen, paljon ymmärrä vielä minä ei kertoa, ei voi sanoa. Sanoa minä kaikki ymmärrä ja aina minä yrittää, mikä vaikea sanoa. Paljon, paljon minä ymmärrä, vielä ei sanoa.”* Toisin sanoen, monet ymmärsivät puhetta, mutta heidän oli vaikea puhua suomea, sillä suomenkieliset sanat eivät tulleet helposti mieleen. Opettajan tulkkauksen ja tiedon välittämisen avulla monista asioista saatiin kuitenkin syvällisempää tietoa. Opettajalta saatiin tietoa myös moduulimallin etenemisestä. Siksi ryhmähaastattelujen tulosten esittämisen yhteydessä esitetään myös haastattelutilanteessa mukana olleen opettajan näkemykset.

⁹ Moduulit etenevät alhaalta ylöspäin seuraavasti: Luki 1, Luki 2, Moduuli 1, Moduuli 2a, Moduuli 2b, Moduuli 3. Lisäksi on Työelämämoduuli. Työelämämoduulia ei käydä aina viimeisenä. Sen voi käydä myös Moduuli 2 jälkeen, ennen Moduuli 3:sta, jos kielitaito antaa siihen valmiudet.

¹⁰ Opettajat eivät varsinaisesti tulkanneet kieltä kääntämällä sitä jollekin toiselle kielelle, vaan auttoivat arvioitsijaa saamaan maahanmuuttajilta tietoa irti suomen kielellä.

Moduulin pituus ja toimivuus sekä kielitestistön merkitys

Aluksi Luki 1 moduulin opiskelijoilta kysyttiin jakson toivuudesta. Kaikki vastasivat siihen, että jakso on ”hyvä”. Kukaan ei nähnyt Luki 1 jaksolla mitään kritisoitavaa tai huonoa. Luki 1 jakson pituus on 100 päivää, mitä kaikki opiskelijat pitivät liian lyhyenä jaksona kielen oppimisen kannalta. Yhden opiskelijan mukaan 100 päivää on sopiva pituus, hänen mukaansa jakso on jopa liian hidas, sillä hän osaa mielestään jo kohtalaisesti suomen kieltä. Enemmistön mukaan Luki 1 jakson pituus tulisi olla vähintään 200 päivää, ja erään opiskelijan mielestä jopa 300 päivää. Kun arvioitsija kysyi opiskelijoilta haastattelun alkuvaiheessa tavoitteita Luki 1 jaksolle, niin yksi opiskelija vastasi, että ”*minä haluan kirjoittaa suomi, tuntee Suomen*”.

Kaikki Luki 1 jaksolla olleet opiskelijat olivat hyvin tyytyväisiä jaksolla oleviin toiminnallisiin menetelmiin ja tehtäviin. Tällaisia olivat esimerkiksi erilaiset kuvallisia kortteja ja muuta apumateriaalia sisältävät menetelmät, bingo, käsillä ja esimerkiksi sakseilla tehtävät työt, kuvasanakirja, ulkona pelattava mölkkypeli, kaupoissa ja museoissa käymiset jne. Esimerkiksi kaupoissa voidaan opettajan johdolla katsella tavaroita ja opetella sanoja, esimerkiksi että ”*tässä on lihatiski, tässä on hylly, tämä porsaanliha, tämä naudanliha, nämä ovat kengät, nämä housut, tässä on tunika jne*”. Opiskelijoiden mielestä pelkkä kuunteleminen ja kirjoittaminen ”*ei ole hyvä, ei hyvä*”, vaan toiminnallisten menetelmien ja siinä käytettävän puheen avulla oppii sanoja ja puhetta paremmin. Tämän opiskelijat vahvistivat yhteen ääneen.

Suomen kieltä Luki 1 jakson opiskelijat kuvasivat hyvin vaikeaksi. Erään oppilaan mukaan hän ei ymmärrä opetusta kuin 10 prosenttia: ”*Minä opiskelen paljon tuntia hyvä, suomi hyvä, suomi paljon tunti hyvä joka päivä, mutta minä ymmärrän 10%, 90% ei ymmärrä*”. Suomen kielen oppimista ei edesauttanut se, että kaikki Luki 1 jakson opiskelijat kertoivat puhuvansa iltaisin ja viikonloppuisin kotonaan pääosin äidinkieltään, vaikka osalla oli lapsia, jotka puhuivat suomen kieltä. Moni kertoi kuuntelevansa suomenkielisiä lauluja radiosta tai katsovansa suomenkielistä televisiota, mutta kuten eräs haastateltava totesi: ”*katson suomea, mutta huit huit (naurua) ei ymmärrä*”.

Kokonaisuutena Luki 1 jakson opiskelijat olivat hyvin tyytyväisiä koulutukseen, sillä tämä oli yhtä opiskelijaa lukuun ottamatta ensimmäinen koulu heidän elämässään, joten he eivät voineet edes verrata tähän mihinkään muuhun koulun.

Kun Luki 2 moduulin opiskelijoilta kysyttiin aluksi, että mikä on Luki 2 jaksossa hyvää ja mikä huonoa, niin kaikkien opiskelijoiden mukaan Luki 2-koulutuksessa ”*ei ole mitään huonoa*”, vaan kaikki asiat ovat hyvää. Moni totesi myönteiseksi sen, että koulutuksen voi suorittaa moduuli kerrallaan. Joidenkin mielestä oli hyvä, että heillä oli ollut sama opettaja Luki 1 ja Luki 2 jaksoilla. Jotkut kertoivat,

että ehkä pitäisi kuitenkin lukea ja kirjoittaa vielä enemmän. Jotkut myös totesivat, että keskustelua voisi olla vielä enemmän, vaikka sitä tehdäänkin paljon. Opiskelijoilta kysyttiin näkemyksiä myös Luki 2 jakson pituudesta, joka on 100 päivää. Tähän he eivät osanneet sanoa juuri mitään, osa opiskelijoista vastasi, että ”*ihan sama*”, kun taas osan mielestä se ”*ei ole ihan sama*”.

Moduulien kertaaminen ja siirtyminen moduulilta toiselle

Kaikki Luki 1 ryhmähaastatteluun osallistuneet opiskelijat olivat ensimmäistä kertaa jaksolla. Tähän Luki 1 ryhmään oli kuulunut vielä lisäksi kaksi muutakin opiskelijaa, mutta he olivat keskeyttäneet koulutuksen terveyssyistä. Toinen heistä oli tullut Luki 1 jaksolle Luki 2 jaksolta (koska siellä oli ollut liian vaikeaa), ja toinen oli aloittanut Luki 1 jaksolla, mutta siis keskeyttänyt sen. Yksi opiskelija oli ollut aiemmin Moduuli 1 jaksolla, mutta tullut takaisin Luki 1 jaksolle. Kyseessä oli venäjänkielinen opiskelija, jolla opettajan mukaan oli ”*muutenkin oppimisvaikeuksia*”. Opiskelijan kohdalla myös alkukartoitus oli mennyt pieleen. Opiskelija korosti myös sitä, että hän haluaisi olla opiskelemaan vain venäläisten ryhmässä, mikä auttaisi häntä oppimaan suomea paremmin. Hänen mukaansa Kajaanissa on niin paljon venäläisiä, että niistä saisi muodostettua oman ryhmän. Myös yksi muu ryhmän opiskelija oli sitä mieltä, että omaa äidinkieltä puhuva opettaja olisi parempi. Kaikkien muiden Luki 1 jakson opiskelijoiden mielestä sekaryhmät, jossa opiskelijat tulevat eri maista, ovat parempi vaihtoehto.

Myös Luki 2 jaksolla moduulien kertaamisen tarvetta ilmeni paljon. Eräs Luki 2 jaksolla oleva naisopiskelija oli suorittanut Luki 1 moduulin kaksi kertaa. Nyt hän oli toista kertaa Luki 2 moduulissa. Hänen mielestä on hyvä tulla uudelleen samalle kurssille, koska ”*oppii koko ajan lisää*”. Hän kertoo osaavansa ”*puhua suomea*”, ja ”*lukea vähän*”, mutta kirjoittaminen on vaikeaa, koska hän ei ole käynyt omassa kotimaassaan koulua. Sama tilanne oli monella muullakin. Jotkut haastatelluista olivat käyneet samoja moduuleja useita kertoja. Esimerkiksi eräs iäkkäämpi pariskunta, joka oli asunut Suomessa kolme vuotta, oli käynyt Luki 1 jakson kaksi kertaa ja nyt he olivat Luki 2 jaksolla jo kolmatta kertaa. Arvioitsijan tulkinnan mukaan he puhuvat edelleen heikosti suomen kieltä. Tämä voi johtua siitä, että puhuvat kotonaan keskenään äidinkielellään, eivätkä kommunikoi juurikaan muuten kuin koulutuksen ohessa suomen kielellä.

Moduulimallissa edetään siten, että normaalisti alemmalta moduulilta siirrytään astetta seuraavalle ylemmälle moduulille (kuten Luki 1 jaksolta Luki 2 jaksolle ja sieltä moduuli ykköselle). Haastattelun Luki 2 ryhmän osalta ei ollut koskaan tapahtunut siirtymistä ”moduulin yli”, esimerkiksi Luki 2 jaksolta suoraan Moduulille 3. Tässä Luki 2 ryhmässä muutama haastateltu oli siirtynyt ylem-

mältä moduulilta takaisin alemmalle moduulille. Esimerkiksi kaksi Luki 2 jakson miesopiskelijaa, jotka olivat olleet Suomessa muutaman vuoden, olivat toista kertaa Luki 2 moduulissa. Molemmat heistä olivat käyneet jo kerran myös ylemmän Moduuli 1 jakson, mutta halusivat tulla uudelleen Luki 2 jaksolle. Toinen heistä perusteli paluutaan Luki 2 moduuliin, että *"näin oli parempi"*, toinen kertoi, että *"kaikki tämä on vähän vaikeaa, hyvä tulla takaisin (Luki 2 moduulille), kun tulet takaisin olet nolla"*. Molemmat olivat turhautuneita siihen, että he eivät kokeneet itseään tarpeeksi hyväksi vielä Moduuli 1 jaksolle, joten he palasivat Luki 2 moduuliin.

Monilla elämäntilanne vaikutti siihen, että moduulilta toiselle siirtymisen väliin voi kulua jopa vuosia. Näin oli etenkin naisilla, joilla oli useita pieniä lapsia. Esimerkiksi eräs haastateltu nainen, joka oli ollut kymmenen vuotta Suomessa ja jolla oli yhdeksän lasta, oli käynyt monta vuotta sitten Luki 1 jakson, ja vasta nyt monen vuoden tauon jälkeen tullut Luki 2 jaksolle. Syynä taukoon oli se,

että hän oli hoitanut monta vuotta pieniä lapsia kotona. Monet lapsista olivat vielä ala- tai yläkoulussa, mutta pari lasta oli jo täysi-ikäisiä. Toinen heistä oli oppisopimuskoulutuksessa ja toisella oli ammattikoulutus. Lapset puhuvat hyvin suomea, minkä äiti kertoi parantavan myös hänen kielitaitoaan. Eräs toinen viisi vuotta Suomessa ollut nainen, jolla oli kolme lasta, oli ollut aiemmin Luki 2 jaksolla, mutta pudotettu Luki 1 jaksolle ja nyt hän on takaisin Luki 2 jaksolla. Myös hän on ollut välillä pitkiä jaksoja pois moduuleista, sillä hän on ollut kotona hoitamassa pieniä lapsia.

Kaikki Luki 1 opiskelijat pitivät lopputestiä *"hyvänä"*. Myös kaikkien Luki 2 opiskelijoiden mielestä kielitesti on hyödyllinen ja *"hyvä testi"*. Jotkut totesivat, että testi voi tuoda *"pelottavia ajatuksia"*, sillä vaarana on, että siinä *"ei onnistu"*.

Työharjoittelu ja jatkosuunnitelmat

Luki 1 ryhmissä ei ole ollut työharjoittelua, vaan koulutuksessa on menty ryhmäkäynteinä käymään niissä työpaikoissa ja niillä ammattialoilla, mitkä kutakin opiskelijaryhmää on kiinnostanut. Esimerkiksi jos joku on ollut suutarina kotimaassaan, niin häntä on kiinnostanut nähdä, miten suutarit toimivat Suomessa ja millaisia työvälineitä ja -menetelmiä heillä on. Myös avoimien ovien päivinä on käyty tutustumassa esimerkiksi koulujen joulu- tai kevätkuuhliin. Kahta nuorempaa miesopiskelijaa lukuun ottamatta kaikki muut Luki 1 moduulin opiskelijat halusivat jäädä asumaan Kajaaniin. Nuoret miehet halusivat muuttaa Helsinkiin tai Tampereelle, jossa he olivat kokeneet suhtautumisen heihin olevan suvaitsevaisempaa kuin Kajaanissa.

Luki 2 jaksolla työharjoittelu on vapaaehtoinen, ja mikäli opiskelija pystyy ja haluaa lähteä työharjoitteluun, hänelle järjestetään työharjoittelupaikka. Kun oppilailta kysyttiin, että mikä työharjoittelussa on hyvää, niin he vastasivat, että suomen kielen puhuminen on parasta. Tärkeänä pidettiin myös kokemuksen saamista työelämästä. Useimmat olivat olleet työharjoittelussa Monikassa, moni on ollut *”palvelukeskuksessa”*, muut paikat olivat nettikahvila ja kebab-ravintola. Pizzerioita ja kebab-ravintoloita ei pidetty hyvänä, sillä niissä ei välttämättä puhuttu paljon suomea, koska näiden paikkojen työnantajat olivat monesti samankielisiä kuin työharjoitteluun tulijat, jolloin suomen kielen puhuminen jäi vähemmälle.

Eräs kolme vuotta Suomessa ollut mies kertoi, että hän oli ollut moduulien välillä TE-toimiston järjestämässä työharjoittelussa autokorjaamossa, mikä paransi paljon hänen suomen kielen taitoaan. Hän kertoo, että *”puhuu ja ymmärtää”* nyt suomea, mutta kirjoittaminen ja lukeminen *”on vaikeaa”*, koska hänellä on ollut lähtömaassaan arabinkieliset kirjaimet, toisin kuin Suomessa. Eräs nainen oli ollut yhdeksän kuukautta työharjoittelussa nettikahvilassa. Molemmat työharjoittelussa olleet kertoivat, että työharjoittelussa olo *”auttaa paljon”* kielen oppimisessa: kun suomen kieltä joutuu käyttämään työn ohessa, niin se nopeuttaa oppimista. Kielten oppimista auttaa *”koulun”* lisäksi se, että monet puhuvat suomea myös lastensa kanssa.

4.2 Muiden moduulikoulutusten opiskelijoiden näkemykset

Seuraavaksi esitellään moduuleihin 2b, 3 ja työelämämoduulille osallistuneiden maahanmuuttajien näkemyksiä koulutuksesta. Kuten luvun alussa todettiin, näiden koulutusten tulosten esittelyt on tehty tiiviimmin päällekkäisyyden estämiseksi ja esille on tuotu vain keskeisim-

piä havaintoja. Vain yhdessä moduulikoulutuksen ryhmähaastattelussa, Suomussalmen Kianta Opistolla, Moduuli 2b jakson venäjänkielinen opettaja, oli paikalla ja tulkki vaikeimmin ymmärrettävät asiat.

Moduulien pituus, osat ja sisällöt

Moduulimallin kesto ja kokonaisuus

Kirjallisen koulutusaineiston eli kurssipalautteiden perusteella opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä moduulikoulutukseen. Esimerkiksi työelämämoduulissa on OPAL-palautteen keskiarvo on 4,32 ja Kainuun ammattipiston koostamissa palautteissa esimerkiksi koulutusten sisällön, kouluttajien ammattitaidon, ryhmät ja yleisarvosanan koulutukselle arvioi erinomaisiksi noin 60-75 % vastaajista.

Arviointia varten haastatellut maahanmuuttajat kokivat moduulimallin hyväksi. Moduulimallissa oli hyvää se, että koulutuksessa oli samanaikaisesti opiskelemaan samantasoisien kielitaidon omaavia henkilöitä. Samalla moduulilla olevat vertailivat kielitaitoaan ja kertoivat, kuinka toiset kokivat puhumisensa olevan vaikeaa, kun taas osalle oli ollut vaikeaa lauseiden kirjoittaminen tai kirjallisiin kysymyksiin vastaaminen. Tällaiset erot eivät kuitenkaan ole olleet opiskelua vaikeuttavia. Opiskelijat pitivät moduulien kestoa liian lyhyenä. Tavallisimmin kerrottiin puolen vuoden moduulien olevan parhaimpia ja moduuleita toivottiin jatkettavan kuuden kuukauden pituisiksi. Koulutukseen osallistujat kertoivat esimerkkejä muille paikkakunnilla toteuttavista malleista, joissa kouluttautuminen on pidempiaikaista. Opiskelijoiden mukaan etenkin 75 päivää kestävä Moduuli 2b jakso on liian lyhyt, sillä tuossa ajassa täytyy opiskella paljon ja nopeasti, jotta kaiken opetettavan asian oppii. Opiskelijoiden mielestään jakson pituus pitäisi olla puoli vuotta.

Yksittäiset opiskelijat toivat kuitenkin esille moduulimallin paremmuuden vertailuna pitkäkestoisiin koulutuksiin. Esimerkiksi yhdellä haastateltavista lähisukulainen oli ollut pitkäkestoisessa kotoutumiskoulutuksessa, jossa eteneminen tapahtui käytännössä hitaimpien tahdin mukaan. Tällöin nopeammin etenevä lähisukulainen oli turhautunut hitaaseen etenemiseen toisin kuin moduulikoulutuksessa oleva haastateltava, joka piti omaa ryhmäänsä motivoituneena. Eräällä toisella opiskelijalla oli omakoh- taisia kokemuksia suomen kielen opiskelusta ennen moduulimallin olemassa oloa. Tuolloin opiskelija kertoi, että hän ei tajunnut opetuksesta *”yhtään mitään”*.

”Kolme kuukautta on liian lyhyt ja parempi olisi kuusi kuukautta. Esimerkiksi kun tulemme suomeen ja 1. moduuli on vain 3,5 kk, niin se ei riitä, ei riitä, koska tarvitaan vähän suurempi valmistelu esimerkiksi 4-5 kk. Pitkä moduuli olisi parempi.”

"Minun äiti oli kielikursseilla ja heillä oli pitkä kurssi yksi vuosi ja heillä on sama taso kuin meillä. Mutta koska heillä oli paljon maahanmuuttajia, jotka tulevat moduuli 2 b:hen, niin heillä oli sellaisia jotka olivat moduuli 1 oikeasti, niin he menivät todella hitaasti ja menivät vain puolet heidän ohjelmasta. He tekivät koko vuoden ohjelman, koska jotkut tekivät hyvin tehtävät ja toinen osa tekee asiat ja suorittaa kaikki oikein huonosti. On helpompi olla ryhmässä, jossa on kaikki hyvät ihmiset, ihmiset ovat hyvin ja haluavat opiskella. Toisessa he vain halusivat vapaata ja ei mennä eteenpäin: he ovat yksi vuosi eikä mennä mihinkään. Meitä hyödyttää, että nyt on vahva ryhmä, me menemme ja teemme kaikki asiat nopeasti."

Lyhyissä moduuleissa ongelmallisia olivat katkokset, joita maahanmuuttajille tuli moduulien välissä lomien aikana. Moduulien välissä maahanmuuttajat puhuivat yleensä vain omaa äidinkieltänsä, sillä paikalliset suomenkieliset eivät heidän mukaansa puhuneet vieraskielisten kanssa.

"Puoli kuukautta on työharjoittelua, puoli kuukautta retkiä ja pieniä ohjelmia ja kurssin aikana on kaksi kuukautta kieliopetusta, on 1,5 kk työharjoittelua, retkiä ja lomailua, mutta on vähän kielenopettelua, opiskelemme vähän. Kaksi kuukautta on minusta lyhyt aika, opiskelu-aikaa on vähän ja minusta se on lyhyt aika, eikä riitä opiskeluun. Sitten on vapaata lomaa 2-3 kk, sitten jäädyään lomalle pitkän aikaa ja unohdat mitä opit. On pitkä loma ja puhutaan omaa kieltä kotona: jos on venäläisiä niin aina puhuvat venäjäksi, tai somaliaa, ei puhuta kuin omaa kieltä ja lapsi ei ymmärrä kuin omaa kieltä. On ollut suomen kielessä, on 5 kk ollut etten opiskele ja unohdin paljon asioita. Ja toinen asia on kainuulaiset: he ovat hiljaisia. Se on perinne, ovat hiljaisia kajaanilaiset Kainuussa, eivät puheliaita ja eivät avoimia. jos sanot sinun naapurillesi terve, niin 99 % ei vastaa, ei vastaa ei. Ja me tarvitsemme integraatiota ja me olemme globalisaatioajassa mutta en tiedä, me tykkäämme opiskella hyvin ja mennä suoraan eteenpäin mutta tilanne on vähän vaikea, on vähän kielikoulutuksia, on vähän."

Kianta Opistolla oli venäjänkielinen opettaja. Kaikkien venäjänkielisten opiskelijoiden mielestä oli ehdottomasti parempi, että opettaja oli äidinkieleltään venäjänkielinen eikä suomenkielinen.¹¹ Tällöin oppiminen on paljon tehokkaampaa, kun kaikki kielen vivahteetkin voi selittää myös äidinkielellä. Tätä kuvastaa hyvin erään opiskelijan kokemus. Hän oli ollut aiemmin Kajaanissa jaksolla, jossa oli ollut suomenkielinen opettaja:

"Suomenkielinen opettaja ei aina pysty selittämään kielioppia niin, että se menisi perille oppilaalle. Kun tässä on

kaikki venäjänkielisiä, niin kielioppi on paljon helpompi ja tehokkaampi selittää venäjän kielellä. Jos täällä olisi muitakin maalaisia kun Venäjältä, niin se opetus olis sitten täällä suomen kielellä niin se on ihan oikeudenmukainen kaikkien puolen."

Alkukartoitus, kielitestit ja moduulien sisällöt

Haastateltavilla ei ollut erityisiä mielikuvia alkukartoituksesta. Kun esimerkiksi yhdessä koulutuksessa opiskelijoilta kysyttiin viiden päivän mittaisesta alkukartoituksesta (joka tehdään ennen koulutuksen alkua), niin ilmeni, että vain hyvin harvat olivat osallistuneet siihen, ajallisesti noin kaksi vuotta sitten. Suurin osa kertoi, että ei ollut käynyt alkukartoitusta, vaikka pääsääntöisesti kaikki käyvät alkukartoituksen.

Alkukartoituksesta poiketen kielitestistä annettiin palautetta. Haastatteluissa kerrottiin, kuinka moduulimallin kielitestejä pidetään vaikeina. Tavallisinta oli, että opiskelijat kritisoivat koulutusta vähäisestä panostuksesta puhumiseen. Haastatteluissa kerrottiin, kuinka *"en halua opiskella vaan puhua kieltä, haluaisin opiskella normaalia kieltä"*. Haastatellut opiskelijat kokivat ongelmaksi myös sen, että kielen opetuksessa käytiin läpi kielioppia, mutta arki- ja työelämässä käytettiin muuta kuin koulutuksessa opetettavaa yleiskieltä. Yleiskielen ja puhekielen välinen ero hermostutti opiskelijoita, jotka eivät kokeneet osavansa suomen kieltä. Haastateltavat toivat esille, kuinka puhumisen opiskelussa on opettajakohtaisia eroja.

"Kajaanissa se on eri kieli, koska jos menee työharjoittelupaikkaan, niin en ymmärrä mitä ihmiset sanovat suomeksi, koska Kajaanissa puhuvat ihmiset murrekieltä... Ystävä, joka on opiskellut muualla, ei ymmärrä, miksi emme tiedä suomen kieltä vielä, vaikka ollaan pitkä aika oltu Suomessa. Minulla eivät kaikki onnistu kertomisessa enkä osaa kirjoittaa. En tiedä miksi, koska tarvitsee paljon istua ja pitää antaa paljon kotitehtäviä. Haluamme puhua, minä en oikein puhua, minä yritän puhua."

"Mun mielestä koulu vaikea eikä voi auttaa, että ihmiset osaavat puhua suomea. Kun menen työpaikkaan, niin siellä on helppo puhua, mutta täällä on kirjallinen, täällä puhutaan kirjasuomea, kun menen ulos niin on erilainen: puhutaan kirjakieltä, mitä ihmiset puhuvat, miten on vaikea ja miten voimme tietää. Meidän maahanmuuttajien pitää opetella kaksi kieltä eli Kainuun murre: kymmenen on kymppi. Me opimme täällä on kirjaa ja sitten kun menet harjoittelupaikkaan, niin se on erilainen"

Puhekielen lisäksi haastatteluissa kerrottiin tarpeesta saada opetusta ammatilliseen kieleen. Vaikka opettajat auttavat työharjoittelupaikkojen hankinnassa, kaikissa

¹¹ Ainoastaan yksi opiskelija olisi halunnut kokeilla opetuksessa myös äidinkieleltään suomenkielistä opettajaa. Hän epäili, että suomenkielisen opettajan kanssa voisi paremmin törmätä suomen kielen ongelmiin.

tapauksissa opiskelijat eivät olleet kokeneet saaneensa riittävästi tukea ammatillisten tavoitteiden tukemiselle.

"Minä haluan työharjoitteluun ja menen kolmeen päiväkotiin ja jos haluan työharjoitteluun niin ei ole tarjolla. Kiinnostuin harjoittelusta, mutta sanotaan, ettei ole paikkaa. Olen asunut täällä kolme vuotta ja suomen kieli on minusta turha, mä haluan työ ja päästä ammattiin, työharjoitteluun, ammatiksi lastenhoitajaksi. Minusta on tullut turhautunut ja surullinen, koska menen työvoimatoimistoon niin haluan suomenkieltä, se on huono. Mä en halua kurssia, vaan työharjoitteluun päiväkotiin ja siksi haluan päästä ammattiin, minä haluan kokemusta lasten alalle, ja haluan suomen kieltä lasten päiväkodissa, kurssi on mikä on, päiväkoti on paras paikka missä suomen kieli kehittyy, paras paikka jos haluaa kieltä, kun puhuminen on tärkeää."

"Olen asunut Suomessa lähes kaksi vuotta ja tarvitsen suomeksi matematiikkaa ja fysiikka, mutta en osaa matematiikkaa suomeksi. Olen ollut peruskoulussa työharjoittelussa ja opiskelen, mutten tiedä, voinko oppia tämän suomeksi, varsinkin pitää osata suomen nuorten murre: sää nää"

"Minä haluan nyt logistiikka-ammattiin, mutta pelkään koska en voi mennä haastatteluun, koska en osaa suomen kieltä. Jos haluat mennä ammattiin, niin et pääse, kun ei kielitaitoa"

Kieliharjoittelut ja työssäoppimisjaksot

Moduuleihin liittyviä työssäoppimisjaksoja pidetään lähtökohtaisesti hyvänä. Työssäoppimispaikkoja on ollut opiskelijoiden mukaan vaikea saada. Opettajien kerrotaan auttaneen työssäoppimispaikkojen hakemisessa silloin, kun maahanmuuttaja ei itse löydä paikkaa. Opiskelijat toteavat oppivansa suomen kieltä paremmin työssäoppimisjaksoilla kuin tunneilla. Työssäoppimisessa on ollut kuitenkin ongelmallisinta se, ettei kaikissa paikoissa ole opittu uutta. Ongelmana on se, ettei löydy sellaisia harjoittelupaikkoja, joissa saisi puhua suomea. Opiskelijat kertoivat, kuinka toiset työssäoppimispaikat ovat olleet hyviä kieliharjoittelun kannalta ja toiset eivät. Huonoissa työssäoppimispaikoissa opiskelijat ovat olleet yksin tai tehneet vain työtä ilman mahdollisuutta harjoitella suomen kielen puhumista. Etenkin pienemmällä paikkakunnilla kieliharjoittelupaikat ovat enimmäkseen kaupoissa, joissa opiskelijat järjestelivät tavaroita yksin hyllyihin, mutta

eivät pääse harjoittamaan keskustelua. Osa opiskelijoista oli ollut työssäoppimisjaksolla erityisesti heille suunnatuissa palveluissa. Myös näissä on ollut ongelmana se, että suomen kielen opettelu on jäänyt vähäiseksi. Harjoittelu ei juuri koskaan ole myöskään siltä alalta, johon henkilö on lähtömaassaan koulutettu. Toisaalta joku totesi, että sillä ei ole merkitystä, sillä Suomessa joutuu kuitenkin kouluttautumaan uudelleen.

Yksi opiskelija toi esille, kuinka aiemmissa työssäoppimisjaksoissa opettaja oli määrittänyt harjoittelupaikan tavalla, jossa opiskelijalle oli osoitettu paikka eikä ohjattu häntä kouluttautujan haluamaan paikkaan. Myös muutamat muut opiskelijat näkivät epäkohdaksi ja rasittavaksi sen, ettei heidän näkemystään työharjoittelusta kuunnella ja oteta vakavasti. Monien opiskelijoiden mielestä olisi hyvä, jos työpaikat olisivat vähintään kuukauden mittaisia ja ne olisi myös jo valmiiksi etsitty.

”Kieliharjoittelussa, se on vaikeaa, koska työnantajat eivät anna työtä. Ja joskus se ei anna uutta, koska sinun tarvitsee tehdä työtä. Sinun ei tarvitse opetella kieltä, vaan tehdä työtä eikä opiskella kieltä, vaan pitää tehdä kaikkea. Joskus on yksin ja on vaikea oppia kieltä. Heitä ei kiinnosta antaa opiskella suomen kieltä, heitä ei ole kiinnostanut se koska on ilmainen työvoima, josta heidän ei tarvitse maksaa mitään. Se on se ongelma.”

”Työharjoittelussa on yksi tärkeä ongelma se ettei ole suomen kieltä, ei saa apua, olen kaupassa ja haluan puhua asiakkaille kanssa niin se on vaikea. Kaupassa on vain kiirettä ja on vain työtä. Ei paljon myyjillä ole aikaa keskustella ja puhua, kaikilla on omat asiat ja nopeasti ja kaikki. Jos on kysymyksiä, niin ehtii missä on myyjä ja työskentelee asiakasta missä on tavara, sitten juokset ja löydät ja sitten neuvotaan. Ei heillä ole aikaa, kun on kiirettä.”

”On auttanut työharjoitteluissa olo suomen kieltä, minusta se on auttanut. Mutta on erilaiset ammatit ja erilaiset paikat, esimerkiksi nettikahvilassa ei opi suomea. Minä kävin sairaalassa, jossa kaikki puhuvat suomea varmasti. Missä S. oli kaupassa, niin kenen kanssa hän puhuu, ei kenenkään, hän vain laittaa tavaraa hyllylle. Olin kaksi kertaa työharjoittelussa kulttuurikeskuksessa ja järjestin kirjat hyllyyn ja kaikki olivat hiljaa, kun laitoin hyllyyn seinälle. Minä olin viime vuonna kirpputorilla ja minulla on työharjoittelua yksi viikko siellä. Siellä on paljon suomalaisia, mutta ei ole paljon nuoria, vaan kaikki työssä ovat vanhoja. Jos olet työssä ja kysyt, mitä tämä on niin, niin eivät puhu mitään enkä puhunut mitään. Olin yhden viikon siellä, mutta en opi mitään, koska eivät halua puhua. Se on syy, etteivät halua puhua ulkomaalaisen kanssa, vaikka nuoret haluavat. Sitten työ loppuu kello kaksi ja minä menen takaisin kotiin enkä puhu mitään.”

”Työpaikka ei huoli, minä en osaa enkä voi tehdä työharjoittelua kurssin jälkeen. Työharjoittelua on, jos esimerkiksi haet ja menet nettikahvilaa, jossa olin yhden kerran, niin aika puhun omaa kieltä. Aina on eri maahanmuuttajia jotka eivät ymmärrä, on Somaliasta, Kongosta, arabialainen, kurdilainen, irakilainen jne., mutta suomeksi ei ole. Minulla on ollut sama projektissa, olin kaksi kertaa siellä ja kaikki ovat maahanmuuttajia ja puhuvat omaa kieltä ja eivät ymmärrä yhtään mitään.”

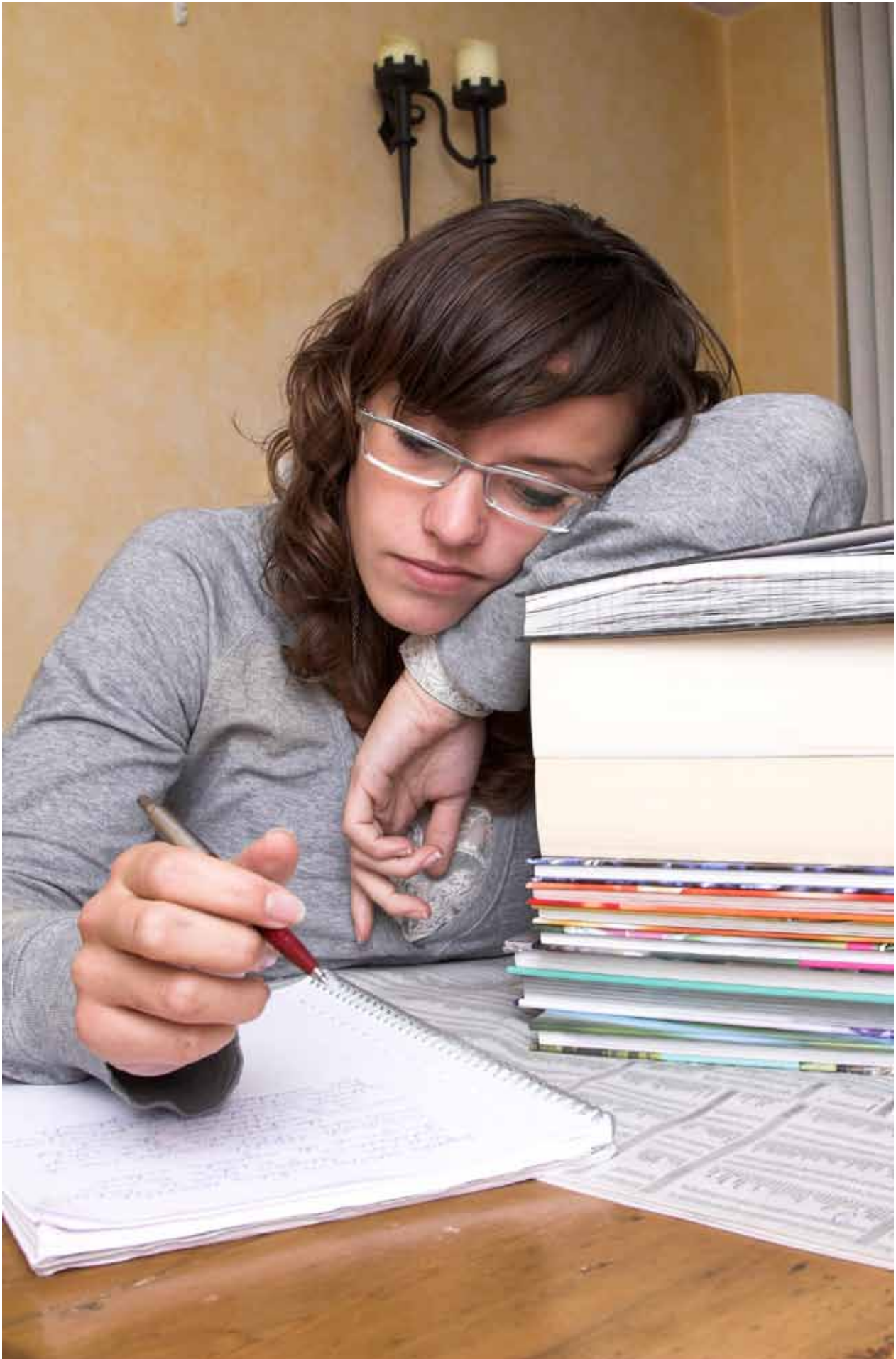
Toinen keskeinen työssäoppimisjaksoihin liittyvä ongelma oli, että kieliharjoittelujaksot koettiin liian lyhyiksi. Maahanmuuttajat kertoivat, että he haluaisivat työharjoittelujen olevan kesällä, jolloin ei ole kielikoulutusta. Opiskelijoiden mukaan pidemmät työssäoppimisjaksot mahdollistaisivat paremmin työpaikkojen saamisen, kun työnantaja ehtisi tutustumaan maahanmuuttajaan syvemmin.

”Kielikurssilla olisi parempi olla koko kurssi, nyt on kaksi viikkoa poissa oppiajasta, ei mitään kaksi viikkoa. Kaksi viikkoa kun on poissa, niin ei mitään muista. Kolme kuukautta on lyhyt aika ja ollaan kaksi viikkoa pois, on harjoittelua. Olisi parempi, että olisi kieliopetusta, opiskella kieltä non stop. On testi ensin ja yksi kurssi loppuun ja sitten, jos on paikka niin mennään työhön... On parempi olla työharjoittelut kesällä, kun ei ole oppia ja koulutusta. Me voimme itse etsiä työtä, mutta tämä olisi parempi, että on kesällä eikä ole samaan aikaan kuin koulua.”

”Työharjoittelu on hyvä, mutta se on lyhyt. Kun on maahanmuuttaja ja tulee tänne, niin haluaa saada työpaikan. Ja kun mennään harjoittelupaikkaan, niin menee kaksi kuukautta ennen kun työnantaja tuntee ja tietää millainen sinä olet. Sitten aika loppuu ja on vaikea saada työpaikkaa, mutta jos on kolme kuukautta tai neljä kuukautta, niin on erilaista. Kolmen kuukauden jälkeen työnantaja voi tuntea, millainen olet ja minusta sinä voit saada työpaikan. Mutta jos on yksi tai kaksi kuukautta, niin se on lyhyempi aika tutustua.”

Moduulien sisäiset siirtymät ja siirtyminen jatkolueille

Haastateltavissa maahanmuuttajissa oli moduuleja keranneita henkilöitä. Suomussalmella haastatteluista moduuli 2b jaksolle osallistuneista 13 opiskelijasta viisi oli kerrannut joitakin moduuleja. Jotta opiskelijoilta ei menisi aikaa hukkaan sopivan moduulijakson alkua odotellessa, niin heikompi tasoisiaakin opiskelijoita otettiin mukaan opetukseen. Ongelma oli siis siinä, että asuinpaikkakunnalla ei ole moduulia, jota voisi kerrata. Tällöin alemmalle moduulitasolle kuuluva ihminen joutui kulkemaan ylemmällä tasolla muiden perässä ja tekemään hirveästi töitä, jotta

pysyi muiden mukana. Pienellä paikkakunnalla oli myös ongelmana se, että opetusryhmiin ei ollut tarpeeksi tulijoita, mikä vaikutti siihen, että maahanmuuttajat saattoivat jäädä pitkäksi aikaa ilman opetusta.

Muissa moduuleissa muutamia opiskelijoita oli palannut kielikoulutukseen, kun opiskelu lukiossa ja ammatillisissa opinnoissa oli ollut vaikeaa kielitaidon puutteiden vuoksi. Tavallisimmin opiskelijat olivat siirtyneet moduuleilta toisille, mutta yksi haastateltavista oli päässyt suoraan työelämämoduuliin kielitaitonsa vuoksi. Koulutuksen suorittaneissa oli kielitestien perusteella nopeasti vaativammalle moduulille siirtyneitä. Osa näistä nopean siirtymän tehneistä oli erittäin tyytyväisiä kielitestien suorittamisen myötä tapahtuneeseen siirtymään, kun osa koki joutuneensa kielitestin perusteella taidoilleen liian vaativalle ja taitotasoaan vastaamattomalle moduulille.

"Minusta oli hyvä että pääsin suoraan 2 b ja koulussa olin 1 viikon ja oli testi ja sitten auttoi se pääsemään 2b. Minusta se on hyvä, koska pääsi sopivaan. Koska se on sopiva moduuli ja minä en joudu lähtemään jonnekin moduuli 1 ensin, luki tai moduuli 1 niin ei ole mielenkiintoa. Tämä on sopiva, tämä mahdollistaa ja huomioidaan taso."

Moduulikoulutusta tarjoavat eri oppilaitokset. Pidemmässä koulutuksessa saa opiskelijoiden mukaan helpommin kavereita, ja siirtymät oppilaitoksesta toiseen ja moduulista toiseen eivät ole tuottaneet ongelmia. Opiskelijat antoivat palautetta siitä, että moduulimallissa oppimista saattaa vaikeuttaa opettajien vaihtuminen ja opettajien käyttämät eri kirjat. Haastatteluissa kerrottiin, että opettajat eivät saisi vaihtua moduuleissa. Vaihtelusta kerrottiin aiheutuvan liikaa stressiä ja ongelmia, jos lyhyellä moduulilla opettaja vaihtuu ja toinen ryhtyy opettamaan toisen ohjelman mukaisesti. Maahanmuuttajat kertovat esimerkiksi, jossa opettaja oli vaihtunut kolme kertaa kahden viikon aikana. Tällainen on ollut ilmeisesti poikkeustapaus oppilaitoksessa, mutta kertoo laadunhallinnan varmistamisen tarpeesta.

Opiskelijoiden mukaan koulutuksessa oli paljon asioita, mutta niiden oppimiseen ei ollut aikaa. Useista kielitodistuksista huolimatta maahanmuuttajat kokevat opitun kielen unohtuvan taukojen aikana. Koska suomalaiset eivät puhu maahanmuuttajille, suomen kielen oppimista ja keskustelua ei tapahdu kuin koulutuksen aikana. Kielen oppimista hidastavat osaltaan perhesyyt, kuten suurperheiden vanhempien velvollisuudet, jotka vievät aikaa omalta opiskelulta ja vieraskieliset puoliset, joiden kanssa puhutaan oman kotimaan kieltä. Opiskelijat kokevat, että koulutuksen aikana tehdään työtä ja kielen kehittymistä tapahtuu, muttei tarpeeksi.

"Totta kai auttaisi, jos voisi keskustella suomalaisten kanssa. Minulla on kaveri hyvä, aina tapaamme ja aina soitamme ja laitamme sähköpostiviestejä ja on paljon kavereita Suomessa ja uusi suomalainen perhe. Asumme eri alu-

eilla, hän asuu suomalaisella alueella mutta me asumme maahanmuuttajien alueella, siellä on afrikkalaisia. Kaikki ovat omankielisiä. Pitää järjestää jotakin maahanmuuttajille suomalaisen ryhmän kanssa. Lyhyt aika on työharjoittelussa. Kun puhun suomalaisten kanssa, niin kaikki on ok. Missä voimme löytää suomalaisia, sano missä".

"Haluaisin ehdottaa, että jos mahdollista niin olemme maahanmuuttajia ja tarvitsemme kuten minäkin tarvitsen, jos esimerkiksi kaupunkisysteemi järjestäisi kerhoja ja aikaa, järjestää aikaa tavata suomalaiset ja maahanmuuttajat keskustellaan ja tutustutaan eri kulttuuriin, niin sellaiset asiat ovat hyviä ja kehittää kielitaitoa, puhuminen on tärkeää, mikrofon tai karaoke. Pitäisi olla enemmän suomalaisia ja maahanmuuttajia yhdessä."

"Me opiskelemme, opiskelemme, on paljon asioita ja meidän kielitaito on kehittynyt, mutta ei tarpeeksi. Lyhyt aika on. Me valitamme, että on lyhyt aika ja me tarvitsemme enemmän, pitkä aika ja tavoitteita."

Useimmat opiskelijat pitivät suomen kieltä vaikeana, mutta heillä oli kova motivaatio opiskella. Kaikilla oli myös moduulimallin läpikäymisen jälkeen tavoitteena joko koulutukseen tai työelämään pääsy. Työtä mietittiin myös sen kannalta, mitä TE-toimisto suosittelee ja mistä olisi varmintaa saada työpaikka. Moni mietti ammattiin tähtäävää työvoimapolitiittista koulutusta. Tämä into työhön myös huokui läpi opiskelijoista, kukaan ei halunnut jäädä *"kotiin makaamaan"* tai *"tulla tänne vaan istumaan ja suomen kieltä opiskelemaan"*. Selkeä tavoite oli ammatin ja työn saaminen.

Haastateltavilla koulutuksessa olevilla maahanmuuttajilla oli toivealat, jonne he tähtäsivät. Ongelmallista on ollut se, etteivät opiskelijat ole työllistyneet toivealalle tai päässeet siihen johtavaan koulutukseen. Kotoutumiskoulutuksessa olevien maahanmuuttajien haastattelussa kerrottiin keskeisenä viestinä työelämän ja arkielämän puheilanteissa tarvittavan kielenopetuksen tärkeydestä. Monet opiskelijat toivat esille, kuinka moduulikoulutuksen sijaan he haluaisivat päästä työhön, mutta koulutuskin on parempi kuin istuminen kotona esimerkiksi työharjoittelu-aikojen rajojen ylittymisen jälkeen.

"Me olemme aikuisia, niin miksi tarvitsee pitkään istua koulussa, jos menet työharjoittelupaikkaan niin siellä opit nopeasti, kun tulin suomeen niin en puhunut mitään, kävin koulussa moduuli 1 2, kun menen työpaikkaan niin siellä oppii enemmän."

"Jokaisella on oma ala. Tiedän monta ihmistä, jotka osallistuvat työelämään, mutta on vain harjoittelua tai ei mitään, On vain harjoittelua, mutta pitää olla tavallisia töitä. tavallinen työ, ei kielikoulu vaan tavallinen työ, Kaikki maahanmuuttajat menevät tätä, mutta halutaan töitä, työtä, työtä. Koko elämäni olen ollut työssä, en haluaisi jäädä kotiin."

"Jos istuu kotona, niin ei ole hyvä juttu. Minä en voi koko ajan mennä kurssille, mutta mitä sitten. Minä haluan tietää suomea ja mennä työhön. Nyt istun kotona ja tarvitsee työssä koska suomen laki on 12 kk harjoittelua ja sitten on täynnä eikä voi mennä enää. Mutta mitä sitten, unohtaa suomen kielen ja kaikki?"

Opiskelijoiden arviot moduulikoulutuksen toimivuudesta ja kehittämiskohteista

Maahanmuuttajat antoivat lähes poikkeuksetta kiitettäviä arvioita opettajille. Poikkeustapauksissa tuotiin esille epämiellyttäviä tilanteita, jotka liittyivät kielitestien lisäksi opettajan kykyyn valita ryhmälle sopivia opetusmenetelmiä. Opiskelijat korostivat sitä, kuinka koulutuksen tulee olla tavoitteellista ja kieli pitää oppia. Kuitenkin liiallinen kielioopin korostaminen ja ryhmän tilanteen huomioimattomuus koettiin ahdistavaksi.

"Minusta opettajalla pitää olla kyky työskennellä maahanmuuttajien kanssa, ei saa uhkailla, jos esim. ei muista mikä on inessiivin monikko. Opettajalla pitää olla kyky työskennellä ja tykätä maahanmuuttajista, koska he tulevat esim. tuo rouva joka istuu tuossa, on sota, on pommit ja kärsivät niin eikä pysty joka päivä, eivät syö ruokaa tarpeeksi eikä ole taloa. Jos uhkailee, niin ei mene eteenpäin, vaan pysähtyy. Minusta pitää opettajien tykätä olla maahanmuuttajien kanssa ja pitää etsiä joku tapa millä tavalla he kehittävät omaa tasoa... Opettajalla on vaikeaa, kun opiskelijoita on eri tasoja. Opettaja on tosi hyvä, mutta luulin että olisi vähän kärsivällisempi, ehkä erilaisia menetelmiä."

Kokonaisuutena moduulien sisältöjä pidetään riittävän vaihtelevina. Opiskelijat toivat kuitenkin haastatteluissa esille erilaisia opetusmenetelmiin liittyviä kehittämiskohteita. Haastatteluissa kerrottiin, kuinka koulutusmateriaaleja pidetään hyvinä, vaikkakin käytettävä kirjaa pidetään vaikeana. Osa haastateltavista kritisoi opetusmenetelmiä, jotka perustuvat liikaa tietokoneella kirjoittamiseen ja opettajan puhumiseen opiskelijoiden sijasta. Huonoa on koulutuksissa se, että opiskelijoita pyydetään kirjoittamaan koulutuksessa erilaisia tekstejä. Kuitenkaan kirjoituksia ei tarkastella tarkemmin eikä korjata tekstiä, vaan vain todetaan opiskelijan kirjoittaneen jotakin. Opiskelijat kokevat tuottavansa tekstiä turhaan. Samoja kokemuksia opiskelijoilla on ollut puheesta, jonka virheitä ei korjata. Jos tekstissä ja puheessa olevia virheitä ei korjata, opiskelijoille jää kertomansa mukaan tunne siitä, etteivät he opi virheistään. Yhtenä usein mainittuna kehittämiskohteena tuotiin esille kertauksen tarve ja pidemmän ajan käyttäminen uuden asian opetteluun moduulissa.

"Se on joka kurssilla aina sama sabluuna, se ei ole erilaista, vaan on 'syödä, juoda', aina vähän samat sanat. Erilaisista on, että lyhytkurssit antavat uusia sanontoja ja sääntöjä. Mutta on vain pieni aika, vain yksi päivä, yli kaksi päivää ja uusi sääntö ja ensimmäinen menee pois. Siksi pitää käydä enemmän, jos yksi sääntö ja yksi viikko koko viikko samaa, niin voi olla päässä säännöt. Mutta jos on yksi päivä kotona, teki kotitehtäviä ja tulee tehtäviä ja antavat uusia, niin ensimmäinen kaikki pois. Pää ei voi säilyttää kaikkea. Tarvitsee olla erilainen ohje ja kertoa samaa asiaa koko kurssilla. Jos opiskelemme sanastoa, niin pitäisi yksi viikko opiskella samaa asiaa, että me opiskelemme, jos aina nopeasti niin yksi päivä kolme eri asioita niin ei hyvä, koska tarvitsee vähän panna päähän, vähän ohjata."

Yhtenä ongelmana tuotiin esille, ettei koulutuksissa laadituilla henkilökohtaisilla opetussuunnitelmillä (HOPS) ole merkitystä koulutuksessa. Vaikka se pyydettiin aina tekemään, käytännössä HOPSien ei koettu vaikuttaneen toteutukseen. Lisäksi moduulikoulutukseen osallistuneet arvostelivat paikallista maahanmuuttajien valmentavaa

koulutusta (MAVA-koulutus), jonka todettiin olevan liian vähän tavoitteellista. Myöskään kaikissa suomalaiseseen kulttuuriin tutustumisen paikoissa ei ole maahanmuuttajien mukaan huomioitu riittävästi kielen opiskelua ja oman puhumisen harjoittamista.

"Mun kaverini on MAVA:ssa ja MAVA:ssa ei opi mitään. On lomaa, joka päivä on lomaa ja harjoittelua. On viisi päivää, on niin 1 päivä on leikkipäivä, jossa mennään Kuopioon tai Ouluun ja ei opi mitään: ei opi mitään ja ei ymmärrä. MAVA:ssakielitaso pysähtyy, he tutustuvat suomen kulttuuriin, mutta eivät puhu ja takaisin tuli kurssille. Tämä kurssi on parempi."

"Joskus käymme retkillä ja nuotiolla ja se on hyvä ajatus niin joskus saa ja on hyvä asia. Mutta taidemuseo ja normaalmuseo, niin varmasti seitsemän kertaa, kun on joka kurssilla käyty, niin minä en kerro siellä mitään, ovat joka kerta samoja kaikki."

"Kurssilla ei ole mahdollisuutta puhua suomeksi, me kuuntelemme opettajalta, ehkä tarvitsee vaihtaa opiskelun systeemiä ohjelma."

Opiskelijat toivat esille, kuinka he eivät pitäneet moduulimallia erityisen tuloksellisena. Parempana pidettäisiin mallia, jossa olisi yhdistettynä kielikoulutusta ja ammatista koulutusta tai ammattiin ohjautumista tukevaa tavoit-

teellista työelämäosuutta. Haastatteluissa tiedusteltiin myös palautteen antamisen keinoista ja viestin välittymisestä koulutuksesta vastaaville tahoille.

"Meillä oli toinen moduuli ja kun oli nuori nainen, niin huomasi että kun on nuorempi niin hän vaatii isompi. Jos opettajalla on aina työpaikka, niin on vähän huonompi minun mielestäni, koska nuori opettaja haluaa ottaa työpaikan ja saada työpaikan. Kun oli X joka haluaa auttaa ja hän sanoi, että minä haluan tietää mitä te tiedätte, hän haluaa aina tietää tosi kovasti ja minä tykkään että se on hyvä systeemi. Jos minä olen kotona, niin ei ole mitään, koska huomenna minulta ei kysytä mitään niin se on huono. Nuoret vaativat ja tarvitsee vaatia minusta opiskelijoilta."

"Opettajat ovat kaikki oikein hyviä, ei mitään pahaa, kaikki yrittävät aina sanoa ohjeet ja kaikki, ei mitään vaan hyviä ja ovat auttaneet. Mutta ohjelma ja ohjeet ainoa vaikea, opettajat hyviä mutta ohjelma huono, ohje huono mutta opettajat kaikki hyvin eikä ole mielipahaa. Ohjeet pitäisi antaa opettajalle erilaiset. Täytyykö vaihtaa ohjelmaa tai systeemi en tiedä koska opiskelemme pitkän aikaa mutta tulos on mielestäni huono."

"Miksi ei ole maahanmuuttajan ammattikurssia, on vaikea opiskella suomen ihmisten kanssa, ei ole maahanmuuttajille omaa, vaan on vain yhdessä. Koulutus, jossa olisi kieli ja ammattitieto yhdessä, olisi parempi."

5 Työnantajien näkemykset maahanmuuttajista työssäoppimisjaksoilla

Työnantajien haastattelua varten saatiin yhteystietoja maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduuli 2b työssäoppimispaikoista ajalla 24.10.–4.11.2011. Aineistoon tavoitettiin yhteensä 13 työnantajaa¹². Vaikka tarkoitus oli kartoittaa maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kokemuksia rajatulta ajankohdalta, lähes kaikilla työnantajilla on ollut useampia kieliharjoittelijoita ja vastaukset koskevat käytännössä osin pidemmän ajanjakson kokemuksia. Lisäksi kieli- ja työharjoittelutermejä käytetään vaihdellen. Haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluna, jossa työnantajat saivat ensin kertoa yleiskuvan jaksojen onnistumisesta omin sanoin, jonka jälkeen haastattelija johdatteli keskustelua valmiiden kysymysten pohjalta. Kysymysten kautta kartoitettiin kokemuksia opiskelijoiden yhteydenotosta, oppilaitosten tarjoamasta tuesta ja ohjeistuksesta

työnantajille, kieliharjoittelun sisällön ja tavoitteiden sopimisesta sekä käytännön työtehtävien luonteesta.

Työnantajat saivat myös ottaa kantaa kielitaidon riittävyyteen tarjottuihin tehtäviin ja työyhteisössä toimimiseen liittyen. Tätä vasten voidaan arvioida moduulimallin kokonaistoimivuutta, sillä mallin mukaan maahanmuuttajat siirtyvät työelämäjaksolle kun riittävä kielitaito on saavutettu. Jos työnantaja kertoi kielijaksolla olleen maahanmuuttajan kanssa ilmenneen ongelmia, työnantajilta kysyttiin yhteydenpidosta koulutuksen järjestäjään päin, mutta myös näkemystä mahdollisista oppimisvaikeuksista tai muista syistä, jotka olisivat voineet vaikuttaa työn tekemiseen. Lisäksi haastattelussa nostettiin esiin suomalaisen työelämän pelisääntöjen tuntemus. Keskustelussa työnantajilta kysyttiin kiinnostuksesta ottaa uusia henkilöitä kieliharjoittelujaksolle. Haastattelussa kartoitettiin lisäksi, minkälaista lisätukea voitaisiin tarjota koulutuksen järjestäjän taholta työnantajalle sekä tiedusteltiin yhteydenpidosta työnantajaan päin sekä palautteen antamisen mahdollisuutta.

¹² Osa työnantajista ei joko tavoitettu tai työnantaja kieltäytyi haastattelusta kiireeseen vedoten. Osa annetuista yhteystiedoista olivat niin puutteellisia, ettei työssäoppimispaikoista vastaavia henkilöitä tavoitettu.

Käytössä olevan KAO:n opetussuunnitelman mukaan työpaikan edustajien on mahdollista saada ohjausta monikulttuuristen haasteiden edessä jakson aikana. Opiskelijoille voidaan antaa ryhmän tason mukaisia oppimistehtäviä harjoittelun ajaksi. Opetussuunnitelman mukaan vastuukouluttaja käy jokaisella työpaikalla ainakin kerran kieliharjoittelujakson aikana. Seurantakäynnin tarkoituksena on mm. keskustella sekä opiskelijan että työnantajan kokemuksista harjoittelun aikana. Haastattelujen perusteella edellä mainitut tavoitteet toteutuivat vain osin.

Yhteydenotto, tavoitteista sopiminen ja ohjaus työpaikoilla

Haastateltavien muistikuvat kieliharjoitteluun tulevien yhteydenotosta vaihtelevat jonkin verran, mutta pääosin maahanmuuttajat ovat ottaneet itse yhteyttä ja heillä on ollut oppilaitoksen allekirjoittama lappu, jossa on kerrottu harjoittelusta ja sen tavoitteista. Osaan työnantajista on otettu yhteyttä oppilaitoksesta. Ilmeisesti uusille työpaikoille ollaan yhteydessä oppilaitoksesta, mutta tet-jakso-
laisten tulee osoittaa oma-aloitteisuutta ja olla henkilökohtaisesti yhteydessä työssäoppimispaikoille. Työnantajat kokevat, että ohjeistus sopimuksessa on ollut tarpeeksi kattava. Kuitenkin opiskelijoiden henkilökohtaisista tavoitteista sopimisen osalta näkemykset jakautuivat hieman työpaikkojen välillä.

Työnantajat ovat pääosin tyytyväisiä tet-jaksolaisten työpanokseen ja työelämän pelisääntöjen tuntemiseen. Useampia työnantajia kuitenkin mietitytti opiskelijoiden tavoitteiden toteutuminen. Muutaman viikon kieliharjoittelun jakso tuntui olevan yleisin käytäntö ja työnantajat pitivät sitä pääsääntöisesti liian lyhyenä kieliharjoittelun, työpaikkaan sopeutumisen ja työtehtävien sekä siihen liitetyn kielenoppimisen tavoitteisiin nähden. Lyhyessä kieliharjoittelujaksossa ei ehdi opettaa kovin paljon kieltä. Useampi työnantaja kaipaasi tarkempaa tavoitteenasettelua, jotta kieliharjoittelussa voisi paremmin varmistaa opiskelijoiden omien tavoitteiden toteutuminen:

"Ohjaaja voisi tulla alussa käymään, kertomaan perusasioita."

*"Koulutuksen puolelta pitäisi tulla: Mitä vaaditaan päivän-
asioista puhumista, arkipäivän harjoittelua. Vaatimustason ei tarvitsisi nousta korkealle vaan ihan arkipäivän asioista."*

Ohjaus työpaikoilla vaihtelee paljon, samoin kuin työnantajien tietoisuus koulutuksesta ja sen tavoitteista. Suuri osa työnantajista on ohjannut opiskelijoita normaalien työtehtävien teossa ja kertoivat opiskelijoiden pitäneen itsenäisesti oppimispäiväkirjaa. Muutama työnantaja kertoi tarkemmin säännöllisestä ohjauksesta ja palautekeskusteluista: *"Aluksi juteltiin päivittäin -- hän kirjoitti viikkopäi-*

väkirjaan miten meni -- yhdessä neuvoteltiin mitä sinne laitettiin." Yksi vastaaja osasi kertoa hyvinkin tarkkaan koulutuksen eri moduulivaiheista ja niiden kytköksestä kieliharjoitteluun. Yksi vastaaja taas oli erityisen motivoitunut ohjaamaan kieliharjoittelussa olleita ja hän oli järjestänyt myös kotitehtäviä kuten luetunymmärtämistehtäviä harjoittelussa olleille. Ko. työpaikalla oli myös käyty ohjaus- ja palautekeskusteluja lähes päivittäin. Samainen työnantaja oli myös tietoinen työpaikoista, joissa opiskelijalle ei ole järjestetty mitään suomenkielen kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Yleissävy muidenkin haastateltujen joukossa oli, että kieltä oppii parhaiten toisten kanssa vuorovaikutuksessa ja työyhteisössä. Erityisesti puhekielen taitoa ja murrekielen ymmärtämistä arvostettaisiin työpaikalla. Vaikka kielitaito olisi jokseenkin riittävä, rohkeutta sen käyttämiseen on voinut puuttua. Yksi haastateltava toi myös ilmi, että osa työharjoittelussa olevista oli itse pitänyt suomenkielen opiskelua oppilaitoksessa liian kielilooppipainotteisena, jolloin puhekieltä ei ole päässyt kehittämään.

"Kielitaito on ollut osalla heikkoa. Neuvoa pitää moneen kertaan ja viittoa täytyy. Pärjää, mutta helpompi olisi se sillain oo pahemmin häirinnyt."

"Kun kielen opettelis siten, että pystyis kommunikoimaan. Ihan ehdoton."

Työnantajilla on pääosin vain positiivisia kokemuksia työharjoittelussa olleiden työpanoksesta ja työnantajat olisivat valmiita ottamaan uusia maahanmuuttajia harjoitteluun. Kaikki työnantajat ovat kokeneet, että harjoittelijoista on ollut hyötyä myös oikeissa työtehtävissä ja joukossa oli työnantajia, jotka kokivat että opiskelijan oma työkokemus vastaavalta alalta kotimaastaan on tuonut lisäarvoa työpaikalle. Ainakin yksi työnantaja on palkannut kieliharjoittelussa olleen välillä apulaiseksi. *"Sanon nyt suoraan, että jos olis töitä, mitä tarjota, niin ottaisin heti töihin."*

Eräässä työpaikassa kerrottiin suoraan, että vaikka työpaikalla määritellään ohjaaja, hän ei ehdi kädestä pitäen ohjaamaan hehtisessä ympäristössä, vaan siinä vaaditaan oma-aloitteisuutta: *"Jos ei itse uskalla ottaa kontaktia, on varmaan ihan hukassa -- tilanteet vaihtuu nopeasti. -- työpaikkana kahden viikon jaksolle haasteellinen juttu."*

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tet-jaksolaiset ovat olleet motivoituneita, kielitaito on riittänyt hyvin perustehtäviin ja maahanmuuttajien kotimaassa hankkimaa erikoisosaamista on voitu hyödyntää työpaikoilla. Erityisesti palvelutehtävissä venäjänkielen taidosta on voinut olla hyötyä työpaikalle. Eräässäkin myyntitehtävässä kotoutumiskoulutuksessa ollut *"pääsi paremmin käyntiin kuin suomenkielinen"* venäläisten asiakkaiden kanssa. Vaikka ko. työssä harjoittelija pääsi käyttämään suomenkieltä, ongelmana työpaikan valinnassa voi olla omankieli-

nen työympäristö: Eräissä työssä harjoittelijan tehtävänä oli mm. keittää kahvia ja seurustella lähinnä omankielisten kanssa. Osa työnantajien osoittamista tehtävistä ovat olleet selkeästi avustavia sillä kielitaito ei ole riittänyt asiakaspalvelutehtäviin ja väärinkäsityksiltä ei ole välttytty. Silti työnantajien oma näkemys on, että tet-jaksolaiset ovat päässeet käyttämään hyvin suomenkieltä tehtävissään ja työyhteisön jäsenenä.

Yhteydenpito ja palautteenanto

Yleisesti työnantajat pitävät järjestelyjen joustavuudesta, mutta kaipaavat kuitenkin kontaktia oppilaitoksesta päin. Työssäoppimisen jälkeen työnantajat ovat täyttäneet opiskelijasta arviointilomakkeen, mutta työnantajilta itseltä ei ole pyydetty palautetta. Osa kertoi keskusteluyhteyden olevan olemassa oppilaitokseen päin ja yhteistyön olevan sujuvaa. Pääsääntöisesti työpaikat kaipaivat palautetta myös maahanmuuttajilta, jotta ohjaus ja kielituki työpaikalla voitaisiin hoitaa paremmin. Palautteenanto voitaisiin kytkeä henkilökohtaiseen käyntiin oppilaitoksesta joko harjoittelun ollessa käynnissä tai sen loppuessa. Käyntiä jopa odotettiin. Se ettei oppilaitoksen puolelta ollut mitään yhteydenottoa tai pyyntöä palautteesta, kummastutti hieman. Muutama työnantaja muistaa selkeästi, että oppilaitoksen edustaja on käynyt työpaikalla ja se oli koettu myös hyväksi käytännöksi. Esimerkkejä kommentteista:

"Voisivat käydä työpaikalla ja sitten se arviointi ja palauttekeskustelu."

"Olisi hyvä jos otettaisiin yhteyttä jälkikäteen. Jotta tietäisi pitäisikö itse parantaa toimintaa. Myös maahanmuuttajan palaute työpaikasta olisi kiva. Siten tietäisi, mitä voitaisiin tehdä toisin."

"Omasta näkökulmasta palautetta ei ole pyydetty. Ei välttämättä tarpeellinen, mutta mikä ettei."

"Olisi kiva jos joku opettaja kävisi juttelemassa miten on mennyt, mukava olisi jos sieltä kävisi joku silloin kun harjoittelija on paikalla niin voisi yhdessä vaikuttaa ja harjoittelijakin voisi sanoa mielipiteensä."

"Joskus voisi ohjaaja jakson alussa tulla käymään. Harjoittelujakson alkuun olisi hyvä. Työntekijä, koulutuksen ohjaaja ja työnantaja mukaan."

"Olisi hyvä olla jonkinlainen loppukeskustelu"

"Jonkinlainen kaavake olisi hyvä jotta saisi jotain palautetta myös harjoittelijalta."

"Ei mitään merkitystä että käykö kahden viikon aikana. Kun aloittaa niin voi käydä, mutta muuten ei merkitystä. Alussa vain."

"Ei (tarpeen) lisätukea oppilaitoksen puolelta. Hyvä yhteys, että voi pyytää tai olla yhteydessä."

Vain yksi haastateltu työnantaja ei koe palautteen pyytämistä lainkaan tarpeelliseksi: *"Tarvitaanko edes sellaisia. Lippua ja lappua ei enempää. Sitten lopetetaan, jos niitä alkaa tulla"*.

6 Kainuun ELY-keskuksen työntekijöiden, TE-toimistojen edustajien ja kouluttajien näkemykset moduulimallista

Arviointia varten järjestettiin ELY-keskuksen työntekijöiden, Kainuun TE-toimistojen maahanmuuttoasioita käsittelevien henkilöiden sekä moduulimallin kouluttajien tapaaminen Kajaanissa 13.12.2011. Tilaisuuteen osallistui 23 henkilöä, joista kolme Kainuun ELY-keskuksen työntekijää, neljä edustajaa TE-toimistosta sekä 14 kouluttajaa. Aamupäivällä paikalla oli ELY-keskuksen työntekijöiden lisäksi TE-toimistojen edustajat ja iltapäivällä ELY-keskuksen työntekijöiden lisäksi moduulimallin kouluttajat. Tilaisuudessa käsiteltiin arvioitsijan johdolla osanottajien kokemuksia moduulimallista, sen hyödyistä, toimivuudesta ja kehittämisestä. Tässä luvussa 6 esitettävät tulokset perustuvat pääosin kouluttajien tapaamisessa 13.12.2011 kerättyyn aineistoon.

6.1 Alkukartoitus

Vuoden 2011 loppuun saakka alkukartoitus tapahtui Kajaanissa jokaisen moduulin alussa viiden päivän jaksona yhtenäisesti. Alkukartoitusta on kuitenkin muutettu vuoden 2012 alusta siten, että tällä hetkellä alkukartoitus voidaan tehdä kunkin omalla kotipaikkakunnalla joko yhdelle henkilölle kerrallaan tai ryhmämuotoisesti. Tämä mahdollistaa joustavan ja välittömästi maahantulon jälkeen tapahtuvan alkukartoituksen.

TE-toimiston edustajien mukaan Suomussalmella ja Kuhmossa oli ongelmana se, että maahanmuuttajat eivät mielellään lähteneet edes viikon mittaiselle alkukartoitusjaksolle Kajaaniin. Maahanmuuttajia on vähän, ja jotta heidät sai lähtemään Kajaaniin alkukartoitusjaksolle, niin sen eteen piti tehdä kovasti töitä. Maahanmuuttajat voivat äärimmillään vaikka katkaista asiakassuhteen, jotta heidän ei tarvinnut lähteä Kajaaniin saakka alkukartoitusjaksolle:

"Meillä jopa yhen maahanmuuttajapariskunnan kohalla kävi silleen, että kun minä sitten puhuin, että Kajaaniin siihen alkukartoitukseen lähetään vuoden alusta tai millon tulee niitä seuraavia, niin he sitten katkasi asiakassuhteensa ihan siihen, että tuota tuntu, että se täytyy olla tässä ja nyt. Nyt he ei oo asioissa ollenkaan."

TE-toimisto tekee (kuten ennenkin) alkuhaastatteluosion ja ohjaa asiakkaan sen jälkeen alkukartoitukseen, jonka tekijäksi on vuoden 2012 alusta lähtien valittu Taitoprofiilit. Alkukartoituksessa käydään läpi lähtötilanne, testataan alkukielitaito ja saadaan moduulisuositus. Tässä alkukartoituksessa selvitetään myös henkilön työelämävalmiudet, mukana on myös työ- ja toimintakyvyn selvitysosio (joka sisältää terveyteen liittyvät asiat ja niiden selvittämisen tarpeen). Alkukartoituksen voi myös tehdä ryhmänä (esimerkiksi 8-10 hengen ryhmä). Alkukartoitus toimii non-stop-periaatteella eli sitä on pystyttävä tarjoamaan ihmisille koko ajan.

Alkukartoituksen kilpailutus johtuu uudesta kotoutumislaitista, jossa on määrätty, että alkukartoituksessa täytyy olla non-stop periaatteella toimiva alkukartoituksen tarjoaja, joka pystyy vaikka kahden viikon varoitusajalla tarjoamaan alkukartoituksen. Alkukartoitukseen on haluttu sisällyttää myös entistä enemmän työelämälähtöisyys, mikä tarkoittaa, että alusta alkaen aletaan vertaamaan maahanmuuttajan aikaisempaa osaamista ja elämää siihen, miten se vastaa suomalaisen työelämään. Eli työelämälähtöisyys saadaan nyt mukaan maahanmuuttajien kotoutumispolkuihin alusta lähtien. Tähän sisältyy tärkeänä työ- ja toimintakyvyn arviointi. Uusi alkukartoitus tarkoittaa myös sitä, että Kuhmosta ja Suomussalmelta ei tarvitse matkustaa alkukartoitukseen Kajaaniin.

Haastateltujen kouluttajien mukaan uudessa alkukartoituksessa olisi hyvä tiedottaa hakijoille tarkasti siitä, minkälaisia asioita missäkin LUKI- tai moduulijaksossa tehdään. ELY-keskuksen edustajan mukaan alkukartoituksessa olisi tärkeä miettiä, mihin opiskelijan on realistista päätyä suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämän vaatimuksissa. Toisaalta kouluttajien mukaan eri kulttuuritaustoista tulleiden opiskelijoiden on alkukartoitusvaiheessa vielä hyvin vaikea tietää, minkälaiseen työhön hän voisi päätyä. Pikemminkin moduulien myötä opiskelijat voita kasvaa ja löytää ne tavoitteet vähitellen, vaikkakin niitä on hyvä miettiä jo varhaisessa vaiheessa.

6.2 Kielitestit

Eri moduulien välillä on kielitestit. Kouluttajien mukaan tämä helpottaa samantasoisten opiskelijoiden ryhmiin ohjaamista. Tilannetta verrattiin aikaan, jolloin kielitestistöjä ei ollut. Tällöin moduuleihin ohjaaminen oli koettu ”arpa-peliksi”. Kaikki haastateltavat tahot korostivat kielitestistön tärkeyttä. Ongelmana oli kuitenkin se, että opiskelijat kokivat kielitestin menneen hyvin, mutta silti he joskus kertoivat että eivät osaa tarpeeksi hyvin suomea eivätkä ole valmiita eteenpäin moduuleissa. ELY-keskuksen edustajien mukaan tämä johtuu siitä, että opiskelijat eivät usko, että tuo mitattu taso riittää seuraavalle tasolle.

Haastattelussa Luki 2 ryhmässä noin 40 % on käynyt uudelleen saman kurssin, eli 13 ryhmäläisestä kuusi oli käynyt uudelleen jonkun saman kurssijakson. Eräiden haastateltujen mukaan on tyypillistä, että mitä korkeamman moduulin opiskelu on kyseessä, sitä enemmän opiskelijat alkavat ”jarruttaa” seuraavalla moduulille siirtymistä. Syynä on pelko koulutuksen loppumiseen. Osa opiskelijoista myös ajattelee, että kun on suorittanut YKI:n, niin sitten ei enää pääse koulutukseen, jolloin ihmiset ”pimittää” kielitestitodistuksiaan eivätkä käy näyttämässä niitä. Ihmisille on siten turvallisempaa olla tietyllä moduulilla ja hakea vahvistusta suomen kielen taidolleen. Haastateltujen mukaan he ikään kuin tarvitsevat itsetunnonkin vahvistamista. Opiskelijat eivät välttämättä halua ymmärtää, että tiettyyn rajaan asti ollaan moduuleilla, ja sen jälkeen mennään ammatilliseen koulutukseen tai työelämään. Eräs ELY-keskuksen edustaja kertoo, että jarruttamista ja tietyllä moduulilla jäämistä kuvastaa hyvin hänen saamansa kirje eräältä moduulilta, jonka kaikki moduulilla olleet olivat allekirjoittaneet ja jossa vaadittiin vielä ehdottomasti lisää kielikoulutusta.

Toisaalta kokeneet kouluttajat kertoivat tietävänsä jo etukäteen, millaisen tuloksen kukin heidän opiskelijansa kielitestistä saa. Osa haastatelluista kouluttajista oli sitä mieltä, että testejä on hyvä päivittää, sillä esimerkiksi joissakin kysymyssarjoissa on samoja tehtäviä kuin edellisen tason testeissä. Jotkut kuvat ja tekstit eivät myöskään toimi kouluttajien mukaan kovin hyvin. Samoin jotkut luetun ymmärtämistestit ovat kouluttajien mukaan liian vaikeita. Testistöä ei ole kouluttajien mukaan tarpeen kuitenkaan muuten muuttaa kuin päivittämällä sitä muutamasta kohdista. Keskustelua heräsi moduulien välillä siirtymissä olevien kielitestien määräästä. Nykyisessä mallissa kielitestejä tehdään lopputestauksena päättyvälle moduulille ja alkutestinä käynnistyvälle. Tämä on aiheuttanut turhautumista opiskelijoissa. Mallia pidetään kuitenkin hyvänä moduulien vaihdoksia helpottavista teknisistä syistä ja kielitaidon muutosten takia.

6.3 Moduulien pituus ja moduulien kertaaminen

Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että moduulien pituutta ei ole hyvä kasvattaa. Nykyisillä lyhyillä (60-100 päivän jaksoilla) moduuleilla nähtiin olevan monia etuja, kuten niiden aktivoiva vaikutus, helpompi mahdollisuus kerrata lyhyt jakso, opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden parempi huomioiminen sekä koulutukseen pääsyn nopeutuminen, kun uuden jakson alkua ei tarvitse odottaa kovin kauan. Etuna lyhyissä jaksoissa on myös se, että kutakin jaksoa saadaan mahtumaan kaksi kappaletta kalenterivuoden sisään.

Osa haastatelluista näki moduulit kuitenkin liian lyhyeksi. Moduulien liiallista lyhyttä perusteltiin muun muassa sillä, että lyhyet moduulit estävät opetettujen asioiden omaksumisen ja sisäistämisen. Esimerkiksi eräs TE-toimiston edustaja kertoi, että ongelmana on moduulien lyhyys, koska varsinkin monella nuoremmilla venäläistaustaisilla maahanmuuttajilla on tavoitteet korkealla. He haluavat suomenkielen taidon niin hyväksi, että he pystyvät sitten suorittamaan Suomessa ammatillista koulutusta. Kun moduulit ovat liian lyhyitä, niin opiskelijoiden aika ei riitä kaiken omaksumiseen lyhyessä ajassa.

TE-toimistojen edustajat olivat kuitenkin useimmiten sitä mieltä, että nykyiset lyhyet jaksot ovat hyviä. Jaksojen lyhyys estää myös sen, että maahanmuuttajat ”oloutuisivat” moduuleille. Sillä on kokemuksia, että jotkut mielellään vaan istuskelevat moduulijaksolla. Tarkoitus on siis estää ”laitostuminen” moduuleille, ja tähdätä ensisijaisesti työmarkkinoille. Eräs TE-toimiston edustaja vertasi nykyistä lyhempiä moduulijaksoja sisältävää mallia vanhaan pitempiä jaksoja sisältävään malliin, ja perusteli lyhempien jaksojen niiden aktiivisella vaikutuksella näin:

”Kyllä minusta tässä lyhyemmässä mallissa se aktiivisuus lisääntyy ihan eri tavalla kun niissä pitkissä koulutuksissa aikoinaan. Meillä aika moni haluaa jo ennen kun edellinen moduuli päättyy, niin tietää, että mihin voi päästä työelämävalmennukseen tässä välillä ennen kun alkaa taas seuraava moduuli. Mutta kyllä se ajatus on se, että ensin he haluaa käydä kaikki nämä moduulit läpi, et saaha niin kun sen kielikoulutuksen ihan sinne loppuun saakka ja tosiaan ei suoraan oikeestaan työelämään vaan koulutukseen sitten.”

Haastateltujen TE-toimiston edustajien mukaan lyhemmissä koulutuksissa on myös se etu, että ihmiset alkavat niissä heti opiskelemaan ahkerasti. Toisin kuin vanhassa pitemmässä mallissa, jossa opiskelijat ottivat alussa rennosti ja vasta loppuvaiheessa alkoivat tekemään kiivaammin opiskelutöitä.

Myöskään haastateltujen ELY-keskuksen työntekijöiden mielestä jaksojen pituutta lisäämällä ei välttämättä saavutettaisi parempia tuloksia. Aiemmin oli kokeiltu

kuuden kuukauden mittaista jaksoa, mutta myös silloin palautteessa oli tullut jakson lyhyys vastaan. Nykyisillä lyhyillä (60-100 päivän eli 3-5 kk:n jaksoilla) on kuitenkin haastateltujen ELY-keskuksen työntekijöiden mukaan monia etuja: ihmisillä on mahdollisuus kerrata jakso, mikä tavallaan pidentää sitä. Kun jaksot ovat lyhyitä, niin kutakin jaksoa saadaan mahtumaan kaksi kappaletta kalenterivuoden sisään. Lisäksi lyhyet jaksot mahdollistavat paremmin opiskelun yksilölliset tarpeet ja jaksojen yksilöllisen suunnittelun maahanmuuttajalle, mikä on uusissa suosituksissakin. Tällöin joku voi edetä hitaammin ja joku nopeammin. Ja mikäli joku jää jälkeen muista ryhmäläisistä, niin opettaja voi antaa hänelle yksilöllistä opetusta, jolla saa muita ryhmäläisiä kiinni. Näiden syiden vuoksi on vain opittava sietämään sitä, että joidenkin mielestä jaksot ovat aina liian lyhyitä, olivatpa ne miten pitkiä tahansa.

Opiskelijoiden haastatteluissa tuli luvussa 4 esille, että he toivoivat pitempää moduuli 1 jaksoa. Moni opiskelija oli myös palautunut uudelleen moduuli 1 jaksolle saadakseen vankemman kielitaitopohjan. ELY-keskuksen edustaja perusteli tätä moduuli 1 jakson sisälle rakennetuilla eri tasoilla ryhmillä:

"Ja käytännössähän me on sitä moduli ykköstäkin räätälöity. Me tehdään sitä ryhmäjakoa kun me jaetaan sitä ryhmään, niin siellä on 1- porukkaa, siellä on ykkösporukkaa, siellä on 1+ porukkaa. Tavallaan 1- on sitä jotka on vähän hitaampia, ykköset on normeja ja 1+ on nopeita. Eli siellä tavallaan ne ihmiset monesti käy, ne on ollu ehkä 1- sit ne on seuraavaksi ykkösellä ja ne käy seuraavaks semmoset 1+ vähän. Se ei näy mitenkään siinä modulin rakenteessa, mutta siellä sisällä on tämmösiä jaotteluja sitten kyllä. Et siis me ei oo lähetty sitä pidentämään, vaan se, että siellä voijaan räätälöidä niitä ryhmiä vähän eri tyyppisesti ja se ihminen käy tosiaankin sen ykkösen. Se näyttäytyy, että hän käy sen niin kun kaks kertaa, mut hän on käynyt kaks kertaa, vähän eri tasot ryhmät on ollu siellä sisällä, että tämmösiä jaotteluita siellä on."

Pienemmillä paikkakunnilla, kuten Kuhmossa, Sotkamosa ja Suomussalmella, edellä mainittua systeemiä (jossa saman moduulin sisällä on eri tasoisia ryhmiä) ei voi toteuttaa, sillä opiskelijoita ei ole tarpeeksi. Moduulimallia on muutettu alkuperäisestä myös siten, että moduuli 2 on jaettu kahteen osaan moduuli 2A ja moduuli 2B jaksoiksi. Moduulimalli on siis muuttunut ja kehittynyt, vaikka se alussa vaikuttikin monen haastatellun mielestä "kaaokselta". Myös kouluttajien välinen yhteistyö on lisääntynyt, mikä on lisännyt koulutuksen onnistuneisuutta. Nykyisillä maahanmuuttajamäärillä nykyinen moduulimalli toimii haastateltujen mielestä hyvin, mutta mikäli maahanmuuttajamäärät pienisivät, niin moduuleiden toimivuus kärsisi. Tai sitten koulutus siirtyisi yhdelle kouluttajalle. Tällä hetkellä esimerkiksi moduuli 1 ja moduuli 2 jaksoja on ollut koko ajan meneillään neljä eri koulutusta.

Haastateltujen kouluttajien mukaan moduulien lyhyys tuo myös sen edun, että koulutukseen pääsee nopeasti, sillä koulutuksen alkua ei tarvitse pitkään odotella. Hyötynä on myös se, että pääsee oikean tasoiseen ryhmään, kun siirtoja voi tehdä ryhmien välillä. Myös jako tasojen sisällä on mahdollista, mikä nähdään hyödyllisenä. Lyhyt moduuli mahdollistaa myös verraten nopeasti moduulin kertauksen, kun ei tarvitse odottaa seuraavaa vuotta, että uusi moduuli alkaa. Etuna on myös se, että mikäli ei elämäntilanteen takia pääse tietylle jaksolle, niin seuraava jakso alkaa kuitenkin aika pian. Tämä kaikki mahdollistaa lyhyellä aikavälillä kielen oppimisen niille, jotka ovat valmiita oppimaan kieltä.

6.4 Siirtyminen moduulilta toiselle

Haastateltavat toivat esille monia haasteita, jotka koskevat siirtymistä moduulilta toiselle. Haasteina olivat opiskelijoiden siirtyminen kouluttajalta toiselle, opetussuunnitelmasta kiinni pitäminen, opetussuunnitelmien sisältöjen tarkempi avaaminen sekä moduulien väliset tauot, jolloin jo opitut asiat helposti unohtuvat. Osa haastatelluista kouluttajista koki moduulien sisällöt niin laaja-alaiseksi, että he ehdottivat yhtä lisämoduulia, jotta jo olemassa olevia moduuleita ei tarvitsisi käydä kiireellä läpi.

Opiskelijoiden siirtymiseen kouluttajalta toiselle koskevat haasteet liittyivät tiedon puutteeseen siitä, mitä aiemmissa moduuleissa oli opetettu. Esimerkiksi kun eräs kouluttaja oli tarkastellut ryhmän kanssa moduuli 3 jakson opetussuunnitelmaa, niin ryhmä olikin tuonut esiin, että he olivat jo käyneet toisen kouluttajan moduuli 2B jaksolla läpi sellaisia asioita, jotka kuuluivat moduuli 3 jaksolle. Näitä olivat muun muassa paikallissijamuodot, monikon partitiivi ja monikon genetiivi. Monia asioita oli jäänyt myös opettamatta, mikä voi johtua esimerkiksi poissaoloista. Tällaisia opettamatta jääneitä asioita olivat esimerkiksi työkalutietä-, yhteiskuntatieto- ja hallintojärjestelmäasiat, joista ryhmäläisillä ei ollut mitään käsitystä, vaikka ne olisi pitänyt opetella jo alemmalla moduulilla. Jos asioita on jäänyt alemmalla moduulijaksolla opettamatta, niin kouluttajan täytyy opettaa ne ylemmällä jaksolla. Osa kouluttajista epäili, että kaikki ei pysty noudattamaan esimerkiksi kiireen vuoksi yhdessä sovittua opetussuunnitelmaa.

Kouluttajat kertoivat, että he olivat katsoneet opetussuunnitelmat yhdessä läpi viimeksi kaksi vuotta sitten. Tämä tuottaa ongelmia moduulien sisältöihin, joita kouluttajat joutuvat muuttamaan pitkin jaksoa, mikäli huomaavat, että joku asia onkin käyty läpi jo aikaisemmin. Esimerkiksi Moduuli 2 jaksolle tulijat voivat sanoa, että he ovat käyneet jo Moduuli 1 jaksolla tutustumassa kirjastoon, vaikka opetussuunnitelman mukaan kirjastoon tutustuminen kuuluisi Moduuli 2 jaksolle. Kun kaikki eivät pidä

opetussuunnitelmasta kiinni, niin opettajat voivat joutua kokoamaan melkoista palapeliä, ennen kuin saavat tietyn jakson opetussuunnitelman sopivaksi kokonaisuudeksi, koko ryhmä huomioiden. Osa kouluttajista toi esille sen, että heidän olisi tärkeä pystyä luottamaan yhteisesti sovitettuun opetussuunnitelmaan, koska opiskelijat vaihtuvat ryhmätasolta ja kouluttajalta toiselle. Kouluttajien mukaan opetussuunnitelma olisi hyvä päivittää yhdessä eri kouluttajatahojen kanssa, niin että opetussuunnitelmaa noudatettaisiin edes kohtuullisesti. Haastatellut kouluttajat toivat esille myös sen, että moduuli 2B jaksolle ei ole olemassa sopivaa oppikirjaa.

Haastatellut kouluttajat kokivat tärkeänä myös sen, että opetussuunnitelmien sisällöt pystyisi avaamaan yksityiskohtaisemmin (aivan samalla tavalla kuten on tehty aiemmin kieliopinkin kanssa). Eräs kouluttaja kuvasi opetussuunnitelmien laveutta näin:

"Ne on pikkasen mystisiä joskus, kun siellä lukee jotain paikallishallintoa tai muuta tällasia asioita. Ja sit sitä niin kun miettii, että mihin tässä keskittyä kun se voi olla näin laaja otsikko jota ei oo niin kun tarkennettu."

Kouluttajien mukaan yhteistyö eri kouluttajien välillä olisi tärkeää myös siksi, että sovittaisiin mitä asioista eri asiakokonaisuuksien alla käsitellään. Tällä hetkellä ongelmana on kouluttajien mukaan se, että eri kouluttajat ymmärtävät asiasisällöt eri tavalla. Mikäli asiasisällöt olisi suunniteltu tarkkaan, niin se estäisi sen, että eri moduuleissa käydään ikään kuin vahingossa läpi samoja asiakokonaisuuksia, koska ei tiedetä, että ne on käyty läpi jo edellisessä moduulissa. Toisaalta aina ei voi varmasti tietää, ovatko opiskelijat heikon kielitaidon vuoksi ymmärtäneet jo käsitellyt asiat:

"Siis se, että kyllähän jos me moduli ykkösellä vedetään joku työmarkkinoiden rakenne tai joku sellanen, että on työehtosopimusta ja näin edelleen, niin saattaahan se olla, että sieltä ei todellakaan kenelläkään jää yhtään mieltään päähän"

Haastatellut kouluttajien mukaan yksi haaste moduulien välillä on siinä, että esimerkiksi kesäloman aikana opiskelijat unohtavat helposti jo opittua. Näin siksi, että usein he ovat moduulien välissä tekemisissä omaa äidinkieltään puhuvien kanssa. ELY-keskuksen edustajien mukaan kesäaikana on hankala järjestää koulutusta muun muassa siksi, että kouluttajat tarvitsevat lomansa kesällä ja opiskelijoiden on hankalaa saada lapsiaan päivähoitoon, kun päiväkodit ovat kiinni myös. Toisaalta opiskelijat voivat mennä työelämävalmennukseen kesän aikana.

Eräs haastateltu kouluttaja ehdotti, että opiskelijat haakeutuisivat erilaisiin vapaaehtois- ja järjestötoihin, joissa voisi myös harjoittaa puhekielen taitoa. Moduuleilla tulisi myös tutustuttaa ihmisiä enemmän erilaisiin järjestöihin

ja ns. kolmannen sektorin toimijoihin. Eräs ELY-keskuksen edustaja ehdotti, että sosiaaliseen mediaan, esimerkiksi Facebookiin tai Blogiin, olisi hyvä saada sellainen suomenkielinen keskusteluryhmä, johon paikalliset maahanmuuttajat tai myös syntyperäiset suomalaiset voisivat osallistua. Tämä voisi johtaa tiiviimpään vuorovaikutukseen näiden ryhmien välillä. Sillä tällä hetkellä ongelmana Kainuussa on, että maahanmuuttajat ja syntyperäiset suomalaiset ovat vain vähän tekemissä keskenään. Erään kouluttajan mukaan esimerkiksi järjestöihin ja kolmannen sektorin toimijoihin tutustuminen pitäisi ottaa opetussuunnitelmaan "yhtenä pallukkana", sillä koska sitä ei siellä mainita, niin siihen ei pysty kiireen vuoksi millään keinolla puuttumaan. Eräs opettaja oli kokeillut suljettua blogia, ja se oli toiminut hyvin. Sillä osa opiskelijoista suuri osa kontakteista tapahtuu juuri sosiaalisessa mediassa. Suomenkielisiin keskusteluryhmiin osallistuminen voisi laskea kynnystä osallistua muuhunkin suomenkieliseen keskusteluun. Siten ne toimisivat aktivoitumista tukevana toimintoina.

Erään kouluttajan mukaan vastaava ilmiö, kuin moduulien välinen kielitaitoa heikentävä tauko, näkyy myös viikonlopputaukojen aikana. Maanantaiaamuna kielen tuotannon taito on paljon heikompi kuin torstaina niillä opiskelijoilla, jotka puhuvat viikonlopun vain äidinkieltään kotonaan.

Osa haastatelluista kouluttajista ehdotti myös yhtä lisämoduulia, koska jaksoihin (esimerkiksi kolmen ja puolen kuukauden mittaiseen moduuli 3 jaksoon) sisältyy niin paljon asiaa, että moduuleille asetettuihin tavoitteisiin on hankala päästä. Lisämoduulin avulla moduulien sisältöjä saataisiin näin pienemmäksi ja jokaiselta moduulilta tavoitetta alemmaksi. Esimerkiksi kun moduuli 3 jaksolla on työelämä kantavana teemana läpi jakson, niin kouluttajat joutuvat puntaroimaan kuinka paljon siihen teemaan ehtii paneutua kun samalla pitää käydä läpi myös kielioppia ja opiskella suomen kieltä. Kouluttajien mukaan kolmen kuukauden jakso on "yhtä kiirettä ja jatkuvaa valintojen tekemistä" esimerkiksi siitä, että hiotaanko työhakemusia ja CV:n tekemistä vai keskitytäänkö johonkin muuhun kuten vaikka imperfektimuotoihin. Kouluttajien mukaan esimerkiksi moduuli 3 jaksolle on leimaavaa hektisyys ja kiireisyys.

Kouluttajilla ei ollut yhtä näkemystä siitä, minne lisämoduuli sijoitettaisiin. Sillä esimerkiksi moduuli 1 jaksolla voi olla suomen kielen taidoltaan hyvin epätasainen joukko opiskelijoita. Osa on alkukartoituksesta valittuja, joilla ei ole vielä mitään käsitystä suomen kielestä, osa on käynyt LUKI jakson ja heillä on sanastoa jo hallussa. Näiden opettaminen samassa ryhmässä on hyvin haastavaa.

Kouluttajien mukaan moduulien läpikäymisen kiire heijastuu myös siihen, että Kaukametsässä järjestettävän yleisen kielitutkinnon läpäisijöiden määrät vähenevät. Kouluttajien mukaan esimerkiksi moduuli 3 jaksolla kaikkien tavoite on Kaukametsällä järjestettävät yleiset kieli-

tutkinnot ja niiden läpäiseminen, mutta kielitutkintoon pystyvien osallistumismäärät ja sen läpäisijöiden määrät ovat vähentyneet. Kouluttajien mukaan tämä johtuu moduulien läpikäymisen kiireestä, jolloin kielitaito ei kasva niin paljon, että se riittäisi kielitutkinnon läpäisemiseen.

Kouluttajat kertoivat, että mikäli moduulien läpikäymisen tahtia hidastettaisiin (eli asiaa vähennettäisiin kustakin moduulista) tai moduuleja lisättäisiin, se mahdollistaisi myös kielen oppimisen niin, että kielitutkinto olisi mahdollista läpäistä. Erään kouluttajan mukaan ongelmana on se, että opiskelijat "putoavat kyydistä" jo ensimmäisellä moduuli 1 jaksolla, kun eivät opi puhumaan ja käyttämään opetettuja sanoja, koska on kiirehdyttävä seuraavaan asiaan. Samalla yksi oleellinen asia eli puhumisen harjoittelu, jää kokonaan pois. Tällöin opetetaan tietoa, mutta ei ehdiä muuttaa sitä taidoksi, sillä kouluttajalla on vahva paine käydä kaikki vaaditut asiat läpi. Kouluttajien mukaan lisämoduuli eli neljäs moduuli toisi liikkumavaraa opetuksen sisältöihin noin 25-30 %.

Kouluttajien mukaan yksi moduulien jälkeinen ongelma on siinä, että moduulit "loppuvat kuin seinään" eikä opiskelijoille sen jälkeen tarjota mitään. Kun käytännössä he tarvitsevat monenlaista tukea ja apua vielä moduulien loppumisen jälkeen, sillä esimerkiksi moduuli 2b ja moduuli 3 jaksoille kuuluu opetussuunnitelman mukaan koulutus- ja työpaikkakokeilut. Kouluttajat toivat esille, että moduulin loppumisen jälkeen opiskelijoita tulee vielä "viikkotolkulla" käymään, kun yhdessä esimerkiksi mietitään harjoittelupaikkoja, täytetään koulun hakemuksia ja treenataan työpaikkahaastatteluihin. Kouluttajat joutuvat tällä hetkellä tekemään tämän työn ylimääräisenä, "hyväntekeväisyytenä" kuten eräs kouluttaja totesi.

Kouluttajien mukaan tällainen "jälkihoito" olisi hyvä sisällyttää opetussuunnitelmaan niin, että kaikkien olisi velvollisuus järjestää se esimerkiksi viikko moduulin päätymisen jälkeen, jolloin opiskelija voisi mennä käymään kouluttajan luona ja jolloin opiskelija voisi tehdä yhdessä kouluttajan kanssa esimerkiksi työhakemuksia. Kouluttajien mukaan tässä moduulien jälkeisessä ajassa, "jälkihoitossa", on yksi kehittämisen paikka. Kouluttajista tulee opiskelijoille myös läheisiä, sillä usein kouluttajat ovat yksi niistä tärkeistä suomalaisista kontaktihenkilöistä, jotka auttavat eteenpäin.

6.5 Moduulien välissä olevat työharjoittelujaksot sekä työelämämoduuli

Moduulien sisällä tehtävät kieliharjoittelujaksot ja työelämän tutustumisjaksot (eli työharjoittelu) saivat haastavilta monenlaista kritiikkiä- ja kehittämisehdotuksia. Työharjoittelua pidettiin liian lyhyenä, opiskelijat joutuivat usein myös töihin joissa ei joutunut puhumaan suomea

(esim. pakkaamot) ja harjoittelupaikkojen löytämisessä oli vaikeuksia. Näitä teemoja käsitellään seuraavaksi.

Erään TE-toimiston edustajan mukaan opiskelijat kritisoivat kussakin moduulissa olevaa kahden viikon työelämään tutustumisjaksoa liian lyhyeksi. TE-toimiston edustajan mukaan myös kielen oppimisen painotukset vievät tehoa pois puhumisen oppimisesta, jota voisi harjoittaa työelämässä:

"Mutta heillä on tavallaan siinä kielen ja kieliopin oppimisessa niin voimakas tavoite, sekä kirjoittamisen oppimisessa, että ne ei välttämättä panosta hirveesti siihen puhumiseen. Tai sitä ei niin kun ymmärretä hyvänä, että työelämän kautta vois saada myös sitä puhekielen taitoa, että semmonen meillä on niin kun nyt nämä viime käden ajatukset."

Moduulimallin heikkoutena nähtiin myös se, että työharjoittelu ei tukenutkaan kielen oppimista, sillä opiskelijat laitettiin sellaisiin töihin (kuten pakkaamaan), joissa ei tarvinnut tai joissa ei päässyt puhumaan suomen kieltä. Erityisesti tämä ongelma korostui pienillä paikkakunnilla, jossa opiskelijat kiersivät samoja harjoittelupaikkoja (moduulien välissä, lomilla, tai moduulien aikana) yhä uudelleen, mutta eivät päässeet puhumaan juuri suomen kieltä. Opiskelijat joutuivat olemaan useamman kerran samassa paikassa kaksi viikkoa, puhumatta suomea ja oppimatta

mitään uutta. Eräs kouluttaja ehdotti, että kouluttaja voisi käydä harjoittelupaikoilla, esimerkiksi varastohyllyjen välissä, pitämässä suomenkielen oppitunnin opiskelijalle.

Kouluttajien mukaan työnantajien ohjaamiseen pitää panostaa, jotta opiskelijat pääsevät puhumaan suomenkieltä työharjoittelupaikoissa. Eräs kouluttaja myös pohti, että onko kyseessä kieliharjoittelu työpaikalla vai työharjoittelu. ELY-keskuksen edustajat totesivat, että kyseessä on nimenomaan kieliharjoittelu työpaikalla, kun taas työelämän moduuli tarkoittaa työn opiskelua työpaikalla. ELY-keskuksen edustajan mukaan työelämän moduulissa työnantajien ohjaus toteutuu, sillä tässä moduulissa kouluttajat menevät työnantajan luokse kertomaan moduulin tavoitteen ja ohjaamaan työnantajaa.

Yksi ELY-keskuksen edustaja toivoi kouluttajille vielä enemmän valmennusta siihen, että työharjoitteluun kuuluu myös kielitaidon petraaminen. ELY-keskuksen edustajan mukaan opiskelijoille tulisi viestiä enemmän prosessimaisesta oppimisesta. Ei siis riitä, että ”päntätään kieliooppia”, vaan pitäisi olla erilaisia tapoja oppia, kuten omaehtoinen opiskelu. Opiskelijoita tulisi ohjata netin suomenkielen harjoitteluohjelmille, jossa kieltä voisi opiskella itsenäisesti. Tällainen menettely sopisi esimerkiksi jo työhön päässeille maahanmuuttajille, jotka eivät työn vuoksi pääse opiskelemaan kieltä. Toisaalta eräs ELY-keskuksen edustaja oli käynyt kokeilemassa muutamaa netissä olevaa suomenkielen opetusohjelmaa ja todennut ne niin kielioppipainotteiseksi ja vaikeaksi, että epäili motivoituvatko ulkomaiset opiskelemaan sitä kautta kieltä. Tärkeämpää olisi suomenkielisen puhumiskaverin löytäminen. ELY-keskuksen näkökulmasta nähtiin haasteena myös se, että kouluttajat ovat usein suomenkielen opettajia, joten heillä ei ole työelämälähtöinen ajattelutapa.

Työharjoittelupaikkojen löytämisessä ongelmana olivat joskus myös työnantajien asenteet. Jotkut työnantajat eivät esimerkiksi halunneet, että maahanmuuttajan vieras kielen käytön korostus kuuluisi kielessä, sillä se saattaisi haitata esimerkiksi kaupantekoa. Työnantajat voivat ottaa maahanmuuttajan myös esimerkiksi lumityöntekijäksi, mutta ilmoittavat jälkikäteen, että suomen kielen taito pitäisi hallita hyvin.

ELY-keskuksen ja TE-toimistojen edustajat halusivat rohkaista kouluttajia olemaan aktiivisempia opiskelijoiden työ- tai kieliharjoittelupaikan etsimisessä. Eräs haastateltu kuvasi asiaa näin:

”Kouluttajan rooli olis siinä kun etitään niitä kieliharjoittelupaikkoja ja työelämään tutustumispaikkoja, niin olla yhte-yksissä sinne työpaikkaan ja kertoa mistä on kysymys ja rohkaista sitä kielen käyttämistä. Se on vielä liian paljon sitä, että sille ihmiselle sanotaan, että nyt sulla on se viikon harjoittelu, etsi paikka, tässä on sulle paperi ja kun olet työtön niin tule tänne. Et ei oo semmosta kunnollista ohjausta niihin paikkoihin ja sillonhan ne menee. Ne saat-taa ehkä, kun ne ei tunne näitä paikkoja, niin ehkä käyvä

sitten tutussa paikassa, tai sit ne käy just nettikahvilassa tai Monikasta kysymässä, jotka on heille niin kun tuttuja paikkoja. Et kukaan ei oo vielä niin kun laajentanut sitä reviiriä ja sit sinne ei olla kunnolla yhteyksissä sinne paikkaan, että mistä on niin kun kysymys.”

Eräällä paikkakunnalla ei päästetty samaan paikkaan kuin yksi henkilö kerrallaan, jotta opiskelijat eivät olisi puhuneet keskenään vain omaa äidinkieltään. TE-toimiston edustajat näkivät moduulien välissä olevan työelämäjakson opiskelemaan motivoivana ja kielitaitoa ylläpitävänä sekä laajentavana, koska työelämässä on pakko olla suomen kielen kanssa tekemisissä. TE-toimiston edustajien mukaan tärkeää kuitenkin on, että samassa paikassa ei ole montaa vieraskielistä henkilöä. Esimerkiksi päiväkodit, koulut ja vanhustenhuolto todettiin hyviksi paikoiksi kielen oppimisen kannalta. Esille tuli, että maahanmuuttajat suhtautuvat usein vanhuksiin lämpimästi ja huolehtivaisesti, heillä on myös enemmän aikaa vanhuksille. Samoin kaupat todettiin hyviksi kielen oppimisen kannalta. Niissä maahanmuuttajat joutuivat usein hyllyttämään tavaroita, mutta silti niissä asiakkaat kyselivät ja juttelivat jonkun verran maahanmuuttajien kanssa. Pakkaustyön lisäksi esimerkiksi sellaiset metallifirmat ja muut ”miehiset alat” todettiin huonoksi, joissa ei juurikaan pysty juttelemaan.

Työelämämoduuli oli haastateltujen mukaan havaittu hyväksi ja siitä oli tullut myös opiskelijoilta hyvää palautetta. ELY-keskuksen erään edustajan mukaan työelämämoduulia pitäisi suosia enemmän, sillä siinä näkee, kuinka maahanmuuttajat alkavat sopeutumaan suomalaiseen työelämään. Osa kouluttajista toi esille sen, että useammat opiskelijat voisivat siirtyä työelämämoduuliin jo aikaisemmin moduuli 2 jakson jälkeen, eikä vasta moduuli 3 jakson jälkeen. Tämä sopisi nopeasti eteneville hyvätoisille opiskelijoille.

Erään haastatellun ELY-keskuksen edustajan mukaan työmarkkinat ovat olleet moduulimallissa liian pienessä roolissa. Avoimille työmarkkinoille suoraan siirtyminen on ollut hyvin vähäistä. Avoimille työmarkkinoille siirtyneet ovat olleet usein venäläisiä tai brittiläisiä. Jonkin verran opiskelijoita on mennyt työelämävalmennukseen. Opettajat ovat huolehtineet näistä työelämävalmennuspaikoista välillä niin, että ne ovat olleet opiskelijalle jo lähes valmiina odottamassa, kun moduuli on loppunut. Ylempien moduulijaksojen jälkeen myös palkkatukipaikkoja on kertynyt jonkin verran. Kieliharjoittelupaikkojen hankkimista tukisi oppilaitosten mukaan se, että harjoittelujaksot olisivat pidempiä. Työnantajat ovat kiinnostuneempia ottamaan maahanmuuttajia harjoitteluun pidemmiksi jaksoiksi, sillä perehdyttämistä kahden viikon kestoiseen työjaksoon ei pidetä mielekkäänä. Pidemmät kieliharjoittelujaksot eivät myöskään katkaisisi kieliopetusta.

6.6 Moduulien jälkeinen jatkokoulutus ja työelämään siirtyminen

Tässä luvussa esitellään ELY-keskuksen, TE-toimistojen edustajien sekä kouluttajien haastattelujen näkemyksiä liittyen maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjautumiseen jatko-opintoihin ja työelämään. KAO:n opetussuunnitelma mahdollistaa joustavasti koulutukseen ja työelämään tutustumisen. Käytössä olevan KAO:n opetussuunnitelman mukaan moduulin 3 aikana jokaiselle opiskelijalle laaditaan jatkosuunnitelma joko koulutukseen tai työhön haakeutumiseksi. Suunnitelma laaditaan kouluttajan, opiskelijan ja TE-toimiston yhteistyönä. Koulutuksen aikana tulee jo huolehtia, että kaikilla opiskelijoilla työnhakuasiakirjat ovat asian mukaisia. Näiden toteutumista ei ole mahdollista käsitellä opiskelijatasolla tämän arvioinnin puitteissa, mutta tuloksia voidaan seurata yleisellä tasolla opiskelijoiden sijoittumisen seurannan luvuista.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 3) esitetään vuoden 2011 moduulikoulutuksessa mukana olleiden tilanne tammikuussa 2012. Poikkileikkaustilanne ei anna hyvää kuvaa moduulimallin tuloksellisuudesta. Tammikuu on

myös siirtymien ja koulutusten päättymisen kannalta huono poikkileikkausajankohta. Tämä on kuitenkin arviointia varten saatu poiminta, jonka perusteella voi tehdä joitakin havaintoja moduulimalliin koulutuksessa olleiden tilanteesta koulutusten jälkeen. Tilastossa on hyvänä puolena myös se, että siinä on kirjattu työhallinnon järjestelmässä asiakkaan olevat henkilöt yhteen kertaan: tilasto kertoo henkilöiden tilanteesta eikä toimenpiteiden ja työmarkkinatilanteiden muutosten määrästä.

Taulukossa olevassa työvoiman ulkopuolella olevien määrässä ovat mukana työvoimapolitiittisessa koulutuksessa olevat kuten moduulikoulutuksen opiskelijat. Lukimoduulin suorittaneet ovat tilaston mukaan edenneet koulutuksessa muille moduuleille. Työelämämoduuli oli juuri päättynyt joulukuussa, joten työllistymistä ei ollut vielä ehtinyt tapahtua. Tavallisimmin seuranta tehdään tästä syystä kolmen kuukauden kuluttua toimenpiteiden päättymisestä. Taulukosta ilmenee kuitenkin se, että noin kolmasosa työelämämoduulin suorittaneista oli jo tammikuussa työssä tai sijoitettuna työvoimapolitiittisella toimenpiteellä. Työttömien osuus on kuitenkin suuri. Jatkopolutusten kannalta on myönteistä myös se, että työhallinnon palveluiden ulkopuolisten eli ”ei tietoa” -ryhmään kuuluvien moduulikoulutuksessa olleiden osuus on pieni.

Taulukko 3: Sijoittuminen maahanmuuttaja -kielikoulutuksen jälkeen (v. 2011 alkaneet koulutukset) Kainuussa (tilanne 3.1.2012)

	Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien kotoutuskoulutus 1-2 (4 koulutusta)		Maahanmuuttajien kotoutuskoulutus 1, 2a, 2b ja 3 (20 koulutusta)		Maahanmuuttajien kotoutuskoulutuksen työelämämoduuli (2 koulutusta)	
	hlö	%	hlö	%	hlö	%
ei tietoa	2	6	26	9	0	0
sijoitettu	4	0	63	21	6	25
työssä	0	0	12	4	1	4
työtön	6	18	136	45	14	58
työvoiman ulkopuolella	21	64	63	21	3	13
yhteensä	33		300		24	

Moduulien jälkeisessä jatkokoulutuksessa ja työelämään siirtymisessä on haastateltavien mukaan monia haasteita, joihin vaikuttaa maahanmuuttajien ikä, peruskoulutuksen puute, ruotsin kielen taitovaatimukset joissakin ammateissa sekä näkemyserot TE-toimiston ja kouluttajien välillä opiskelijoiden kielitaitotasosta. Moni moduuleihin osallistunut on kuitenkin aktivoitunut moduulien aikana miettimään ammatillisen koulutuksen suuntaansa, tai ylipäättänsä valveutunut siihen, että jotakin pitää lähteä suorittamaan. Moduuleista on myös ohjautunut ihmisiä hyvin peruskouluun, MAVA-koulutukseen ja am-

matillisiin koulutuksiin. Muita koulutusmuotoja ovat muun muassa muu omaehtoinen opiskelu, työvoimakoulutus ja oppisopimuskoulutus. Maahanmuuttajille järjestetystä erityiskoulutuksesta on kuitenkin luovuttu ja siirrytty kaikille tarjottaviin työvoimakoulutuksiin. Seuraavaksi käsitellään tarkemmin näitä aiheita.

Aikaisemmin Kainuussa kotoutuskoulusta (josta tuolloin puhuttiin nimellä suomen kielen koulutus) käynnistettäessä ongelmaksi työvoimakoulutukseen pääsille koitui usein peruskoulun päättötodistuksen. Tältä pohjalta syntyi Kainuun ammattiopistoon peruskoululinja ja

vähän myöhemmin MAVA-koulutus, joka aukaisee ammatinvalintakysymystä ja nostattaa valmiuksia pärjätä ammatillisessa koulutuksessa. Myös maahanmuuttajille suunnattuja omia koulutuksia käynnistettiin, kuten lähihoitajakoulutus, joka on jakanut mielipiteitä puolesta ja vastaan. Kritiikistä huolimatta koulutuksen on nähty onnistuneen hyvin ja edelleen lähes kaikki sen käyneet ovat töissä. Sittemmin on siirrytty normaaleihin työvoimakoulutuksiin, joihin maahanmuuttajia on valittu. Heitä on ollut siellä silloin tällöin ja he ovat pärjänneet niissä hyvin. He ovat myös sijoittuneet töihin työvoimakoulutuksen jälkeen, joten tulokset niistä ovat hyviä. Nyttemmin viesti on ollut, että pelkästään maahanmuuttajille suunnattua koulutusta ei tulisi järjestää. Ns. normaaleihin työvoimapolitiisiin koulutuksiin on mahdollista tarjota lisäohjausta, mitä ei välttämättä erään haastateltavan mukaan hyödynnetä tarpeeksi ja kouluttajalle tulisi lisätä tietoa lisäohjauksesta. Tällöin esimerkiksi työssä oppimisen aikana opettaja järjestää yhdelle tai useammalle oppilaalle jotain teoria-koulutusta, kuten ammattisanastoa, ja ELY-keskus kustantaa siitä tuntikustannukset.

Erään ELY-keskuksen edustajan mukaan ammatilliseen koulutukseen ohjaus on lisääntynyt huomattavasti sen jälkeen, kun Kainuun ammattioppilaitos tuli mukaan järjestämään kotoutumiskoulutusta. Kainuun ammattiopistossa lähdetään jo hyvissä ajoin miettimään eri vaihtoehtoja ja hakemaan niitä aktiivisesti. Ammattiopistosta ollaan myös yhteydessä eri koulutuksiin, mikä on helpottanut myös opiskelijoiden pääsyä jatkokoulutukseen. Kainuun ammattiopisto käyttää myös Moduuli 2 jaksolta lähtien oppilaitaan ”kuunteluoppilaina” eri ammatillisissa koulutuksissa, jolloin opiskelijat saavat tuntumaa siihen, mikä ammatillinen koulutus heitä voisi kiinnostaa. Tällaiseen tutustumiseen ei aina ole mahdollisuutta pienemmillä paikkakunnilla.

Kouluttajien mukaan moduulien kiireinen läpivieminen (jotta kaikki asiat ehtii käsitellä) aiheuttaa myös sen, että monesti opiskelijat käyvät vasta moduulinen jälkeen seuraamassa eri oppilaitoksissa niitä koulutuksia (esim. ravintola-ala), jotka heitä kiinnostaa. Tätä ei voi usein tehdä moduulin aikana, koska tällöin opiskelija ”putoaa kyydistä”. Kiireisen moduulin aikana myös käytännön järjestelyt eri oppilaitoksiin aiheuttavat kouluttajille päävaivaa. Myös opiskelijat joutuvat ikävään välikäteen, kun he joutuvat puntaroimaan, että lähteäkö kesken moduulin tutustumaan johonkin koulutusalaan, jolloin riskinä on se, että jää jälkeen moduulin sisällöstä ja opetuksesta.

Haastatteluissa nousi esiin, että opiskelijoiden kielitaidon tasosta on näkemyseroja TE-toimiston ja kouluttajien välillä. TE-toimistolla ei ole tavoitteena opiskelijoiden erinomainen suomenkieli, vaan heidän saaminen mukaan työelämään. Sen sijaan opettajat tavoittelevat lähes täydellistä suomenkieltä. Opettajien tavoite heijastuu myös opiskelijoihin, jotka voivat helposti vaati itseltään liikaa, vaikka Suomessa voi tehdä työtä myös ilman täydellistä Suomen kielen taitoa.

Haasteita tuotiin esiin myös se, että monelta maahanmuuttajalta puuttuu ruotsin ja englannin kielen taito, mitä vaaditaan ammatillisessa koulussa.¹³ Näyttääkin siltä, että suomalaisessa järjestelmässä kynnykset jatkokoulutukseen pääsemiseen on asetettu niin korkealle, että monella on siksi vaikea päästä koulutus- ja työllistymisportaikossa sujuvasti eteenpäin. Kuten eräs haastateltava totesi: *”Joku tulee tänne kuin häkkilintu tai häkissä, yrittää aina alkuun kauheesti, että mihinkä pääsee, ja sitten kun siellä pyristelee aikansa, niin tipahtaa pois”*.

TE-toimiston edustajan mukaan myös kulttuurierot näkyvät sekä kielen opiskelussa että eteenpäin ammatilliseen koulutukseen ja työelämään menossa:

”Esimerkiksi venäläinen on hyvin pedantti tämmönen opiskelija, siinä näkyy se just, että he haluaa käydä sinne viimeeseen tappiin tätä suomenkieltä. Pakolaisnuoret, tai nää muut maahanmuuttajanuoret on niin kun taas, pikkuseen pitää jopa jarrutella, että elä nyt vielä lähe sinne peruskoululinjalle. Tai sä et nyt ihan vielä MAVA:lle pääse, että ne haluaa hyvin nopeasti eroon tästä suomenkielestä ja sitten niin kun eteenpäin, joka on taas toisaalta hyvin niin kun tervettä. Ja kyllähän niin kun joillekin alueille Suomessa on tehtykin se päätös, että kotokoulutukset on vaan sinne niin kun kakkostasolle tavallaan, sen jälkeen muut kouluttajat huolehtii lopusta. Kun sitä tarjontaa on ja periaatteessa meilläkin, on peruskoulua ja on MAVA-koulutusta, joka nyt vetää aika kivasti kuitenkin, niin jossakin vaiheessa niin kun vois jopa aatella sitä, että koulutetaanko me välttämättä sinne kolmoselle tai YKI-testiin asti.”

ELY-keskuksen edustajan mukaan ongelmana on Kajaa-nissa se, että opiskelijat jäävät helposti moduuli 2 tasolle. Moduuli 3 jaksolle ei ole tungosta, vaan usein on vaikeuksia saada se käyntiin. Tähän vaikuttaa myös se, että osa opiskelijoista muuttaa moduuli 2 jakson jälkeen Etelä-Suomeen. Näiden syiden vuoksi usein on käynnissä vain yksi moduuli 3 jakso, mikä on hyvin venäläispainotteinen. Tämä johtuu siitä, että venäläiset tulevat Suomeen perhesyiden vuoksi (esim. menevät naimisiin suomalaisen kanssa), joten he haluavat olla Kainuussa pitkään, kun taas muut ovat liikkuvampaa väkeä, joka saattaa muuttaa pois tai haluaa nopeasti lähteä jatkokoulutukseen.

ELY-keskuksen edustajien mukaan jatkokoulutukseen ja työelämään siirtymiseen vaikuttaa myös ikä. Nuoret luotavat oman kielensä kehittymiseen, seurustelevat muiden

¹³ Käytännössä ammatillisen peruskoulutuksen kielitaitovaatimuksissa on jouston varaan: mm. toisen kotimaisen kielen (ruot-si/suomi) opetus voidaan järjestää seuraavasti: 1) opetus järjestetään toisen kotimaisen kielen tavoitteiden mukaan ottaen huomioon opiskelijan kielitaidon taso, 2) tarvittaessa opetus alkeista lähtien, 3) voidaan korvata esim. suomen kielen tai oman äidinkielen opinnoilla. Toinen kotimainen kieli voi siten myös jäädä pois, mikä vaatii harkintaa ammatin kannalta. Vierias kieli taas voi olla myös opiskelijan äidinkieltä, kun opiskelijan äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi Lähde: Pirkko Laurila, Opetushallitus.

nuorten kanssa, oppivat kieltä nopeammin ja kokevat uuden kielen hallinnan tunnetta. Sen sijaan vanhemmat ihmiset eivät usko, että he kehittyvät, elleivät saa paljon harjoitusta ja toistoa. Tosiasiassa voi olla, että osa vanhemmista maahanmuuttajista ei ehkä koskaan pääse työelämään:

"Ja sitten jonkun verran vanhemmilla, noilla pakolaistaustaisella porukalla näyttäytyy se, että ne vanhemmat ihmiset kyllä hyvin mielellään sinne ammatilliseen kouluun menee, mutta niiden kielitaito ei kerta kaikkiaan kehity siihen ehkä ikinä. Tavallaan semmoinen tosiasian tunnistaminen, että ei oo mahdollisuuksia päästä ehkä koskaan työmarkkinoille. Ja ikääkin alkaa olla, että ei oo ehkä realistiset ne mahdollisuudet."

Erän haastatellun mukaan erityisesti pakolaistaustaisille pitäisi antaa realistista tietoa työelämään pääsyn mahdollisuuksista jo maainfon kotosuunnitteluvaiheessa. Sisältönä maainfossa voidaan painottaa, että Suomessa on töitä, mutta käytännössä niitä ei ole helppo saada ja töihin päästäkseen on käytävä joku koulu. Sellaisia työpaikkoja, mihin ei tarvita mitään koulutusta tai kielitaitoa on vähän, ja nekin ovat yleensä pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudulla myös työllistyy haastateltavien mukaan helpommin, vaikka ei osaisikaan kieltä kovin hyvin. Kun taas Kainuussa riittävän kielitaidon puute voi joskus olla tekosyy, että maahanmuuttajaa ei oteta työhön.

Toisaalta iäkkäillä maahanmuuttajilla voi olla liian suuria toiveita. Esimerkiksi pian eläkeiän saavuttava voi vielä sin-

nikkäästi haluta suorittaa jonkin tutkinnon ja hakea johonkin tiettyyn koulutukseen (esim. sähköalalle), vaikka hänellä ei ole vaadittavaa kielitaitoa ja peruskoulutusta. Tämä johtaa ikäviin haaveiden murskautumisiin. Työllistymisen vaikeudet voivat aiheuttaa pettymyksiä ja masennustakin. Toisaalta haastatteluissa tuotiin esiin, että jos maahanmuuttaja on kouluttautunut työllistävälle alalle, niin työnantaja kyllä ottaa töihin, "varsinkin jos muita ei ole tarjolla".

Eräs TE-toimiston edustaja kertoi, että ammatilliseen työvoimakoulutukseen maahanmuuttajia valittaessa on hyvä ottaa myös riskejä hakijan kielitaidon suhteen, sillä riskit voivat muodostua myönteisiksikin yllätyksiksi:

"Tuolla ammatillisen koulutuksen puolella työvoimakoulutuksessa meillä on aika vaikea arvioida sitä maahanmuuttajien kielitaitoa. Joskus pitää ottaa vaan vähän riskejä, jos ei oo ihan varma, että miten pärjää. Yks tämmönen hyvä esimerkki on, että on tämmönen venäläisnainen, joka on jo pitkään asunu Suomessa, mutta kun hänellä on venäläinen perhe, niin siellä kotona puhutaan sitten venäjän kieltä ja hän on kyllä käynyt kaikki kielikurssit aikoinaan, mutta se puhekieli on tosi heikkoa. Ja me otettiin hänet sitten kuitenkin siihen myynnin ammattitutkintoon, että vaikka sillä lailla, että ei suorita sitä tutkintoa. No hän on nyt siellä ollut muutaman kuukauden ja ensinnäkin se puhekielen taito on kehittynyt ihan valtavan hyvin, koska siinä on suomalainen opettaja ja suomalaisia opiskelijoita. Ja sitten hänellä on kuitenkin sieltä kielikoulutuksen puolelta tullu hirveen vahva se kielioppi ja kirjoittaminen, niin hän oli tehnyt ihan

huippuesitelmän jostakin aiheesta jonka oli sitten esitelmöiny siellä ja kaikki kehu sitä, että ei uskois, että on maahanmuuttajan tekemä, että kun oli niin hyvä.”

Työharjoittelun ja työhönvalmennuksen merkitys korostuu puhekielen oppimisessa, sillä Kainuussa on vaikea saada kantaväestöä mukaan toimimaan maahanmuuttajien kanssa. Monikassa ja nettikahvilassa on valtaosa maahanmuuttajia, vaikka niissä on mukana myös jonkin verran kantasuomalaisia. Seurakuntatyöstä kiinnostuneet ovat päässeet hyvin mukaan seurakuntatyöhön, sillä niissä ei ole ennakkoluuloisia ihmisiä mukana.

Mikä on hirmusen usein, vaikka moduuli kolmosen kieliharjoittelu mikä mun mielestä siinä on yks semmonen isoin asia on se, että se kuilu puhutun kielen ja kirjoitetun kielen ja yleiskielen välillä on äärettömän suuri. Että tämän hyvin tyypillinen palaute, mikä moduli kolmosen opiskelijalta tulee kieliharjoittelusta, niin ne sanoo, että ymmärsin kyllä silleen kun mulle vaikka kerrottiin näistä asioista mitä pitää tehdä, mutta kahvitunnilla mä en ymmärtänyt yhtään mitään mistä ihmiset puhuivat. Ja se moduli kolmosella lähdetään joihinkin asioihin, mut että miten syvälle siellä päästään siihen puhekieleen puhumattakaan semmoseen normaaliin puhekieleen, myös sitten se, että se aika on niin rajattu.

Työn kautta tapahtuva kielenoppimisesta on kerätty hyviä kokemuksia Suomussalmella TALAS-hankkeen puitteissa: maahanmuuttajat olivat voineet mennä työelämävalmennukseen tai palkkatukityöhön. Käytännössä yksi hankevetäjä oli opettanut neljälle maahanmuuttajille noin kolme tuntia päivässä suomenkieltä, minkä lisäksi oli tullut kotitehtäviä. Muun ajan maahanmuuttajat tekivät hankkeen töitä. Tällaista kokeilua toivottiin muillekin pienemmille paikkakunnille. Suomussalmella toimii myös Perhetupa, joka on venäläisten pitämä kokoontumispaikka.

6.7 Moduulien toimivuuteen liittyvät muut haasteet

Haastateltavat toivat esille monia hyvin erilaisia ja eritasoisia haasteita sekä huonojakin puolia, jotka liittyvät moduulien toimivuuteen. Niitä olivat opiskelijoiden oletukset automaattisesti kielenopiskeluun pääsemisestä, joidenkin opiskelijoiden heikko sitoutuneisuus moduuleihin, Kainuun pitkät välimatkat opiskelupaikkakunnille, moduuleihin valikoituvien heterogeenisyys, opetetun kirjakielen suhde Kainuun murteeseen, ryhmien kasaan saaminen erityisesti pienillä paikkakunnilla, liian suuret aloitusryhmäkoot, kielen opiskelun rankkuus jopa seitsemän tuntia päivässä, opettajien vaihtuvuus, yhteydenpidon vaihtelevuus eri kouluttajien ja TE-toimiston välillä sekä niukka

opiskelijoiden palaute moduuleista. Näitä haastateltavien esille tuomia teemoja käsitellään seuraavaksi.

Erään haastatellun ELY-keskuksen työntekijän mukaan Kajaanissa maahanmuuttajille on tullut tunne siitä, että kielenopiskeluun pääsee ikään kuin automaattisesti, kun sinne hakee. Se on voinut luoda vääristynyttä mielikuvaa siitä, että opiskelua ei tarvitse ottaa niin vakavasti, vaan opiskelussa voi pitää välillä vähän taukoa ja mennä sitten uudelleen kun jaksaa. Haastatellun ELY-keskuksen työntekijän mukaan opiskeluun pääsemisehtoja olisi hyvä kiristää, jolloin opiskelijoillekin tulisi tarve ikään kuin kilpailla niistä paikoista. Näin opiskelijoiden oma motivaatio opiskelua kohtaan kasvaisi. Samaa mieltä olivat myös kouluttajat, jotka kertoivat, että opiskelijoilla ei ole kilpailua koulutuspaikasta, jolloin kaikki eivät myöskään välitä tehdä kotiläksyjä tai halua päästä opiskeluissaan tosisaan eteenpäin. He voivat ajatella itsestään selvytyenä, että moduulin voi kyllä uusia, jos ei pääse eteenpäin. ELY-keskuksen edustajien mukaan koulutukseen pääsyehtoja on hyvä tiukentaa. Samoin sellaiset opiskelijat, joilla ei ole motivaatiota suorittaa opintoja, voi pudottaa pois koulutuksesta. Tällöin haastateltavien mukaan sana leviää siitä, että opiskeluun pitää suhtautua vakavasti.

Haastateltujen mukaan osa opiskelijoista ei ole sitoutuneita moduuleihin. Ongelmana Kainuussa on myös pitkät välimatkat. Esimerkiksi Moduuli 1 jaksoa ei järjestetä Suomussalmella, ja sieltä on vaikea saada maahanmuuttajia hakeutumaan Moduuli 1 jaksolle Kajaaniin. Tämä johtuu muun muassa siitä, että uusi kotipaikka Suomussalmella on vieras, monilla on pieniä lapsia ja heillä on muitakin haasteita kotipaikkakunnalla, joten heidän on vaikea irtautua Kajaaniin saakka opiskelemaan. Ongelmana on myös maahanmuuttaneiden suomalaiset miehet, jotka eivät helpolla päästä vaimoja matkustamaan kielikoulutukseen Kajaaniin. Pienillä paikkakunnilla on myös usein käynyt niin, että kurssille valikoituneet ”katoavat” tai lähtevät jonnekin pitkälle matkalle kun koulutus alkaisi.

Pienillä paikkakunnilla, kuten Kuhmossa, oli ongelmana kurssille valikoituvien heterogeenisyys. Tärkeää oli saada kurssi alkamaan, jolloin kurssille joutui ottamaan eri tasoisia ihmisiä. Tämä on haaste opettajalle, kun osa kurssilaisista osaa paljon kieltä ja osa ei juuri mitään. Myös kielen murteet tuovat haasteita opetukseen. Kainuussa on oma murteensa, mutta kurssilla opetetaan kirjakieltä. Joten maahanmuuttaja ei joskus välttämättä ymmärrä, mitä paikalliset puhuvat, koska hänelle on opetettu kirjakieltä. Myös samaan moduuliin valikoituneet eri kansallisuudet voivat aiheuttaa hankalia tilanteita, esimerkiksi venäläiset ja tsetseenit eivät helposti siedä toisiaan.

Kouluttajat epäilivät, että pienillä paikkakunnilla, Suomussalmella, Kuhmossa ja Sotkamossa, ongelmaksi voi jatkossa tulla se, että ryhmiä ei saada enää kasaan. Jo tällä hetkellä näillä pienillä paikkakunnilla toimii ainoastaan alkupään moduuleita. Tilanteen parantamiseksi ehdotettiin etä- tai verkko-opiskelua. Kainuun ammattiopis-

tossa on kokeilut suljettua blogia, jossa käyttäjien tuli käyttää suomen kieltä. Oppilaitoksella on käytössä myös Adobe Connect Pro, joka mahdollistaa verkkokeskustelun. Videotykin välityksellä tapahtuvaa koulutusta oli aiottu toteuttaa jo moduulikoulutuksen alussa, mutta se ei ollut toimivaa, sillä kielen ja sen rakenteiden opettelun katsottiin vaativan kasvokkaista kohtaamista. Nyt mietittiin kuitenkin etäopiskelun käyttöön ottoa.

Ryhmien aloituskoot on aikoinaan kilpailutettu 12–14 hengen ryhmiksi. Kouluttajat näkivät kuitenkin joissain tapauksissa liian suuret aloitusryhmäkoot huonoina puolina. Eräissä koulutuksissa aloitukseen oli tullut 17 ja 19 oppilasta, mutta osa heistä jäi koulutuksesta pois. Esimerkiksi jos hitaasti etenevissä LUKI moduuleissa ja moduuli 1 jaksossa aloittaa maksimissaan 19 oppilasta, niin noin suurella ryhmäkoolla on vaikea päästä asioissa eteenpäin. Tämä on kouluttajien mielestä ”mission impossible”. Kouluttajien mukaan ryhmiin pitäisi aina saada koulunkäyntiavustaja tai toinen opettaja, mikäli ryhmäkoko ylittää 12-14 henkeä. ELY-keskuksen mukaan useimmiten ryhmäkoot ovat olleet 10 (plus miinus 2) tai 14 (plus miinus 2).

ELY-keskus painottaa joustavuutta siten, että opetustapojen ja -menetelmien osalta kukin kouluttaja voi räätälöidä koulutuksen toiminnallisuuden oman ryhmän tarpeiden mukaisesti:

”Jos jollekin ryhmälle se toiminnallisuus on hyvä, niin sitä käytetään, mutta se on edelleenkin vähän semmoinen, että ne menee niin kun sillä vanhalla samalla kaavalla. Ja sit ne kouluttajat kuitenkin sanoo meille sitä, että saisko toiminnallista ryhmää? Ja me aina sanotaan, että ei erikseen saa, mutta te saatte siitä ryhmästä tehdä toiminnallisen jos te haluatte. Muokatkaa mikä parhaalta sille ryhmälle tuntuu, niin te teette sen mukaisesti, kunhan tavoitteet siellä toteutuu. Ne keinot miten opetetaan, niin ne on jokaisen niin kun ite mietittävä ja niitä voi räätälöidä ja se varmasti käy meille.”

Erään ELY-keskuksen edustajan mukaan kouluttajat eivät välttämättä tilanteen mukaan muokkaa ryhmäänsä vaikka toiminnallisuuden suuntaan, vaan käyttävät tiettyä sapluunaa, sillä koulutuksen muokkaaminen vaatisi paljon työtä. ELY-keskuksen edustajan mukaan parhaimmat tulokset tulevat niistä ryhmistä, joissa opettaja käyttää erilaisia keinoja ja muuttaa keinoja ryhmän tarpeiden mukaan. Myönteistä Kainuun moduulikoulutuksessa on, että enemmän edistyneet opiskelijat auttavat tutoreina heikommin menestyviä kouluttautuja.

ELY-keskuksen edustajien haastatteluissa tuli esille kysymys kielen opiskelun rankkuudesta sen suhteen, kuinka järkevää on opiskella suomen kieltä seitsemän tuntia päivässä. Eräs kouluttaja kuvasti tätä ”melkoiseksi kidutukseksi” ainakin sellaisille, jotka ovat heikosti oppivia. Toisaalta opiskelijat ovat kouluttajien mukaan erilaisia, jotkut pitävät ”pulpettisulkeisista” ja joillekin ne taas ovat tuskaa. Jotkut kouluttajat ovat keventäneet päiviä esimer-

kiksi käyttämällä toiminnallisia menetelmiä iltapäivällä. Jotkut olivat myös järjestäneet liikuntapäiviä, jossa niihin haluttomat opiskelijat olivat voineet jäädä toisen opettajan kanssa luokkaan saamaan tukiopestusta. Liikuntapäivien toteutuminen on kiinni myös ryhmästä, jotkut ryhmät haluavat niitä ja toiset taas eivät.

Välillä, tosin hyvin harvoin, ongelmana oli ollut opettajien vaihtuvuus, mikä johtui osin sairauslomista ja osin siitä, että opiskelijat ja opettaja eivät tulleet toimeen keskenään. TE-toimistoille ja ELY-keskukselle oli myös paljastunut, että eräessä paikassa opettajaa oli vaihdettu tiuhaan, mutta siitä ei oltu ilmoitettu ELY-keskukselle: *”Että miten siinä pärjätään enää kurssilla, kun ensin tulee Kuopiosta yksi kouluttaja pari päivää, sitten tulee Poristako se oli, ja yksi oli Helsingistä, ja taas Kuopiosta. Ja niillä on tietysti ne omat kirjat minkä mukaan vedetään sitä juttua.”*

Moduuleja on muutettu niin, että kaikki moduulit alkavat nyt samaan aikaan, myös eri paikkakunnilla. Tällöin eri paikkakuntien kouluttajien ja TE-toimiston virkailijoiden ei tarvitse käyttää aikaa sen tiedon etsimiseen, että milloin missäkin alkaa kukin moduuli. Moduuleja on myös muutettu siten, että kaikki moduuli 1 jaksot ovat samalla kouluttajalla, moduuli 2 jaksot samalla kouluttajalla ja moduuli 3 jaksot samalla kouluttajalla. Tämä mahdollistaa helpon eritasoisten oppilaiden vaihdon moduulien sisällä (joissa on eri tasoisia ryhmiä). Tämä vähentää myös työtä tietojärjestelmän kanssa, jonne ei tarvitse erikseen enää syöttää tietoa päättö- ja aloittamisilmoituksesta. Kukaan opettaja ei kuitenkaan ole tällä hetkellä erikoistunut esimerkiksi moduuli 1 jakson vetäjäksi tai vaikka moduuli 3 jakson vetäjäksi. Ei myöskään haluta, että opiskelijat voivat päättää, kenen opettajan ryhmässä he haluavat kulkea tai että kaveri suosittelee jotain opettajaa jonka ryhmään halutaan.

TE-toimiston yhteydet moduulien kouluttajiin vaihtelevat. Joidenkin kouluttajien kanssa yhteydenpito on tiivistä ja välitöntä, myös palautetta voidaan antaa helposti puolin ja toisin. Jotkut kouluttajat ovat herkempiä palautteelle. He eivät osaa ottaa palautetta rakentavana, kannustavana ja kehittävänä. Usein myös maahanmuuttajien palautteet moduuleista ovat myönteisiä: ”kiitos, kiitos”, ”oikein hyvä”, ”koulutus meni hyvin” jne. Mutta sitten myöhemmin voi tulla TE-toimistoon tietoa, että nämä samat oppilaat eivät halua mennä jonkun tietyn opettajan moduulille, koska ”tapahtui sitä ja tätä”. Kun taas kouluttaja ottaisi nämä samat oppilaat mielellään seuraavalle moduulille, ja on negatiivisesta palautteesta täysin yllättynyt. TE-toimistossa on sitten ristiriitaisia tilanteita, että uskoako kouluttajaa vai opiskelijoita, että mitä siellä moduulissa on tapahtunut.

Kainuun ELY-keskuksen moduulimallissa on siis monta eri kouluttajaa. Kun moduulimallikoulutus on Kainuussa aloitettu, se on saanut aikanaan kovasti kritiikkiä siitä, että sitä ei voi toteuttaa monen eri kouluttajan kanssa. Toisaalta monen eri kouluttajan kanssa ei tapahdu urautumista tai laakereilla lepäämistä. Koulutus olisi toki teknisesti helpompi hoitaa vain yhden tahon kanssa, mutta mikä olisi lopputulos, niin siitä ei ole tietoa.

7 Johtopäätökset

7.1 Johtopäätökset moduulimallin aineiston näkökulmasta

Moni haastatelluista opiskelijoista ei tiennyt tai muistanut alkukartoituksesta juuri mitään. **Uudessa alkukartoituksessa olisikin hyvä tiedottaa hakijoille tarkasti siitä, minkälaisia asioita missäkin LUKI- tai moduulijaksossa tehdään.** Alkukartoituksessa olisi tärkeä miettiä, mihin opiskelijan on realistista päätyä suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämän vaatimuksissa. Toisaalta kouluttajien mukaan eri kulttuuritaustoista tulleiden opiskelijoiden on alkukartoitusvaiheessa vielä hyvin vaikea tietää, minkälaiseen työhön hän voisi päätyä. Pikemminkin moduulien myötä opiskelijat voivat kasvaa ja löytää ne tavoitteet vähitellen, vaikkakin niitä on hyvä miettiä jo varhaisessa vaiheessa. Alkuvaiheen ohjauksen ja osaamisen kehittämishjelman ALPO-tukirakenteen toimesta on laadittu alkukartoituksen toimeenpanon tueksi julkaisu, jossa esitellään alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan sekä alkukartoituksen hyviä käytänteitä. Alkukartoituksen osana esitellään myös eri kielitestauksen malleja.¹⁴

Kielitestistöjä on hyvä päivittää, sillä haastateltujen kouluttajien mukaan niissä on toistoa. Esimerkiksi joissakin kysymyssarjoissa on samoja tehtäviä kuin edellisen tason testeissä. Jotkut kuvat ja tekstit eivät myöskään toimi kouluttajien mukaan kovin hyvin. Samoin jotkut luetun ymmärtämistestit ovat kouluttajien mukaan liian vaikeita. Testistöä ei ole kouluttajien mukaan tarpeen kuitenkaan muuttaa kuin päivittämällä sitä muutamasta kohdin.

Monet kouluttajat ehdottivat yhtä lisämoduulia, kun taas maahanmuuttajat toivoivat moduulien pidennystä ja kertaamisen mahdollisuutta yhden moduulin sisällä. Yksi kouluttajista ehdotti Moduuli 1 jaksoon lisämoduulia siten, että tilalle tulisi Moduuli 1a ja Moduuli 1b jaksot. Nykyjärjestelmällä moduulien sisältöjen läpikäymistä leimaa kiire ja hektisyys, mikä heikentää niiden tehoa ja erityisesti sitä, että moduuleissa ehdittäisiin opetella kielen puhumista, jota erityisesti opiskelijat kaipaavat. Esille tuli myös se, että runsas kolmasosa opiskelijoista näyttää kertaavan moduuleja. Lisäksi moduulit on jo nyt jaettu Kajaanissa

niin, että esimerkiksi Moduuli 1 sisältää eri tasoisia ryhmiä (kuten Moduuli 1-, Moduuli 1, Moduuli 1+).

Esille tuli myös se, että **työharjoittelupaikoissa moni opiskelija ei joudu puhumaan suomea, koska he joutuvat tehtäviin, joissa työskennellään yksin tai joissa on muita maahanmuuttajia.** Kun moduulit ovat kiireisiä, niin niissäkään ei aina ehditä keskittyä tarpeeksi puhumiseen. Eräs opettaja ehdotti lisäksi puhutun kielen kehittämismoduulia, jossa keskityttäisiin suomen kielen puhumiseen. Tällaista puhemoduulin lisäystä olisi hyvä harkita, sillä monet opiskelijoista eivät puhu kotonaan muuta kuin äidinkieltään. Heillä ei myös aina ole vapaa-ajalla kontakteja suomalaisiin, mikä voisi lisätä puheen oppimista. **Vaikkei erillistä puhemoduulia toteutettaisiinkaan, puhutun kielen osuutta tulisi lisätä kieliopinnoissa. Hyödyllistä olisi kiinnittää kolmas sektori kiinteämällä kytkennällä kotoutumiseen ja kielitaidon kehittämiseen joko toiminnan kautta tai esimerkiksi keskustelukerhon perustamisella.**

Kouluttajat kertoivat, että he olivat katsoneet opetussuunnitelmat yhdessä läpi viimeksi kaksi vuotta sitten. Tämä tuottaa ongelmia moduulien sisältöihin, joita kouluttajat joutuvat muuttamaan pitkin jaksoa, mikäli huomaavat, että joku asia onkin käyty läpi jo aikaisemmin. Kouluttajien olisi tärkeä pystyä luottamaan yhteisesti sovitun opetussuunnitelmaan, koska opiskelijat vaihtuvat ryhmätasolta ja kouluttajalta toiselle. **Opetussuunnitelma olisi hyvä päivittää yhdessä eri kouluttajatahojen kanssa, niin että opetussuunnitelmaa noudatettaisiin edes kohdittuullisesti.**

Toisaalta **opetussuunnitelmien noudattamisessa on hyvä huomioida myös erityisesti pienten paikkakuntien tarpeet ja toimia myös niiden vaatimusten mukaisesti.** Esimerkiksi Suomussalmella opiskelijat eivät millään lähde opiskelemaan Kajaaniin, joten opettaja on tehnyt siellä omalle kiinteälle ryhmälleen oman opetussuunnitelman, jota he noudattavat. Onkin tärkeää huomioida se, että moduuleissa voidaan edetä myös ryhmän tarpeiden mukaan, eikä pelkästään yksilön tarpeiden mukaan. Tämä opettaja tosin kertoi, että hän ei tiedä muiden kouluttajien opetussuunnitelmista juuri mitään, joten opetussuunnitelmista tiedottamiseen on myös hyvä panostaa.

Opetussuunnitelmien sisällöt olisi hyvä pystyä avaamaan yksityiskohtaisemmin, sillä monet kouluttajat kokivat sisältöjen otsikoinnit liian laaja-alaisiksi. Lisäksi on hyvä lisätä yhteistyötä eri kouluttajien välillä, jotta he voisivat sopia tarkemmin, mitä asioita eri asiakokonaisuuksien alla käsitellään. Asiasisältöjen tarkempi suunnitel-

¹⁴ Huttunen H-P., Karinen R., Kivisik K., Korhonen I., Laine H., Mikkonen M., Prisada J., Ruohomäki I. & Sallinen S. (2012) Alkukartoituksen avuksi. Esimerkkejä kotoutumislain mukaisen alkukartoituksen hyvistä käytännöistä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ- ja yrittäjyys 1/2012. Julkaisu löytyy osoitteesta www.tem.fi/julkaisut

tu estäisi sen, että eri moduuleissa käydään ikään kuin vahingossa läpi samoja asiakokonaisuuksia, koska ei tiedetä, että ne on käyty läpi jo edellisessä moduulissa.

Maahanmuuttajat ovat hyvin erilaisia, joten pitäisi alkaa puhumaan erilaisista maahanmuuttajaryhmistä ja heidän tarpeistaan. Koulutukseen tulevat ovat myös kulttuuri- ja opiskelutaustaltaan hyvin erilaisia. Osa ei ole koskaan käynyt minkäänlaista koulua ja osalla on yliopistotason opintoja. Moduulimallissa enemmän oppineet auttavat haastatteluiden mukaan heikommin koulutuksessa menestyviä opiskelijoita. **Olisi hyvä miettiä, voisivatko edistyneet opiskelijat, joilla on vahva opiskelutausta, toimia vieläkin enemmän ja nimetymin heikompien tutoreina.** Heikoimmat opiskelijat kertaavat samoja moduuleja, ja voivat käydä koulutusta pitkään. On hyvä miettiä, mihin heidän kohdallaan päästään ja millainen on hitaan oppijan opiskelupolku. Olisiko heille tarjota jotain muita keinoja, kuten erillistä kielivalmennusta. Opiskelijoiden joukossa on myös eri tavoilla traumatisoituneita ihmisiä, jotka eivät pysty opiskelemaan luokassa, joten on tärkeää miettiä, miten heidän opetus järjestetään. On tärkeää huomioida, että kaikkia opiskelijoita ei voi kouluttaa "saman putken läpi samalla kaavalla".

Kouluttajat toivat esille, että moduulit loppuvat liian nopeasti, ilman pehmeää laskua arkeen. Moduulien loppumisen jälkeen opiskelijoita tulee vielä "viikkotolkulla" käymään, kun yhdessä esimerkiksi mietitään harjoittelu-paikkoja, täytetään koulun hakemuksia ja treenataan työpaikkahaastatteluihin. Kouluttajat joutuvat tällä hetkellä tekemään tämän työn ylimääräisenä, "hyväntekeväisyytenä" kuten eräs kouluttaja totesi. Opiskelijoiden "jälkihoito" olisi hyvä sisällyttää opetussuunnitelmaan niin, että kaikkien olisi velvollisuus järjestää se esimerkiksi viikko moduulin päättymisen jälkeen, jolloin opiskelija voisi mennä käymään kouluttajan luona ja jolloin opiskelija voisi tehdä yhdessä kouluttajan kanssa esimerkiksi työhakemuksia. Tässä **moduulien jälkeisessä ajassa, "jälkihoitossa", on yksi kehittämisen paikka.**

Moduulimallin heikkoutena nähtiin myös se, että **työharjoittelu ei tukenutkaan kielen oppimista, sillä opiskelijat laitettiin sellaisiin töihin (kuten pakkaamaan), joissa ei tarvinnut tai joissa ei päässyt puhumaan suomen kieltä. Erityisesti tämä ongelma korostui pienillä paikkakunnilla, jossa opiskelijat kiersivät samoja harjoittelupaikkoja (moduulien välissä, lomilla, tai moduulien aikana) yhä uudelleen, mutta eivät päässeet puhumaan juuri suomen kieltä.** Yksi tärkeä pohdinnan paikka on miettiä uudenlaisia tapoja päästä puhumaan kieltä. Eräs kouluttaja ehdotti, että kouluttaja voisi käydä harjoittelupaikoilla, esimerkiksi varastohyllyjen välissä, pitämässä suomenkielen oppitunnin opiskelijalle. Toinen ehdotti järjestelyä, jossa kahden viikon jakson sijaan opiskelija voisi käydä vaikka perjantaisin vanhusten palvelutalolla ulkoiluttamassa vanhuksia ja juttelemassa heidän kanssaan. Myös omaehtoiseen opiskeluun kan-

nustamista ja käytännön esimerkkien kehittämistä sen toteutumiseksi on hyvä pohtia.

Työelämämoduuli on osoittautunut houkuttelevaksi ja hyvin toimivaksi moduuliksi. Sen osuutta olisi-kin hyödyllistä laajentaa, sillä se nopeuttaa avoimille työmarkkinoille siirtymistä. On hyvä pohtia, onko moduulimalli realistinen vaihtoehto kaikille: voisivat kaikki saavuttaa kolmostason, mennä sitä kautta ammatilliseen koulutukseen ja työllistyä.

Monille moduulimallin läpikäyneille ongelmaksi tulee jatko-opintojen suhteen se, että Suomessa maahanmuuttajat ovat kielikoulutuksen jälkeen "samalla viivalla" suomalaisten kanssa. Tämä aiheuttaa kohtuuttomia vaikeuksia opiskeluun pääsyssä. Moduulimallin jälkeen opiskelijat kirjoittavat monia hakemuksia ammatilliseen koulutukseen, jonne ei ole helppo päästä (vaikka moni on toki päässytkin). **Jotta eteneminen ei tältä osin "pysähdy kuin seinään", ammatilliseen koulutukseen pääsyn kynnyksiä olisi hyvä madaltaa.** Haastatteluissa tuli esille aiemmin maahanmuuttajille järjestetyt omat koulutukset, kuten lähihoitajakoulutus, joka kritiikistä huolimatta onnistui hyvin ja siitä koulutuksesta on edelleen lähes kaikki tiössä. Jotta maahanmuuttajat eivät ammatilliseen ja muuhun jatkokoulutukseen pääsyn vaikeuden takia syrjäytyisi yhteiskunnasta, niin olisi hyvä miettiä maahanmuuttajille järjestettävien omien koulutusten palauttamista, kun niistä on hyviä kokemuksia. Koulutus pitäisi myös liittää kokonaisvaltaisemmin kotoutukseen.

Osa haastatteluista koki, että maahanmuuttajat pääsevät koulutukseen liian automaattisesti, mikä voi johtaa joidenkin kohdalla huonoon opiskelumotivaatioon. **Olisikin hyvä miettiä, millaisia opiskeluun pääsemisen karsintakeinoja voisi kehittää, jotta koulutukseen ei tulaisi "oleskelemaan" tai liian vähällä motivaatiolla.**¹⁵ Esille siis tuli, että koulutusta annetaan jopa liian helposti (ihmiset eivät sitoudu). Kouluttajat halusivat myös yhden moduulin lisää. Joten on hyvä pohtia, pitäisikö jatkossa antaa pidempikestoista koulutusta harvemmille. Toisaalta ELY-keskusten edustajan mukaan Kainuussa panostetaan maahanmuuttajien koulutukseen enemmän kuin muualla Suomessa, esimerkiksi joissakin ELY-keskuksissa koulutuksen taso jää moduulin kaksi tasolle. Tästä syystä nykyisen mittainen koulutus riittänee hyvin Kainuussa. Lisäksi moni opiskelija muuttaa aikanaan Etelä-Suomen

¹⁵ Laissa kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 17 § todetaan, että kunnan tai työ- ja elinkeinotoimiston, joka laatii maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelman, on selvítettävä maahanmuuttajalle suunnitelmasta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä aiheutuvat oikeudet ja velvollisuudet. Maahanmuuttajalle on aktiivisesti tarjottava tämän kotoutumissuunnitelmaan sisältyviä toimenpiteitä ja palveluja käytettäväksi osoitettujen määrärahojen rajoissa. Oleellista on, että maahanmuuttajan on noudatettava suunnitelmaansa sekä hakeuduttava ja osallistuttava säännöllisesti suunnitelmassa sovituihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Jos maahanmuuttaja kieltäytyy ilman pätevää syytä kotoutumissuunnitelman laatimisesta, sen tarkistamisesta tai osallistumasta yksilöidysti sovituihin toimenpiteeseen, hänen oikeuttaan kotoutumistukena maksettavaan etuuteen voidaan rajoittaa tai alentaa.

suuriin kaupunkeihin, mutta toisaalta siellä saadaan hyvin peruskoulutettuja maahanmuuttajia.

Ongelma myös se, miten saadaan koulutus toteutettua niille kainuulaisille, jotka asuvat kauempana Kajaa-
nin keskustasta. Kouluttajat epäilivät, että pienillä paikkakunnilla, Suomussalmella, Kuhmossa ja Sotkamossa, ongelmaksi voi jatkossa tulla se, että ryhmiä ei saada enää kasaan. Jo tällä hetkellä näillä pienillä paikkakunnilla toimii ainoastaan alkupään moduuleita. **Tilanteen parantamiseksi ehdotettiin etä- tai verkko-opiskelua.** Yhdessä oppilaitoksessa onkin kokeiltu blogiohjausta ja käytössä on verkko-opiskeluun tarkoitettu ohjelma. Videotykin välityksellä tapahtuvaa koulutusta oli aiottu toteuttaa jo moduulikoulutuksen alussa, mutta se ei ollut toimivaa, sillä kielen ja sen rakenteiden opetteluun katsottiin vaativan kasvokkaista kohtaamista. Etäopiskelun käyttöönottoa on hyvä miettiä vakavasti. Verkkomateriaalien hyödyntämisen suunnittelussa on hyvä tiedostaa tammikuussa 2013 käyttöön otettava alkuvaiheen ja eri ammattialojen suomen- ja ruotsin verkko-opiskelumate-

riaali, jota tuotetaan Opetushallituksen hallinnoimassa AIKIS-hankkeessa¹⁶.

Sekä opiskelijat että asiantuntijat toivat esille kielen opiskelun rankkuuden, kun sitä pitää tehdä seitsemän tuntia päivässä. Opiskelua oli kevennetty toiminnallisilla menetelmillä. Jotkut olivat myös järjestäneet liikuntapäiviä, jossa niihin haluttomat opiskelijat olivat voineet jäädä toisen opettajan kanssa luokkaan saamaan tukiovetusta. **Tällaisten erilaisten opiskelua keventävien lisämenetelmien käyttöön ottoa olisi hyvä miettiä.**

¹⁶ Suurin osa materiaalista soveltuu itseopiskeluun, osassa tarvitaan ohjaajaa. Tavoitteena on tehdä verkko-opetusmateriaalia kaikille kielen oppimisen taitotasolle. Kielen verkko-opetusmateriaalin avulla tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista luomalla mahdollisuus opiskella suomen ja ruotsin kieltä ajasta ja paikasta riippumatta. Lisätietoa: <http://aikismateriaali.wikispaces.com/> -linkistä löytyy jo valmiin ja kehitteillä olevan materiaalin käsikirjoituksia, joita voi jo hyödyntää opetuksessa. Alustava materiaalikuvauk-
s löytyy myös julkaisusta: [www.oph.fi/instancedata/primeproductjulkaisu/oph/](http://www.oph.fi/instancedata/primeproductjulkaisu/oph/embeds/116022verkko-opetusmateriaalinsisallot.pdf)
[embeds/116022verkko-opetusmateriaalinsisallot.pdf](http://www.oph.fi/instancedata/primeproductjulkaisu/oph/embeds/116022verkko-opetusmateriaalinsisallot.pdf)

Usein maahanmuuttajien palautteet moduuleista ovat aluksi myönteisiä, mutta myöhemmin TE-toimistoon voi-
kin tulla tietoa, että nämä samat oppilaat eivät halua men-
nä jonkun tietyn opettajan moduulille, koska koulutukses-
sa tapahtui negatiivisia asioita. Kun taas kouluttaja ottaisi
nämä samat oppilaat mielellään seuraavalle moduulille,
ja on negatiivisesta palautteesta täysin yllättynyt. ***Maahanmuuttajakin pitäisi rohkaista antamaan palaute sellaisena kuin he ovat moduulin kokeneet, sillä he pelkäävät leimautuvansa jos antavat negatiivista palautetta.*** Palautejärjestelmää tulisi kehittää niin, että ne kertoisivat kunkin moduulin toimivuudesta tarkemmin. OPAL-palautteet ovat liian niukkoja.

Kainuun ELY-keskuksen moduulimallissa on siis mon-
ta eri kouluttajaa, kun muissa (moduuli)koulutusmalleissa
on tyypillisempää vain yhden oppilaitoksen toimiminen
kouluttajana. Kun moduulimallikoulutus on Kainuussa
aloitettu, se on saanut aikanaan kovasti kritiikkiä siitä, että
sitä ei voi toteuttaa monen eri kouluttajan kanssa. Toisaal-
ta monen eri kouluttajan kanssa ei tapahdu urautumista
tai laakereilla lepäämistä. ***Koulutus olisi toki teknises-
ti helpompi hoitaa vain yhden tahon kanssa. Muualta Suomesta saatujen kokemusten perusteella on enna-
koitavissa, että Kainuussa toteutettava monituottaja-
malli eli usean oppilaitoksen osallistuminen kotoutu-
miskoulutusten järjestämiseen on lopputulokseltaan
parempi malli.***

Moduulimallissa on paljon toimijoita, ja tieto ei aina kul-
je. Eri toimijoilla myös erilaiset tavoitteet. Kouluttajat täh-
täävät kielen oppimiseen. Työhallinto tähtää ihmisen työl-
listymiseen. Perusteellinen kielen oppiminen ei aina kulje
käsi kädessä työllistymisen kanssa. ***Jatkossa on hyvä
kustannustehokkaasti miettiä myös sitä, miten paljon
mihinkin vaiheeseen käytetään resursseja.***

Työelämässä tapahtuvan harjoittelun kesto on myös
työnantajien mielestä pääsääntöisesti liian lyhyt työ-
paikkaan sopeutumisen, työtehtävien ja siihen liittyvien
kielenoppimisen tavoitteisiin nähden. ***Jatkossa työelä-
mäjakson pituutta on hyvä kasvattaa.*** Suuri osa työn-
antajista on selkeästi kiinnostunut kuulemaan palautet-
ta kieli/työharjoitteluun osallistuneilta, jotta he tietäisivät
kuinka jaksoja voitaisiin kehittää. Kuten aikaisemmin on
tuotu esiin, opiskelijapalautteiden mukaan työtehtävät ei-
vät usein ole sellaisia, joissa oppisi kieltä. Kuitenkin lähes
kaikki haastatellut työnantajat ovat olleet uskossa, että
työyhteisö ja tehtävät mahdollistavat suomenkielen käy-
tön. Näin ollen pienellä ***panostuksella työpaikkojen oh-
jaamiseen, ohjeistukseen sekä palautekeskusteluilla
tai palautteen pyytämisellä voitaisiin edesauttaa kie-
lenoppimista työpaikoilla.***

Työpaikoilla tapahtuvaan ohjaukseen ei tullut varsi-
naisia kehittämis ehdotuksia, sillä työnantajat kokivat itse
olevansa parhaita työhön perehdyttäjiä. Kahta vastaajaa
lukuun ottamatta kaikki työnantajat esittivät ***ohjaus/vie-
railukäyntiä työpaikalla oppilaitoksen taholta, jotta***

opiskelijan tavoitteet jaksolle saadaan määriteltyä.
Näkemykset ajoituksesta vaihtelivat: toiset kokivat käyn-
nistä olevan erityisesti hyötyä harjoittelun alussa, toiset
haluaisivat käynnin harjoittelun loppuun, jolloin voisi jakaa
palautetta molemminpuolisesti.

7.2 Johtopäätökset benchmarkkauksen näkökulmasta

Palvelutarpeen kartoittaminen ja erityistä tukea tarvitsevat palvelut

Alkukartoitusten toteuttamisen merkitys korostuu jatkos-
sa. Nykyisessä moduulimallissa alkukartoitukset ovat
ohjanneet maahanmuuttajia hyvin uudistuvan kotoutu-
miskoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti hitaalle
polulle. Alkukartoitus on ollut joihinkin muihin koulutus-
malleihin verrattuna suhteellisen vähämerkityksinen: esi-
merkiksi opiskelijat eivät muistaneet sitä usein lainkaan.
Opiskelijoiden tarpeet tulevat esille koulutuksen aikana,
joten alkukartoituksen merkitystä ei tule korostaa liikaa.
***Moduulimallissa voitaisiin kuitenkin harkita, voisiko
uudistuneella, non-stop -tyyppisellä ja työelämäläh-
töisyyttä korostavammalla alkukartoituksella ja myö-
hemmin tehtävillä moduulien välisillä kielitesteillä
olla suurempaa merkitystä opiskelijoiden erilaisille
poluille ohjaamisessa. Samoin moduulimallin kehi-
tämisenä olisi tarpeen pohtia muiden koulutusten
ja palveluiden käyttämistä erityistä tukea tarvitsevilla
maahanmuuttajilla.***

Moduulimallia toteuttavassa Kainuun ammattiopistos-
sa on käytössä moduuli 3 viikoittainen itsearviointi, jois-
sa pohditaan viikoittain oppimista. Myös Kaukametsän
opistolla kootaan itsearviointipalautetta opiskelijoilta,
vaikka maahanmuuttajat saattavat kokea sen vaikeaksi.
Muutoin palautteen kokoaminen opiskelijoilta on vähäis-
tä ennen moduulien lopuksi tehtävää Opal-palautetta.
Moduulikoulutuksessa on huomioitu opiskelijoiden tuen
tarve erityisen Luki-moduulin ja moduulien sisältämien
kielitaitotasoryhmittelyiden (plus-miinus -jaottelu) kautta.
Moduulimallin osien kertaamismahdollisuus on osoitus
koulutuksen yksilöllisyydestä ja mahdollisuudesta raken-
taa hitaille, nopeille ja peruspolkua kulkeville sopivin rei-
ti. On kuitenkin havaittu, että kaikille työvoimapolitiittinen
moduulimallin koulutus ei ole omiin tavoitteisiin nähden
paras malli. Kainuussa on käynnistetty kuntouttavan työ-
toiminnan rinnalla tarjottavaa kielikoulutusta niille maa-
hanmuuttajille, joille polku koulutukseen tai työmarkki-
noille on pidempi tai sitä ei ole. Lisäksi Suomussalmella
on järjestetty Talas-hankkeessa kielikoulutusta, jota on
tarjottu työpajalla olleille maahanmuuttajille. Kun moduu-

likoulutusta ei juuri käynnistynyt, työpajalla työskennelleet maahanmuuttajat opiskelivat työpajaohjaajan tuella pari tuntia päivässä suomen kieltä ja tekivät kotitehtäviä. Lisäksi Kainuun ammattiopistossa on suunniteltu työpajatoimintaa työpajamallista opetusta, jota voitaisiin hyödyntää erityisopetuksen tarpeessa olevien nuorten lisäksi maahanmuuttajille. Toistaiseksi kuitenkin maahanmuuttajien koulutus ja palvelut näyttävät keskittyneen liiallisesti moduulimallin kielikoulutuksen varaan. ***Tarvetta oli käynnistää erityistä tukea ja toiminnallisuutta tarvitseville uudenlaisia kielikoulutuksen muotoja, joissa painotettaisiin enemmän arkipäivän kielen opetusta ja keskustelua.***

Kuopion Osallisen Kuopiossa -hankkeeseen kuuluvassa Kotoa mukaan -koulutuksessa etsitään tapoja tavoittaa ja rohkaista kotiin jääneitä maahanmuuttajia opiskelemaan ja osallistumaan yhteisön toimintaan¹⁷. Kuopion kansalaisopiston toteuttamassa Kotoa mukaan -hankkeessa ovat kohteena pienten lasten vanhemmat ja muut hitaasti etenevät, joilla ei ole mahdollista hakeutua

työvoimapolitiittiseen koulutukseen ja joiden oppiminen on jostain syystä haasteellista. Koulutusta järjestetään myös senioreille, joille ei ole muutoin tarjolla koulutusta. Ennen jo toteutettua koulutusta on järjestetty perheoppimiseen perustuvaa koulutusta, joka on vakiintunut paikalliseen oppilaitokseen. Hyväksi havaitussa perheoppimisen mallissa aikuiset tulevat mukaan lapsille järjestettävään toimintaan kuten talviurheilutapahtumaan ja opettelevat sen yhteydessä arkikieltä kuten liikuntavälineisiin liittyvää sanastoa. Koulutusta on kehitetty kansalaisopiston sekä kunnan sosiaalityön, koulutoimen ja nuorisotoimen yhteistyönä. Kuopiossa toimii maahanmuuttajaverkosto, jossa voidaan keskustella ja kohdentaa koulutuksen katvealueisiin mm. kolmannen sektorin tuottamaa koulutusta.

Seniorit ovat osallistuneet aktiivisesti heille järjestettyyn koulutukseen, jossa käytetään muistelutekniikkaa. Muistelutekniikkaan eli lapsuuden aikaisten asioiden muisteluun perustuvassa koulutuksessa ovat mukana suomenkieliset ikäihmiset. Koulutuksessa käydään läpi peruspalveluita. Vastaavaa tekniikkaa voitaisiin käyttää myös muiden kohderyhmien koulutuksessa. Pienten lasten vanhemmille järjestettyyn koulutukseen osallistuneissa on ollut suhteellisen runsaasti vaihtuvuutta, joten kielen opetus perustuu vahvasti toiminnallisuuteen. Kou-

¹⁷ Haastattelu Johanna Jussila, Kuopion kansalaisopisto. Kaupungissa Puijolan Settlementti järjestää kielikoulutusta Kuopioon juuri muuttaneille maahanmuuttajille, jotta he saisivat tietoa paikallisista palveluista.

lutuksessa on mm. keskusteltu lasten vaatetuksesta ja opastettu siihen samalla suomenkielisiä sanoja opetellen. Parhaimpia kokemuksia on saatu koulutuksista, joissa on voitu järjestää vanhempien opiskellessa lapsille avointa päivähoitoa. Toimintamalli on havaittu hyväksi. Pienten lasten vanhemmilla ei ole itsellään mahdollisuuksia kustantaa kansalaisopiston kurssimaksua, joten niihin tarvitaan tukea muualta. Käynnistymässä on myös maahanmuuttajille suunnattuja koulutuksia, joissa käytetään toiminnallisena menetelmänä taiteen keinoja.

Raision aikuiskoulutuskeskus Timalissa järjestetään kotoutumiskoulutusta moduulimallilla, jossa on käytetty erilaisia versioita. Moduulit ovat kolmen kuukauden kestoisia eikä niissä ole mahdollista tehdä uusintoja kuin poikkeustapauksessa työhallinnon kanssa neuvottelemisen jälkeen. Yksi moduuleista on työssäoppimisen moduuli, jonka kaikki osallistujat käyvät läpi. Työelämälähtöisyyttä tuetaan sillä, että kotoutumiskouluksessa edellytetään poissaoloista paperia ja viiden päivän poissaoloista maahanmuuttajalle lähtee kuulemiskirje sekä pyyntö keskustella kouluttajan kanssa poissaoloista. Moduulit sisältävät myös puhumisen moduulin, joka on rakennettu yhden moduulin sisälle. Puhumisen moduulissa keskitytään kahdesti viikossa iltapäivisin keskustelun harjoitteluun. Lisäksi osa koulutusosioista järjestetään siten, että maahanmuuttajat ovat yhdessä suomenkielisten kanssa ja keskustelevat heidän kanssaan. Työssäoppimispaikkojen valinnassa huomioidaan mahdollisuudet opettaa suomen kieltä ja yksittäisiä opiskelijoita on jäänyt oppilaitokseen kieliharjoitteluun, jos sopivaa työtä ei ole löytynyt. Moduulit on rakennettu aluksi kieliryhmittäin, mutta nonstop-koulutuksessa niistä tulee täydennysryhmiä. Ryhmille on määritelty vastuuopettaja, joka järjestää suomenkielen opetusta ja ohjaavaa koulutusta kerran viikossa. Suomiryhmässä eli vastuuopettajan pitämässä koulutusiltapäivässä kerrataan viikon aikana opittuja asioita. Orientaatiojaksoksi nimetyllä ryhmällä halutaan tukea ryhmäytymistä moduulimallissa, jossa sisään tuleminen opintoihin tapahtuu eri aikoina. Oppilaitoksen ohjaustiimi tukee ohjauksellista työtä ja on mukana laatimassa jatkosuunnitelmia opiskelijoille.

Oppilaitoksessa on tuettu kotoutumiskoulutuksessa olevien siirtymiä ammatillisiin opintoihin mm. valmentavien opintojen ja opiskelusuomi –koulutuksen avulla. Opiskelusuomi -opinnoilla tuetaan heikon kirjoitustaidon vuoksi pääsykokeissa pärjäämättömiä, mutta muutoin opiskeluvalmiudet ammatillisiin opintoihin omaavia maahanmuuttajia. Nykyisillä ja entisillä Timalin opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua opinto-ohjaajan järjestämään jälkiohjaukseen, jota toteutetaan kerran viikossa työnhakuklubina. Oppilaitoksessa on tutor-toiminta, jossa kotoutumiskoulutuksessa olevat tutorit auttavat kielellisesti uusia opiskelijoita. Osallistujat saavat muutaman kerran viikossa järjestettävästä tutor-koulutuksesta todistukset. Tutor-opiskelijan on suunniteltu olevan jatkossa apuna kerran

viikossa järjestettävissä toimintailtapäivissä, joiden ohjelman opiskelijat ovat itse suunnitelleet. Opal-palautteiden lisäksi käytössä on oma väli- ja päättöpalautejärjestelmä Timpali, jonka on havaittu olevan Opalia parempi maahanmuuttajien näkemysten esille saamisessa

Pohjois-Karjalan aikuisopistolla¹⁸ on käytössä perinteinen viisi kuukautta kestävä kotoutumiskoulutuksen malli. Pohjois-Karjalassa on korkea työttömyysaste, joten myös maahanmuuttajien työllistyminen on keskimääräistä vaikeampaa. Koulutuksessa onkin panostettu maahanmuuttajien ohjaamiseen ammatilliseen koulutukseen. Kotoutumiskoulutusten kielenopetuksessa on runsaasti asioita, joita tulisi käydä läpi. Koska kaikkea ei voi oppia, joten kieliopinnoissa tehdään oppimisen varmistavaa priorisointia. Aikuisopistolla tehdään opintojen alkuvaiheessa testaus, jonka perusteella opiskelijat ohjataan yleis- tai työelämälähtöiselle ammattikielipainotteiselle koulutuspolulle. Yleiskieltä opettelevat ne, joilla jatkokoulutukseen ja työelämään ohjaava ammattikielipainotteinen kotoutumiskoulutus ei ole soveltuvin vaihtoehto. Kotoutumiskoulutuksessa panostetaan oppimisvalmiuksien lisäämiseen sekä puhumiseen ja kuullun ymmärtämiseen. Puhumisen tukemiseksi ja kantaväestön kanssa tapaamisten lisäämiseksi ohjaavat koulutuksen järjestetään yhdessä suomenkielisten kanssa.

Maahanmuuttajilla on arkuutta hakea suomenkielisiin ammattiopintoihin, joten kotoutumiskoulutuksessa käydään läpi jokaisen koulutussuunnitelmia ja harjoitellaan eri koulutusalojen ammattisanastoa. Opinnoissa opetetaan kuvahakua ja käydään ostoksilla esimerkiksi rautakaupassa, jolloin opitaan eri ammattialojen sanastoa. Maahanmuuttajat laativat itse eri koulutusalojen ammattisanastoja ja parhaimmat käännökset julkaistaan internetissä. Samalta sivulta löytyvät myös yhteistyössä työnantajien kanssa laaditut yksinkertaiset osaamiskartoitukset suomeksi ja erikielisinä käännösinä (http://mamupkky.fi/Ammat_sanastot.htm). Jatkokoulutukseen ohjautumista tuetaan ammatillisten oppilaitosten opettajia opastamalla ja ajan myötä maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjaus on tullut tutuksi myös pienempien paikkakuntien opettajille, joilla kokemus maahanmuuttotyöstä on ollut aiemmin vähäistä. Koulutuksissa käytetään näyttötutkintoja ja täydennyskoulutuksia, joiden avulla on saatu myös heikon suomenkielitaidon omaaville ammatillinen koulutus.

Esimerkkinä toiminnallisuutta painottavista kotoutumiskoulutuksista ovat Meri-Lapissa ja Päijät-Hämeen koulutuskeskus Salpauksessa toteuttavat työpajakoulutukset:

Meri-Lapin Osallisena Suomessa -hankkeessa testattu erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa räätälöityä kieli- ja työpajakoulutusta: Tätä on erityisesti kehitetty toteutettavaksi Työvoimalasäätiön

¹⁸ Haastattelu Marita Koukkari, Pohjois-Karjalan aikuisopisto

yhteydessä¹⁹, jolloin kolmannen sektorin rooli korostuu. Muita järjestöjä suunniteltiin kytkettävän tiiviimmin työso-oppimisen toteuttamiseen, mutta alueella on vähän järjestöjä ja vakituisia työntekijöitä, joilla olisi resursseja ohjaamiseen. Käytännössä työpajayhteistyö toteutuu siten, että maahanmuuttaja työskentelee aina yhdessä ohjaajan kanssa. Harjoittelijalla on opetussuunnitelmansa mukaiset tehtävät liittyen erityisesti työelämäsanastoon, joita käydään läpi työpaikalla ja opettaja vierailee työpaikalla joka viikko tuoden uuden tehtävän ja vieden edellisen pois. Mallista on hyviä kokemuksia, vaikka malli on vielä muotoutumassa. Malli edellyttää työpaikan ohjaajan perehdyttämisen ja opettajan säännöllisen tuen. Mallissa tulee huolehtia siitä, että kielen rakenteellinen oppiminen ei kärsi. Palveluiden kohteena olleet asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä työparityöskentelyyn, opiskelijat ovat suoriutuneet hyvin tehtävistä ja edistyneet. Meri-Lapissa on lisäksi lähdetty kehittämään omaehtoisen opiskelun mallia järjestöjen kanssa. Mallissa maahanmuuttajan kielienopetus voidaan organisoida ”tarjottimen” kautta: Kaikki alueen kielienopetusta tarjoavat tahot järjestöistä ja työväenopistosta alkaen on koottu yhteen ja maahanmuuttaja voi viikkokulukjärjestykseensä valita erilaisia koulutuksia, kuten esimerkiksi suomen kieliooppi ja ”naisten keskustelukerho” siten, että opetussuunnitelman edellyttämä vähintään puolet kielienopiskelun viikkomäärästä tulee täyteen.

Valmentavassa koulutuksessa on saatu hyviä kokemuksia maahanmuuttajille suunnatusta työpainotteisesta kielikoulutuksesta. Lahdessa koulutuskeskus Salpauksessa toteutettava moduulimallia noudattava koulutus tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia eritasoisille opiskelijoille. Salpauksessa järjestetään mm. työpajatyöskentelyä ja kielikoulutusta yhdistävää kotoutumiskoulutusta. Sen kohderyhmänä ovat etenkin keski-ikäiset ja sitä vanhemmat ja vähän koulutusta suorittaneet maahanmuuttajat, joilla on ollut vaikeuksia oppia suomenkieltä perinteisellä teoreettispainotteisilla opinnoilla. Reilu kolme kuukautta kestävä koulutusta on järjestetty 2000-luvulta lähtien. ESR-rahoitteisen Työtä ja osaamista -hankkeen kautta kokeiltiin mallia, jossa oli opettajia keskimääräistä enemmän, yhteensä 18. Hankkeen aikana voitiin näin ollen kokeilla mallia, jossa eri tavoin eteneviä opiskelijoita voitiin jakaa kahteen pienryhmään joilla molemmilla oli oma opettaja. Tämä mahdollisti suuremman yksilöllisyyden opetuksessa. Koulutuksessa olisi ideaalimallina se, että toinen opettaja huolehtisi kielikoulutuksesta ja toinen voisi keskittyä työpajan töiden ohjaamiseen. Koulutuksessa on kielikoulutuksen lisäksi ohjaavaa koulutusta kuten puu-, metalli-, elektroniikka-, rakennus-, kiinteistönhuolto-, teks-

tiili- ja ruoanlaiton parissa tehtävää työtä. Ammatillisesta koulutuksesta on esimerkkinä puutarha-alan koulutus. Lisäksi kotoutumiskoulutuksessa huolehditaan työpaikkojen perehdyttämisestä ja työpaikoilla on käytössä kielitaidon kehittämistyökalu. Koulutuksen työso-oppimisjaksojen aikana ohjaaja käy aina työpaikkakäynnillä. Koulutukseen on rakennettu sisään osaamisen tunnistamisen huomiointi, jotta se voidaan tunnustaa heti mahdolliseen ammatilliseen koulutukseen siirryttäessä.

Kainuun paikkakuntien pitkät välimatkat ja maahanmuuttajien keskittyminen suuremmille paikkakunnille vaikeuttaa ryhmämuotoisen koulutuksen järjestämistä tulevaisuudessa pienemmillä ja kauempana sijaitsevilla kunnissa. Muutostarpeita kasvokkaiseen ryhmämuotoiseen koulutukseen aiheuttavat myös työhallinnon monikanavaisuuteen ja sähköisiin palveluihin sekä todennäköisesti niukenevat koulutukseen varattavat resurssit. **Kainuussa on tärkeää kehittää verkko-opetuksen malleja.**

Verkko-opetusta on kehitetty mm. kahdessa Osallisena Suomessa -hankkeessa. Tampereen kaupungin Osallisena Suomessa -hankkeessa²⁰ on jatkokehitetty nuorten aikuisten peruskoulun etäopetusmallia. Perusopetusta edeltävässä vaiheessa on tullut jo hankkia peruskielitaito, jotta perusopetuksen suorittaminen 2-4 vuodessa on mahdollista verkko-opetuksena. Käytännössä suuri osa suorittaa koulutuksen aikuislukion tietokoneopetuksessa, mutta koulutuksen voi suorittaa myös kotoa käsin. Adobe Connectin kautta toteutettu kurssimainen opetus on todettu toimivaksi. Teknisesti verkkoryhmien ei tulisi kasvaa yli 12 opiskelijan. Verkko-opetus mahdollistaa myös yksittäisten kurssien suorittamisen. Verkko-opetuksen rinnalle perustetaan lähio-
petusryhmä. Tampereella on käytössä seututarjotin, josta jokainen alueella voi suorittaa kursseja.

Blogiohjaus on yksi ohjauksen muoto. Keski-Pohjanmaan aikuisopistossa on MATTO-tukirakenteen alla toteutetussa hankkeessa kehitetty blogiohjausta: ”Maahanmuuttajan tietoyhteiskunnassa tarvitsemia aktiivisen kansalaisen taitoja pyritään vahvistamaan, ja maahanmuuttajaa kannustetaan itseohjautuvuuteen. Hankkeessa on kokeiltu ”blogiohjausta”, jolloin maahanmuuttajat kirjoittavat blogia ja kieliohjausta voidaan toteuttaa verkossa, mikä auttaa ohjausta etenkin haja-asutusseudulla. Ohjaus on sekä yksilö- että ryhmäohjausta ja se tukee maahanmuuttajan kielitaidon, viestintätaitojen ja tietotekniikkataitojen kehittymistä. Blogiohjausta on toteutettu myös Koulutuskeskus Salpauksen Tie hoitajaksi -koulutuksessa. Maahanmuuttajilla on ollut tukipalveluna klinikaopettaja, joka on oppilaitoksessa toimiva ja työso-oppimispaikalla vieraileva opettaja. Jokaisella opiskelijalla oli mahdollisuus saada klinikaopettajan tukea noin päivän verran, minkä lisäksi ohjauksessa on käytetty tukena blogia. Blogi on tarkoitettu opiskelijoille, vastuupettajien ja työelämässä oleville työntekijöille. Maahanmuuttajien tie-

¹⁹ Puhelinhaastattelu: Meri-Lapin Kotokoulutuskokeilu, Jaana Niskanen, projektkoordinaattori, Kemin lyseon lukion maahanmuut-tajakoulutus. Työvoimalasäätiö on erityistyöllistämisen yksikkö, jossa toteutetaan tuotannollisen työn yhteydessä työ- ja yksilöval-mennusta säätiön valmennuspisteissä. Säätiö kuntouttaa, valmentaa ja kouluttaa aina oikean työn ohessa. Pääosa pajojen töistä on erilaisia tilaustöitä ja palveluja.

²⁰ Puhelinhaastattelu: Marja Huttunen Tampereen kaupunki

toteknisiä taitoja kehittävän blogin käyttöä oli jäsennetty säännöllisten tapaamisaikojen ja tehtävänjaon kautta. Keskeistä blogiohjauksen onnistuneisuudessa on ollut klinikkaopettajan rooli opiskelijoiden innostamisessa.

Osallisena Suomessa -hankkeeseen kuuluvassa Rannikko-Pohjanmaan K5-kuntien Delaktig i Finland/K5 -hankkeessa²¹ luodaan virtuaalinen oppimisympäristö, jossa maahanmuuttajat voivat opiskella kieltä ja yhteiskuntatietoja. Lisäksi hankkeessa kehitetään seudullista kotouttamistoimintaa. Virtuaaliseen oppimisympäristöön perustuva koulutus on suunnattu työssä oleville henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua lähiopetukseen. Verkko-opinnot ovat olleet suosittuja ja toteutuneet samanaikaisesti kun lähiopetukseen perustuvaa koulutusryhmää ei saatu kootuksi. Osallistujien väliset etäisyydet eivät ole haitanneet koulutusta eikä ennakoluuloja järjestelmää kohtaan ole ollut kuin kaikkien iäkkäämmillä henkilöillä, joilla oleskelu. Suomessa on ollut kausityöntekijänä olemisen vuoksi katkonaista. Koulutukseen on valittu Moodleen perustuva malli kustannussyistä, sillä monet järjestelmät edellyttävät yksilökohtaisten vuosilisenssien hankintaa. Organisaatiokohtaiseen vuosimaksumuun perustuva Moodle sopii parhaiten niihin koulutuksiin, joissa opiskelija ei ole koko vuotta oppilaitoksen kirjoilla. Moodle edellyttää opettelua kuten muutkin järjestelmät ja sen hyödyntämisessä kannattaa käyttää oppilaitosten teknistä tukea. Moodle on osoittautunut käyttäjäystävälliseksi toimivaksi järjestelmäksi, joka toimii teknisesti hyvin Firefox-selaimella.

Järjestelmään on laadittu pieniä osioita eri teemoista, jolloin verkkokoulutukseen on saatu perinteistä kirjaopetusta enemmän harjoituksia. Mukana on mm. lyhyitä kahvihuonekeskusteluita. Verkkokoulutusmallin etuna on ollut se, että jokainen opiskelija on voinut tehdä harjoituksia omaan tahtiinsa. Verkkoon tehtyä opetusta voidaan käyttää myös lähiopetuksessa ja esimerkiksi kuulokkeiden avulla kuultuna voidaan tehdä puheen ymmärtämiseen perustuvia tehtäviä. Järjestelmästä voi tarkastaa, kuka on tehnyt tehtävät ja mihin tahtiin ne on suorittanut. Tämä lisää opiskelijan tuntemusta ja helpottaa hänen taitojensa arviointia. Verkkokoulutuksen myötä paperitilusteiden määrä on vähentynyt. Verkkokoulutusmalli edellyttää teknistä koulutusta opettajille, aidosti verkkokoulutuksesta innostuneita opettajia ja hyvää yhteistyötä atk-asioista vastaajan henkilön kanssa. Opiskelijoista malli on ollut haasteellinen yksittäisille henkilöille, joilla on ollut kirjoitusongelmia. Verkkokoulutuksen edistämiseksi olisi hyvä saada digitaalista opiskelua tukeva kielioppikirja ja opettajien opas, sillä nykyisissä oppikirjoissa on vain vähän tietoa sähköisistä opiskelumalleista.

Koulutuksen ja työelämän yhteydet

Kainuun kotoutumiskoulutuksen moduulimallissa hyvää se, että koulutuksen jokaisessa moduulissa on jo olemassa uudistuneessa opetussuunnitelmassa edellytettävä työssäoppimisjakso. **Arviointiaineiston mukaan työssäoppimisjaksot eivät ole kuitenkaan tukeneet kielen oppimista eikä jatkokoulutus- tai työllistämispolkua riittävän tavoitteellisesti.** Moduulikoulutuksen opiskelijoita tuetaan työssäoppimispaikkojen hankinnassa, mutta ne eivät vaikuta haastatteluiden perusteella olevan erityisesti maahanmuuttajan omia tulevaisuuden suunnitelmia tukevia.

Osallisena Suomessa -hankkeeseen kuuluvassa Hämeenlinnan kaupungin Arvioinnin tukemana työelämään (Arttu)²² -hankkeessa kokeillaan toimintamallia maahanmuuttajien nopean työllistymisen tukemiseksi mm. verkostoja luomalla, asiakasprosessia kehittämällä ja MELBA-menetelmää hyödyntämällä. Kunnan toteuttama Arttu-hanke on verkostoitunut paikallisen yrittäjäjärjestön kanssa, jonka kautta voidaan välittää tietoa maahanmuuttajien työvoimapotentialista ja onnistuneista työllistymisen tapauksista. Yhteistyö yrittäjäjärjestön kanssa on osoittautunut hyväksi väyläksi välittää tietoa. Yritykset ovat arvostaneet yhteyshenkilömallia, joka heille on tullut hankkeen myötä maahanmuuttajien palkkaamisen tueksi. Hankkeessa järjestetään työnhakuklubeja työhallinnon palveluista väliinpudonneille ja sen tarjoamaa tukea enemmän tarvitseville maahanmuuttajille. Hankkeessa toimiva työntekijä/työhönvalmentaja on lisäksi valitsemasa ja tarjoamassa työvoimaa hakeville työnantajille sopivia ehdokkaita maahanmuuttajista. Maahanmuuttajien työllistymiseen on hankittu nopeasti työelämään ohjaamisen tueksi ohjaavaa koulutusta. Hankkeessa kehitetään tavallisimmin vaikeasti työllistyville käytettyä MELBA-menetelmää maahanmuuttajille soveltuvaksi siten, että välinettä voitaisiin käyttää maahanmuuttajien osaamisen kartoittamiseen ja työntekijöille näkyväksi tekemiseen. MELBA-menetelmän avulla voidaan osoittaa konkreettisesti, mitä vaatimuksia todellisuudessa työ vaatii ja onko maahanmuuttajalla tehtäviin tarvittavat taidot ja kielitaito.

Osallisena Suomessa -hankkeeseen kuuluvassa Osallisena Kuopiossa -projektissa pilotoidaan Työelämän suomea -osahankkeessa kohderyhmälle nopeaan työllistymiseen tähtäävää kotoutumiskoulutusta, jossa pääosa opetuksesta on siirretty työpaikoille.²³ Koulutus on tarkoitettu ammatillisen koulutuksen suorittaneille. Nopeaan työllistymiseen tähtäävässä kotoutumiskoulutuksessa ohjaava opettaja ja suomi toisena kielenä -opettaja työskentelevät työparina. Työparimalli avaa kielen opettajille ammatillisen

²¹ Haastattelu Jaana Grönlund, Rannikko-Pohjanmaan sosiaali- ja perusterveydenhuollon kuntayhtymä Maalahti

²² Haastattelu Esther Leander, Hämeenlinnan kaupunki

²³ Toisessa osahankkeessa ovat kohteena oppivelvollisuusiän loppupuolella Suomeen muuttaneet maahanmuuttajataustaiset nuoret, joiden kielitaito ei riitä ammatilliseen koulutukseen. Haastattelu Sinikka Miettinen, Savon ammatti- ja aikuisopisto Sakky

osaamisen kehittämistä ja päinvastoin, jolloin kokonaisuuden tulee esille paremmin. Ohjaava opettaja kartoittaa opiskelijan ammatillisia tavoitteita ja opiskelijalle haetaan räätälöiden työpaikka hänen koulutusalsansa perusteella. Tavoitteena on, että työssäoppimispaikassa opitaan autenttissessa ympäristössä ammattialakohtaista kieltä. Mikään oppilaitos ei voi tukea kaikkien ammattialojen sanaston opettelua, joten työpaikalla tapahtuva kielen oppiminen on tehokas tapa. Koulutusmalli vaatii suunnittelua, mutta toisaalta myös helpottaa työtä. Erilaisia ammattialakohtaisia koulutusryhmiä voi olla vaikea saada kasaan ja opettajien parityö mahdollistaa sen, ettei räätälöity työpaikkakohtainen kielitaidon opettaminen muodostu liian rasakaksi. Työsuhteen kesto riippuu jokaisen opiskelijan hen-

kilökohtaisista tavoitteista. Kielen opetusta varten opettaja käy työpaikoilla. Pilottivaiheessa on järjestetty 4-6 viikkoa kestänyt intensiivikoulutus, sillä osallistujilla oli suomenkielen ummikkoja. Opiskelijat ovat neljä päivää työpaikalla ja yhden oppilaitoksessa, jolloin keskustellaan työpäivien aikana esille tulleista asioista. Työpaikalla käyvän kielenopettajan kanssa käydään läpi opiskelijan ja työnantajan kanssa työpaikan prosessia ja osa-alueita, joihin tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Opettaja on siten kielen oppimista ja perehdyttämisen tukena toimiva työpaikan tiimin jäsen. Työelämän suomea -kotoutumiskoulutuksen on havaittu olevan niin hyvin toimivaksi, että se otetaan osaksi oppilaitoksen perustoimintaa.

8 Kehittämisehdotukset

A. Moduulien rakenteeseen liittyvä ehdotus

1. a. *Kainuun moduulimallissa voitaisiin yhdistää nykyisin a ja b- osioksi määrittyneitä osia pidemmiksi puoli vuotta kestäviksi kokonaisuuksiksi, jollaisia maahanmuuttajat toivovat. Uudistuneen kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman mukaan moduulien määräksi ehdotetaan 2-5 kappaletta. Tämä ohjeistuksen perusteella Kainuun moduulimallia tulisi yksinkertaistaa ulkoisesti, vaikka sisältö koostuisikin kielitestistöllä arvioivista ja yksilöllisen etenemisen mahdollistavista osista. Kokonaisuuksissa voidaan sisällyttää jo nykyisin olemassa olevat luokittelut ja ryhmitymät, joilla voidaan vastata opetussuunnitelman mukaiseen perus-, hidas- ja nopean polun malliin.*
- b. *Jos moduulien määrä säilytetään, on tärkeää tarkastella niiden painottumista ja kertaamismahdollisuuden sisällyttämistä moduuleihin. Muutosta on toivottu etenkin moduuli 1 sisältöjen keventämiseen ja painokkaammin jokapäiväisen sanaston kartuttamiseen tai yhden kertausmoduulin tai puhemoduulin lisäämiseen.*

Tämän lisäksi *moduulimalliin olisi kuitenkin tärkeää käynnistää joko moduuliksi nimettyjä lisäopetusmoduuleita tai yhteistyössä eri tahojen kanssa toteuttavia tukimoduuleita. Yhdeksi keskeiseksi haasteeksi on muodostunut Kainuussa kielen oppimisen kannalta vähäinen puheen harjoittaminen.* Maahanmuuttajilla on vähemmän heidän kaipaamia työmahdollisuuksia kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla eikä heillä ole vapaa-ajalla opiskelijoiden toivomia yhteyksiä suomenkielisiin. Tämä työvoimapolitiittista koulutusta tukevaa ja suomen kielen oppimista ylläpitävä puhe- ja yleiskielen opettelu olisi hyvä arena, jolla voitaisiin toteuttaa uudistuneen kotoutumislain ja uudistuneen kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman mukaista poikkihallinnolla yhteistyötä ja mm. kolmannen sektorin osallistamista. Opetussuunnitelmassa korostettava työhallinnon ja oppilaitosten yhteistyö voisi puolestaan vahvistua maahanmuuttajien toivoman ja heidän työllistymispolkuaan tukevan ammattisanaston ja työelämässä tarvittavan kielen lisäopetuksessa.

B. Moduulien työelämälähtöisyyteen liittyvät ehdotukset

Kainuun moduulimallissa on myönteistä se, että paikalliset oppilaitokset ja työhallinto tekevät hyvin yhteistyötä kotoutumiskoulutusten ja kotoutumiseen liittyvien suunnitelmien laatimisen tiimoilta. Moduulikoulutuksessa tehdään työpaikkavierailuja, kaikissa moduuleissa on kieliharjoittelujaksot ja sen lisäksi on erillinen työelämämoduuli. Uudistuneen opetussuunnitelman mukainen lähtökohta on siten olemassa, vaikka koulutusten työelämälähtöisyyttä voidaan parantaa vielä. Arvioinnin havaintojen perusteella hyvin hitaasti eteneville ja työmarkkinoille vaikeasti siirtyville on tarpeellista kehittää uudenlaisia palveluita, sillä moduulimallilla ei pystytty palvelemaan kaikkein vaikeimmassa tilanteessa oleva maahanmuuttajia. Moduulikoulutus on työvoimapolitiittista koulutusta, joka liittyy uuden opetussuunnitelman mukaisesti etenkin maahanmuuttajien peruspolkuun ja nopeaan polkuun. *Siirtymää moduulikoulutuksesta eteenpäin voidaan tukea yksilöllisen lisäohjauksen hankkimisella moduulin päätteeksi sekä opetussuunnitelman mukaisella työelämäjaksojen tehostamisella.*

Siirtymät moduulien välillä ovat toimineet hyvin moduulimallissa, mutta haasteena on ollut kouluttajien ja maahanmuuttajien itsensä mukaan opiskelijoiden siirtymä moduulikoulutuksesta jatkokoulutukseen ja työelämään. Kehittämiskohteena on maahanmuuttajien mukaan kielen oppimisen kannalta sopivien työpaikkojen löytäminen ja kielen oppimisen tukeminen työssäoppimisjaksoilla. Työnantajien mukaan työssäoppisjaksojen vuorovaikutuksen, palautteen antamista ja seurannan toteuttamisen tapaa tulisi kehittää.

1. *Työvoimapolitiittisissa koulutuksissa on havaittu hyväksi käytännöksi jälkiohjaus, jota järjestetään työnhakijoiden tarpeiden mukaisesti. Jälkiohjaus hankitaan tyypillisesti yksilöllisesti käytettävissä olevana optiona, joka kirjataan koulutusten hankintaan ja tarjotaan tarvittaessa opiskelijoille siirtymävaihetta tukevaa ohjausta.*²⁴

²⁴ Pitkänen Sari, Lampinen Pauliina, Klem Simo, Huotari Kari, Partanen-Salosto Leila (2012). Ei ylhäältä annettuna, vaan yhdessä tavoitteellisesti toimien. ESR-välityömarkkinahankkeiden toimintamallien siirrettävyyttä koskeva tutkimus. Ilmestyy keväällä 2012.

2. *Työelämäjaksoja voidaan tehostaa ensinnäkin pidentämällä niitä, jolloin vastataan maahanmuuttajien ja kouluttajien toiveisiin sekä uuden opetussuunnitelman vaatimuksiin. Nykyisessä mallissa kielen opetus on jäänyt kiireisten työntekijöiden kiinnostuksen varaan eikä työpaikalla tapahtuva kielen opetusta ole tuettu. Yhtenä mahdollisuutena on luopua erillisestä kieliharjoitusjaksosta ja yhdistää tavoitteet työharjoittelujakson kanssa.*
3. *Työelämäjaksojen tulee myös olla selkeämmin kielen opetusta tukevia, sillä työpaikalla on mahdollisuus oppia puhekieltä ja ammattikieltä. Työpaikalla tapahtuva kielenopetus vaatii hieman koulutusta ja opettajan säännöllistä tukea, mutta sen on havaittu olevan tehokas kielenopetuksen muoto. Jatkossa kotoutumiskoulutusta voitaisiin räätälöidä myös oppisopimuskoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi.*
4. *Työelämäjaksojen tavoitteellisuutta tulee uudistuneen opetussuunnitelman mukaisesti lisätä työelämäjaksoilla annettavan ammatillisen ohjauksen ja siihen liittyvän ohjaussuunnitelman avulla. Maahanmuuttajien haastatteluissa tuotiin esille henkilökohtaisten opetussuunnitelmien vähäinen vaikutus käytännön toimintaan. Opiskelijoiden haastatteluiden perusteella jatkokoulutukseen ohja-*

usta ja työllistymistä ei ole tuettu niin systemaattisesti ja tavoitteellisesti kuin sitä uudistuneen opetussuunnitelman mukaisesti tulee tehdä. Opiskelijoille tulee tehdä konkreettinen jatko-opintoja ja työllistymistä tukeva, kotoutumissuunnitelmaa täydentävä suunnitelma. Tällainen on työhallinnossa työvoimakoulutuksiin käyttöön otettu ARVI-järjestelmä, joka vaikuttaa lähtökohtaisesti hyvälle väliselelle. ARVI-järjestelmässä kouluttajat käyvät jokaisen opiskelijan kanssa palautteen ja arvioivat koulutuksen onnistumista jonka jälkeen tieto lähetetään TE-toimiston asiakasjärjestelmään. ARV:ia kannattaa hyödyntää maahanmuuttajien tavoitteiden seurannassa. Jatkossa järjestelmää voidaan hyödyntää itsearviointillisesti työhallinnon ja oppilaitoksen välisissä tapaamisissa.

5. *Työnantajille tulisi tarjota mahdollisuus kaksisuuntaiseen palautteeseen, jossa kieliharjoittelija voi antaa palautetta työpaikasta ja toisaalta työnantaja voi antaa palautetta koulutuksen järjestäjälle sen lisäksi, että opiskelija arvioidaan. Oppilaitoksesta olisi hyvä tarjota työnantajille räätälöity mahdollisuus osallistua joko aloitus- tai päättökeskusteluun. Suuri osa työnantajista toivoi oppilaitoksen edustajan käyntiä työpaikalla alussa, jotta työjaksolaisten tavoitteet voidaan käydä yhdessä läpi.*

Liitteet

Liite 1. Haastatellut maahanmuuttajat

Kainuun ammattiopisto, Kajaani, 6 maahanmuuttajaa (Luki 1)
Kaukametsän opisto, Kajaani, 13 maahanmuuttajaa (Luki 2)
Kianta Opisto, Suomussalmi, 13 maahanmuuttajaa (Moduuli 2 b)
Kainuun ammattiopisto, Kajaani, 9 maahanmuuttajaa (Moduuli 2b)
Kainuun ammattiopisto, Kajaani, 7 maahanmuuttajaa (Moduuli 3)
Taitoprofiilit, Kajaani, 11 maahanmuuttajaa (Työelämämoduuli)

Liite 2. Haastateltu projektihenkilöstö, TE-toimiston edustajat ja kouluttajat

Projektihenkilöstö:

Meriläinen, Leena, Kainuun ELY-keskus, Kajaani
Mikkonen, Raija, Kainuun ELY-keskus, Kajaani
Salonen, Anita, Kainuun ELY-keskus, Kajaani (1.1.2012 asti)
Tolonen, Sirpa, koulutussuunnittelija, Kainuun ELY-keskus, Kajaani

TE-toimiston edustajat:

Kemppainen, Kati, Länsi-Kainuun TE-toimisto, Kajaani
Kettunen, Jorma, TE-toimisto, Kuhmo
Granqvist, Maija, Itä-Kainuun TE-toimisto, Sotkamo
Sormunen, Suvi, koulutusneuvoja, Ylä-Kainuun TE-toimisto, Suomussalmi

Kouluttajat:

Heikkinen, Larisa, Kainuun ammattiopisto
Immonen, Arja, Kainuun ammattiopisto
Kaasanen, Antti, Arffman Consulting Oy
Karvonen, Marjut, Kaukametsän opisto
Korhonen, Marjo, Kaukametsän opisto, Kajaani
Kovalainen, Riikka, Arffman Consulting Oy

Lappalainen, Eeva-Maria, Kainuun ammattiopisto
Manner, Leena, Kianta Opisto
Nurmi, Jarkko, Arffman Consulting Oy
Paavola, Tatu, Taitoprofiilit
Peussa, Riitta, Kianta Opisto, Suomussalmi
Piirainen, Outi, Kainuun ammattiopisto
Stricker, Rea, Kaukametsän opisto
Törmä, Anna, Arffman Consulting Oy
Kilpeläinen, Eeva, Kaukametsän opisto

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 54/2012					
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri					
Tekijät Kari Huotari Sari Pitkänen Laura Jauhola		Julkaisu-aika kesäkuu 2012			
		Kustantaja /Julkaisija Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Kansainvälinen työvoima -hanke			
Julkaisun nimi Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoinen arviointi Hieman hiomalla timantiksi					
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kainuun ELY-keskus järjestää yhteistyössä alueen TE-toimistojen kanssa maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta moduulimuotoisena. Kotoutumiskoulutusta järjestetään aikuisille, kotoutumislain piirissä oleville maahanmuuttajille. Koulutus on pääsääntöisesti työvoimapolitiittista koulutusta ja sen tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien suomen- tai ruotsinkielentaitoa sekä yhteiskunnan tuntemusta.</p> <p>Tämä raportti on Kainuun ELY-keskuksen hallinnoiman Kansainvälinen työvoima -projektin (ESR) toimeksiannosta tehtävän ulkoisen arvioinnin loppuraportti. Kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoisella arvioinnilla tähdätään mallin kehittämiseen ja sitä kautta maahanmuuttajien kotoutumisen ja myös työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Ulkoisen arvioinnin tavoitteena on moduulimallin kehittämisen tuloksellisempaan ja tehokkaampaan suuntaan siten, että se paremmin palvelee maahanmuuttajien kotoutumistavoitteita.</p>					
Asiasanat (YSA:n mukaan) maahanmuutto, Kainuu, kotoutuminen, kotoutumiskoulutus ja työllistyminen					
ISBN (Painettu) 978-952-257-552-4	ISBN (PDF) 978-952-257-553-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu) 2242-2846	ISSN (verkkopainettu) 2242-2854	
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-553-1		Kieli Suomi	Sivumäärä 60
Julkaisun tilaukset www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi					
Kustannuspaikka ja -aika Kajaani 2012			Painotilo Kopijyvä Oy, Jyväskylä		

Publikationens serie och nummer Rapporter 54/2012					
Ansvarsområde Närings-, arbetskraft, kompetens och kultur					
Författare Kari Huotari Sari Pitkänen Laura Jauhola		Publiceringsdatum Juni 2012			
		Utgivare / Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Kajanaland			
		Projektets finansiär/uppdragsgivare Internationellt arbetskraftsprojekt			
Publikationens titel Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoinen arviointi (Extern utvärdering av modulmodellen för integrationsutbildning för invandrare) Hieman hiomalla timantiksi (Vägen till en finslipad diamant)					
Sammandrag Närings-, trafik- och miljöcentralen i Kajanaland ordnar i samarbete med TE-centralerna i regionen en integrationsutbildning för invandrare i modulform. Integrationsutbildningen är avsedd för vuxna invandrare som omfattas av integrationslagen. Utbildningen är i huvudsak arbetskraftspolitisk utbildning och har som mål att utveckla invandrarnas kunskaper i finska eller svenska samt kännedom om samhället. Denna rapport upprättas på uppdrag av det internationella arbetskraftsprojektet (ESF) och är en slutrapport från den externa utvärderingen av projektet som administreras av närings-, trafik- och miljöcentralen i Kajanaland. Den externa utvärderingen av modulmodellen för integrationsutbildning har som mål att utveckla modellen och på så sätt förbättra integrationen av invandrare liksom deras sysselsättningsmöjligheter. Syftet med den externa utvärderingen är att skapa en mer framgångsrik och effektiv modell som i högre grad gynnar invandrarnas integrationsmål.					
Nyckelord (enligt Allärs) invandring, Kajanaland, integration, integrationsutbildning och sysselsättning					
ISBN (tryckt) 978-952-257-552-4	ISBN (PDF) 978-952-257-553-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt) 2242-2846	ISSN (webbpublikation) 2242-2854	
www www.ely-centralen.fi/publikationer www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-553-1		Språk Finska	Sidantal 60
Beställningar www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi					
Förläggningsort och datum Kajana 2012			Tryckeri Kopijyvä Oy, Jyväskylä		

DOCUMENTATION PAGE

Publication series and numbers Reports 54/2012					
Area(s) of responsibility Economic Development, Employment, Competence and Culture					
Author(s) Kari Huotari Sari Pitkänen Laura Jauhola		Date June 2012			
		Publisher Kainuu Centre for Economic Development, Transport and the Environment			
		Financier/commissioner International Labour Project			
Title of publication Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoinen arviointi (External Evaluation of the Module Model for Integration Education for Immigrants) Hieman hiomalla timantiksi (A Little Polish Will Bring Out the Diamond)					
<p>Abstract</p> <p>The Kainuu Centre for Economic Development, Transport and the Environment for Kainuu organises module format integration education for immigrants in cooperation with Employment and Economic Development Offices in the region. Integration education is organised for adult immigrants falling under the scope of the Act on the Integration of Immigrants and Reception of Asylum Seekers. The education is primarily related to labour policy, and intended to improve the immigrants' command of Finnish or Swedish and their knowledge of Finnish society.</p> <p>This is the final report of the external evaluation commissioned by the International Labour Project (ESF) of the Kainuu Centre for Economic Development, Transport and the Environment. The external evaluation of the module model for integration training aims at improving the model, and thereby the integration of immigrants, and increasing immigrants' chances of finding employment. The external evaluation's objective is to develop the module model in a more results-oriented and efficient direction, so that it might better serve the integration objectives set for immigrants.</p>					
<p>Keywords</p> <p>immigration, Kainuu, integration, integration education and employment</p>					
ISBN (print) 978-952-257-552-4	ISBN (PDF) 978-952-257-553-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (print) 2242-2846	ISSN (online) 2242-2846	
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-553-1		Language Finnish	Number of pages 60
Distributor www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi					
Place of publication and date Kajaani 2012			Printing place Kopijyvä Oy, Jyväskylä		

Kainuun ELY-keskus järjestää yhteistyössä alueen TE-toimistojen kanssa maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta moduulimuotoisena. Kotoutumiskoulutusta järjestetään aikuisille, kotoutumislain piirissä oleville maahanmuuttajille. Koulutus on pääsääntöisesti työvoimapoliittista koulutusta ja sen tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien suomen- tai ruotsinkielentaitoa sekä yhteiskunnan tuntemusta.

Tämä raportti on Kainuun ELY-keskuksen hallinnoiman Kansainvälinen työvoima -projektin (ESR) toimeksiannosta tehtävän ulkoisen arvioinnin loppuraportti. Kotoutumiskoulutuksen moduulimallin ulkoisella arvioinnilla tähdätään mallin kehittämiseen ja sitä kautta maahanmuuttajien kotoutumisen ja myös työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Ulkoisen arvioinnin tavoitteena on moduulimallin kehittäminen tuloksellisempaan ja tehokkaampaan suuntaan siten, että se paremmin palvelee maahanmuuttajien kotoutumistavoitteita.

RAPORTTEJA 54 | 2012
MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISKOULUTUKSEN MODUULIMALLIN ULKOINEN ARVIOINTI
HIEMAN HIOMALLA TIMANTIKSI

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-552-4 (painettu)

ISBN 978-952-257-553-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-553-1

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto